

Uchwała Nr XVIII/325/20
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 18 sierpnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia złożonego przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Raportu okresowego nr XVII z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 w latach 2018-2019”.

Na podstawie art. 18 pkt 16 w zw. z pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512, z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się złożony przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Raport okresowy nr XVII z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 w latach 2018-2019” w brzmieniu jak w załączniku do niniejszej Uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Bernadeta Hordejuk

Strategia

Raport okresowy nr XVII

z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego
województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

w latach 2018-2019

www.warmia.mazury.pl

Spis treści

Wstęp	1
I. Najważniejsze wydarzenia w latach 2018-2019	2
II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych.....	5
Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy	5
Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki	11
Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej	16
Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	19
Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju	21
III. Synteza realizacji Strategii	24
IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii.....	30
Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki	30
Cel operacyjny 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	30
Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności firm	34
Cel operacyjny 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	38
Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej	42
Cel operacyjny 2.1. Rozwój kapitału społecznego	42
Cel operacyjny 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych.....	45
Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	50
Cel operacyjny 3.1. Doskonalenie administracji	50
Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	52
Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju	56
Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	56
Cel operacyjny 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	60
Cel operacyjny 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	63
V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji	65
VI. Podsumowanie realizacji Strategii	71
Wykaz skrótów.....	77
Spis tabel, wykresów i map.....	79

**Jednostki odpowiedzialne za opracowanie raportów cząstkowych
w zakresie poszczególnych celów operacyjnych**

Cel główny i cele strategiczne – Departament Polityki Regionalnej

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cele operacyjne:

1.1 – Departament Polityki Regionalnej

1.2 – Departament Polityki Regionalnej

1.3 – Departament Polityki Regionalnej

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Cele operacyjne:

2.1 – Biuro Dialogu Społecznego i Pożytku Publicznego

2.2 – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (departament wiodący) we współpracy
z Departamentem Zdrowia i Departamentem Kultury i Edukacji

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cele operacyjne:

3.1 – Departament Koordynacji Promocji

3.2 – Departament Współpracy Międzynarodowej

Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Cele operacyjne:

4.1 – Departament Infrastruktury i Geodezji

4.2 – Departament Infrastruktury i Geodezji

4.3 – Departament Ochrony Środowiska

Koordinator opracowania Raportu – Departament Polityki Regionalnej (Regionalne Obserwatorium
Terytorialne)

Wstęp

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego jest głównym dokumentem planistycznym regionu, stanowiącym koncepcję jego rozwoju społeczno-gospodarczego. Nieodzownym elementem jej realizacji jest monitorowanie, które umożliwia zweryfikowanie, w jakim stopniu osiągnęte są założone cele *Strategii*. W ramach monitoringu gromadzone są informacje o województwie oraz działalności poszczególnych podmiotów i instytucji, przyczyniające się do realizacji celów strategicznych. Zebrane informacje prezentowane są w raportach okresowych, które stanowią podstawę do dyskusji nad kierunkiem przyszłych działań rozwojowych, jak również są elementem promocji regionu.

Przedmiotowy raport jest trzecim dokumentem prezentującym wyniki monitorowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego* do roku 2025, przyjętej 25 czerwca 2013 r. Uchwałą Nr XXVIII/553/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zgodnie z jej zapisami raporty są publikowane w okresach dwuletnich, dlatego niniejszy Raport obejmuje lata 2018-2019. Jednocześnie jest to siedemnasty raport od początku monitorowania strategii rozwoju naszego województwa.

Niniejszy Raport, tak jak i poprzednie raporty, opracowano z wykorzystaniem narzędzia udoskonalającego system monitorowania pn. *SMS dla Warmii i Mazur – System Monitoringu Strategii*. W raporcie wykorzystano ponadto wyniki badań i analiz dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i województwa warmińsko-mazurskiego oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Olsztynie i Eurostatu.

Rozdział I *Najważniejsze wydarzenia w latach 2018-2019* zawiera syntetyczny przegląd najważniejszych wydarzeń, które ułatwią czytelnikowi umieszczenie informacji przedstawionych w kolejnych rozdziałach w odpowiednim kontekście historycznym.

Rozdział II *Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych* zawiera przegląd trendów w kształtowaniu się wskaźników opisujących cel główny i cele strategiczne w horyzoncie 2011-2019 (w zależności od dostępności danych w statystyce publicznej). W rozdziale zaprezentowano pozycję regionu na tle kraju i Unii Europejskiej w odniesieniu do podstawowych mierników sytuacji ekonomicznej, społecznej i powiązań sieciowych.

Rozdział IV *Realizacja celów operacyjnych Strategii* przedstawia podejmowane w regionie działania przyczyniające się do osiągnięcia celów Strategii, w ramach których realizowane są projekty i inicjatywy, natomiast rozdział III *Synteza realizacji Strategii* jest próbą podsumowania wszystkich działań w badanym okresie.

Zdecydowana większość zaprezentowanych danych to informacje jednostek zaangażowanych w system monitorowania, uzupełnionych danymi zbieranymi przez jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie, instytucje oraz inne podmioty w województwie. Ocena działań rozwojowych oraz wskazówki dotyczące przyszłości, zawarte są w rozdziałach podsumowujących: V. *Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji* oraz VI. ostatnim rozdziale Raportu *Podsumowanie realizacji Strategii*.

I. Najważniejsze wydarzenia w latach 2018-2019

Najważniejszym wydarzeniem w Polsce w 2018 r. w opinii Polaków były obchody stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku¹. Na drugim miejscu, znalazły się wybory samorządowe². Inne wydarzenia nie skupiały już tak dużej uwagi. Na liście najważniejszych wydarzeń 2018 r. pojawiły się nieporozumienia i konflikty rządu RP z UE, rozwój gospodarczy kraju, szczyt klimatyczny w Katowicach oraz inne wydarzenia o charakterze politycznym, tj. zmiana premiera i rządu RP, protesty kobiet związane z propozycjami zmian w ustawie o dopuszczalności przerywania ciąży („strajk kobiet”, „czarny protest”), czy też decyzja o niewpuszczaniu imigrantów do Polski³. Za najważniejsze międzynarodowe wydarzenie 2018 roku Polacy uznali kolejną odsłonę agresji Rosji na Ukrainę – atak rosyjskiej marynarki na ukraińskie okręty na Morzu Azowskim⁴. Na kolejnych miejscach znalazły się trzy wydarzenia: kwestie klimatyczne związane zarówno z diagnozowanym ociepleniem klimatu, jak i postanowieniami konferencji klimatycznej w Katowicach, porozumienie Stanów Zjednoczonych z Koreą Północną i odsunięcie groźby konfliktu jądrowego w tej części świata oraz kwestia wyjścia Wielkiej Brytanii z UE, czyli brexit⁵.

Rok 2019, zdaniem Polaków, zdominowały różne typy demokratycznych głosowań⁶. Przede wszystkim badani wskazywali na wybory parlamentarne w Polsce oraz wybory do Parlamentu Europejskiego⁷. Drugie i trzecie miejsce zajmują: zniesienie wiz do Stanów Zjednoczonych dla Polaków⁸ oraz literacka nagroda Nobla w dziedzinie literatury dla Olgi Tokarczuk⁹. Na kolejnych miejscach znalazły się obchody i uroczystości z okazji stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę, funkcjonowanie i rozszerzenie programu 500+ także dla rodzin posiadających jedno dziecko, wprowadzenie 13. i zapowiedzi wprowadzenia 14. emerytury¹⁰. Za najważniejsze wydarzenie 2019 roku w wymiarze światowym Polacy uznali katastrofy związane ze zmianami klimatycznymi i globalnym ociepleniem¹¹. Niemal taki sam odsetek za najważniejsze uznał budzenie się wrażliwości ekologicznej ludzkości, świadomości tych zmian i próby podejmowania zbiorowych działań na rzecz powstrzymania dalszej degradacji środowiska naturalnego¹². Na trzecim miejscu listy najważniejszych dla Polaków wydarzeń 2019 roku w wymiarze międzynarodowym znalazł się brexit, czyli wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej¹³. Ważnymi wydarzeniami dla Polaków było jeszcze zniesienie wiz do Stanów Zjednoczonych i ogólnie dobre stosunki z tym krajem, wydarzenia związane z międzynarodowym bezpieczeństwem Polski, konflikt irańsko-amerykański, konflikt na Bliskim Wschodzie, wojna w Syrii, tureckie ataki na Kurdów i likwidacja państwa islamskiego¹⁴.

¹ Na podstawie: *Wydarzenie roku 2018 w Polsce i na świecie*. Komunikat z badań nr 1/2019, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2019 r. – wymienione przez 40% ankietowanych Polaków.

² Wymienione przez 6% ankietowanych Polaków.

³ Każde z nich wymienione przez ok. 2% ankietowanych Polaków.

⁴ Wymienione przez 6% ankietowanych Polaków.

⁵ Każde z nich wymienione przez ok. 3% ankietowanych Polaków.

⁶ Na podstawie: *Rok 2019 pod znakiem wyborów i obaw przed zmianami klimatycznymi*. Komunikat z badań nr 14/2020, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2020 r.

⁷ Łącznie wymienione przez 20,9% ankietowanych Polaków.

⁸ Wymienione przez 5,9% ankietowanych Polaków.

⁹ Wymienione przez 4,3% ankietowanych Polaków.

¹⁰ Każde z nich wymienione przez ok. 3% ankietowanych Polaków.

¹¹ Wymienione przez 6,5% ankietowanych Polaków.

¹² Wymienione przez 6,3% ankietowanych Polaków.

¹³ Wymienione przez 3,2% ankietowanych Polaków.

¹⁴ Każde z nich wymienione przez ok. 2% ankietowanych Polaków.

Lata 2018-2019 to kolejna odsłona zmiany drogowej rzeczywistości w województwie warmińsko-mazurskim. Na terenie województwa powstały ważne szlaki komunikacyjne, stanowiące część korytarzy międzynarodowych, łączących ważne ośrodki europejskie¹⁵. Przede wszystkim zakończył się ostatni etap budowy drogi ekspresowej S7 na Warmii i Mazurach¹⁶ oraz całościowo oddana do użytku została południowa obwodnica Olsztyna¹⁷.

Podróżowanie po województwie jest łatwiejsze dzięki porozumieniu Marszałka Województwa oraz prezesa Przewozów Regionalnych, na podstawie którego lokalni kolejarze świadczą usługi transportowe w województwie. Porozumienie na lata 2016-2020 opiewa na blisko 270 mln zł, w tym ponad 221 mln zł stanowią środki z budżetu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Z tych środków będzie realizowanych 114 połączeń, a pociągi przejadą 3 mln kilometrów¹⁸. Ponadto realizowanych było szereg inwestycji kolejowych: na linii Szczytno – Pisz – Ełk (linia nr 219), Działdowo – Olsztynek – Olsztyn (nr 216)¹⁹. Przygotowywane są kolejne inwestycje na linii z Gutkowa do Braniewa (nr 221), Ełk – Korsze (nr 38)²⁰.

Na uwagę zasługuje rozwój Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury, który zyskuje coraz większe znaczenie w komunikacji międzyregionalnej i międzynarodowej. Co roku obserwuje się wzrost liczby pasażerów w tego typu komunikacji. W latach 2016-2017 port przewiózł 226 140 osób, zaś w latach 2018-2019 było to już 272 586 pasażerów.

W latach 2018-2019 w naszym województwie odbyło się kilka dużych wydarzeń o charakterze konferencyjnym. W 2018 r. odbyła się pierwsza edycja konferencji *Mazury to Biznes*, nad którą patronat objął Marszałek Województwa. Wydarzenie skierowane było do czołowych ekspertów branży, którzy poruszyli najważniejsze i najbardziej interesujące tematy związane z biznesem na terenie Krainy Wielkich Jezior Mazurskich. Spotkanie służyło także integracji środowisk związanych z Mazurami przedstawicieli władz państwowych i samorządowych, lokalnego biznesu oraz pozostałych uczestników procesów biznesowych²¹.

We wrześniu 2019 r. odbyło się *III Forum Kultury Warmii i Mazur „... po słonecznej stronie ulicy”*. To spotkanie ludzi kultury, artystów związanych z regionem od lat, ale również tych, którzy przyjechali tu, by realizować swoje artystyczne i twórcze pasje. Do udziału w Forum zaproszono twórców i ludzi szeroko związanych z kulturą, sztuką, edukacją, którzy swoją pracą rozstławiają Warmię i Mazury. Był to czas podsumowań i wspomnień ważnych wydarzeń, inwestycji, a także zrealizowanych projektów²².

Odbyły się dwie kolejne edycje *Warmińsko-Mazurskiego Kongresu Przyszłości* (II oraz III). Były to największe wydarzenia nie tylko w regionie, ale także w północno-wschodniej Polsce. Współorganizatorem był Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Przedsięwzięcie pozytywnie wpływa na gospodarcze ożywienie regionu, w tym na pobudzenie potencjału regionalnych

¹⁵ <https://www.gddkia.gov.pl/pl/a/35078/Coraz-wiecej-nowoczesnych-drog-na-Warmii-i-Mazurach>

¹⁶ <https://www.gddkia.gov.pl/pl/a/29707/Most-Niepodleglosci-w-Ostrodzie-zwienzeniem-budowy-S7-na-Warmii-i-Mazurach>

¹⁷ <https://www.gddkia.gov.pl/pl/a/34103/321-obwodnica-Olsztyna-w-calosci-dla-kierowcow>

¹⁸ <https://olsztyn.wyborcza.pl/olsztyn/7,48726,22857188,jakie-polaczenia-kolejowe-w-2018-roku-podpisano-umowe.html>

¹⁹ <https://www.rynek-kolejowy.pl/mobile/kolejowy-rok-2018-na-warmii-i-mazurach-pojawia-sie-3-zmodernizowane-en57-85135.html>

²⁰ <http://www.mediagroupinfo.pl/kolejowe-inwestycje-na-warmii-i-mazurach-w-2019-roku/>

²¹ <https://warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/aktualnosci/2952-jak-prowadzic-biznes-na-warmii-i-mazurach>

²² <https://warmia.mazury.pl/kultura/aktualnosci/4805-spotkanie-ludzi-swiata-kultury>

przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz instytucji edukacyjnych i kulturalnych, a także promuje dziedzictwo kulturowe regionu²³.

W Olsztynie w czerwcu 2018 r. odbyła się również wojewódzka konferencja *Perspektywy tworzenia rzeczywistości przyjaznej seniorom*, która była zorganizowana z okazji Światowego Dnia Praw Osób Starszych. Prowadzenie aktywnej polityki senioralnej jest istotnym kierunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Dużą rolę i znaczenie mają wdrażane w regionie, w partnerskiej współpracy Samorządu Województwa z samorządami lokalnymi, usługi teleopiekuńcze, którymi objęto już nieco ponad 1 000 seniorów w 51 gminach regionu²⁴.

Wspólna Polityka Rolna 2021-2027 to tytuł konferencji, która odbyła się 17 września 2018 roku w Olsztynie. Dyskusja nad kształtem Wspólnej Polityki Rolnej po 2020, która rozpoczęła się w ramach instytucji Unii Europejskiej już w 2016 roku związana jest z nową, zbliżającą się perspektywą finansową na lata 2021-2027. Jej głównymi celami są: wspieranie godziwego dochodu, większa konkurencyjność, zmiana rozkładu sił w łańcuchu żywnościowym, walka ze zmianą klimatu, zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, ochrona bioróżnorodności, wspieranie wymiany pokoleniowej oraz sprzyjanie wzrostowi zatrudnienia i wysoka jakość żywności²⁵.

Rozkręcamy Powszechny Optymizm – cykliczna impreza plenerowa, organizowana przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, odbyła się 7 września 2019 roku w Ostródzie. Podczas pikniku (molo, nadbrzeże jeziora Drwęckiego, amfiteatr) przedstawiono przedsięwzięcia, które dzięki środkom unijnym powstały na Warmii i Mazurach²⁶.

12 września 2019 roku w Łławie, Marszałek Województwa był gospodarzem posiedzenia *Prezydium Euroregionu Bałtyk*. Tematem obrad były m.in. przyszłość Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk, projekt Strategii Rady Młodzieżowej Euroregionu Bałtyk, plan pracy Grupy ds. Wody Euroregionu Bałtyk. Euroregion Bałtyk jest międzynarodową organizacją współpracy regionalnej zrzeszającą partnerów z Polski, Litwy, Danii, Szwecji i Federacji Rosyjskiej. Województwo warmińsko-mazurskie jest aktywnym członkiem organizacji od 1999 roku²⁷.

W 2019 roku województwo warmińsko-mazurskie po ośmiu latach przejęło przewodnictwo w Konwencie Marszałków Województw RP. Przez pół roku Konwentowi przewodniczył Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Ideą wydarzenia jest wspieranie polityki rozwojowej i społecznej w regionach. Konwent Marszałków jest organem opiniodawczo-doradczym, który analizuje i opiniuje propozycje zmian prawnych oraz omawia aktualne problemy samorządów. Posiedzenia Konwentu kończą się wypracowaniem wspólnych stanowisk, które następnie kierowane są do właściwych urzędów i instytucji centralnych. Na Warmii i Mazurach odbyły się pod przewodnictwem Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego trzy posiedzenia: w Olsztynie (lipiec), Ostródzie (październik) i Rynie (listopad). Podczas nich przyjęto 13 stanowisk, wynikających z potrzeby pilnego uregulowania rozwiązań prawnych mających istotne znaczenie dla działalności samorządów w Polsce.

²³ <https://warmia.mazury.pl/rozwoj-regionu/aktualnosci/2462-zbliza-sie-ii-warmińsko-mazurski-kongres-przyszlosci>

²⁴ <https://warmia.mazury.pl/polityka-spoleczna/polityka-senioralna-województwa-na-lata-2014-2020/3451-aktualnosci-polityka-senioralna-na-warmii-i-mazurach>

²⁵ <https://warmia.mazury.pl/obszary-wiejskie/aktualnosci/3054-dyskusje-nad-kształtem-wspolnej-polityki-rolnej-po-2020-roku>

²⁶ <https://warmia.mazury.pl/turystyka-i-promocja/aktualnosci/4621-na-warmii-i-mazurach-koncertujemy-z-unijnymi-funduszami>

²⁷ <https://warmia.mazury.pl/unia-i-wspolpraca-zagraniczna/aktualnosci/4689-posiedzenie-prezydium-euroregionu-baltyk>

II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych

Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy

Cel główny *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* obejmuje trzy rodzaje spójności: ekonomiczną, społeczną i przestrzenną. Zatem realizację celu *Strategii* należy także rozpatrywać w trzech powyższych obszarach, które monitorują następujące wskaźniki:

- PKB na mieszkańca jako % średniej krajowej (w cenach bieżących);
- Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym;
- Wskaźnik dostępności komunikacyjnej.

Z uwagi na złożoność problematyki spójności, oprócz wyżej wymienionych wskaźników celu głównego, warto przedstawić także inne wskaźniki, które będą stanowiły kontekstowe tło poruszanych zagadnień. Dzięki temu ukazany zostanie szerszy obraz zmian ekonomicznych, społecznych i przestrzennych zachodzących w województwie warmińsko-mazurskim.

Tabela 1. Wskaźniki celu głównego

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
PKB na mieszkańca jako % średniej krajowej (w cenach bieżących)	%	71,9	71,5	71,5	71,5	70,9	71,3	70,1	b.d.	74,7	77,1
Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym	%	66,8	66,5	67,8	68,1	69,7	70,6	71,9	71,6	70,3	71,8
Wskaźnik dostępności komunikacyjnej (wskaźnik złożony)	min.	167	b.d.	b.d.	b.d.	155,7	b.d.	151 ²⁸	148,2 ²⁹	–	–

Źródło: opracowanie własne / GUS BDL.

Spójność ekonomiczna

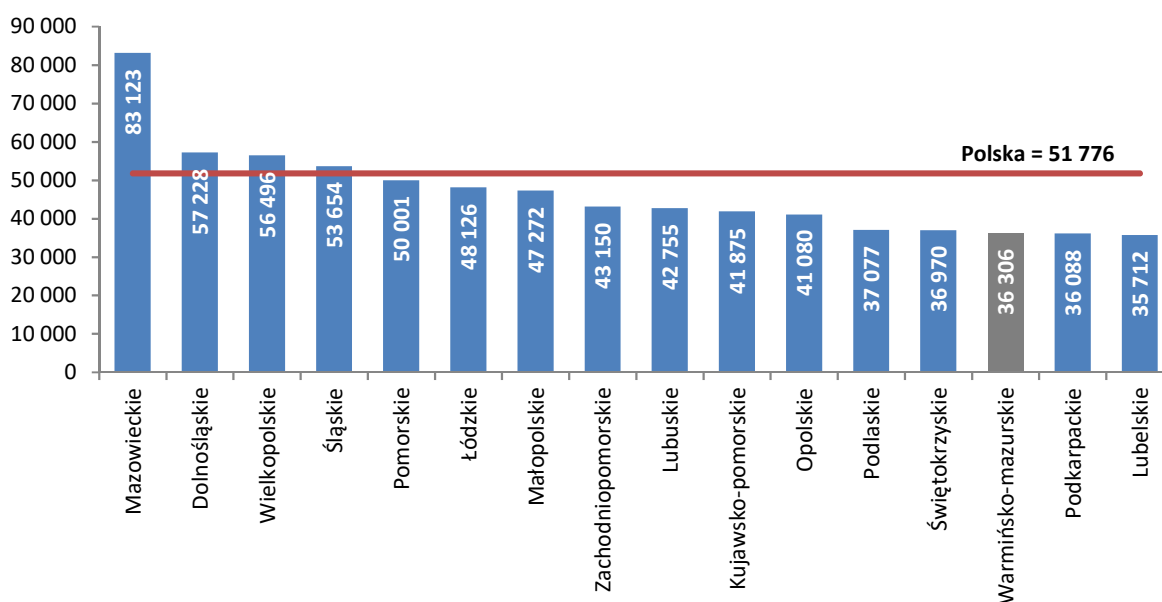
Podstawowym wskaźnikiem obrazującym stopień rozwoju ekonomicznego jest **poziom produktu krajowego brutto (PKB) w przeliczeniu na jednego mieszkańca**. W 2017³⁰ roku wartość PKB per capita na Warmii i Mazurach kształtowała się na poziomie 36 306 zł, co stanowiło 70,1% średniej krajowej. Wynik ten uplasował województwo warmińsko-mazurskie na 14. pozycji wśród wszystkich polskich regionów. Niemniej jednak pozycja Warmii i Mazur pod tym względem jest stała i nie zmienia się znacząco. PKB przypadające na jednego mieszkańca jako procent średniej krajowej na przestrzeni ostatnich lat plasuje bowiem nasz region między 13. a 14. miejscem w Polsce. Jednocześnie wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim jest porównywalna z takimi województwami jak świętokrzyskie, podlaskie, podkarpackie i lubelskie, czyli regionami stanowiącymi obszar Polski Wschodniej.

²⁸ Dane za 2018 r.

²⁹ Dane za 2019 r.

³⁰ W *Analizie wskaźnikowej realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych* posłużono się jak najbardziej aktualnymi danymi statystycznymi publikowanymi przez GUS. Podczas sporządzania raportu dostępne były głównie dane za 2018 r., aczkolwiek w przypadku produktu krajowego brutto oraz wartości dodanej brutto najbardziej aktualne były dane za rok 2017. Bardziej aktualne informacje statystyczne będą publikowane sukcesywnie przez GUS w IV kwartale 2020 r. Okresem analizy są lata 2016-2018, czyli okres uzupełniający dane przedstawione w poprzednim *Raporcie z realizacji Strategii*. W niektórych przypadkach odwołano się do 2011 roku, określonego w *Strategii* jako rok bazowy.

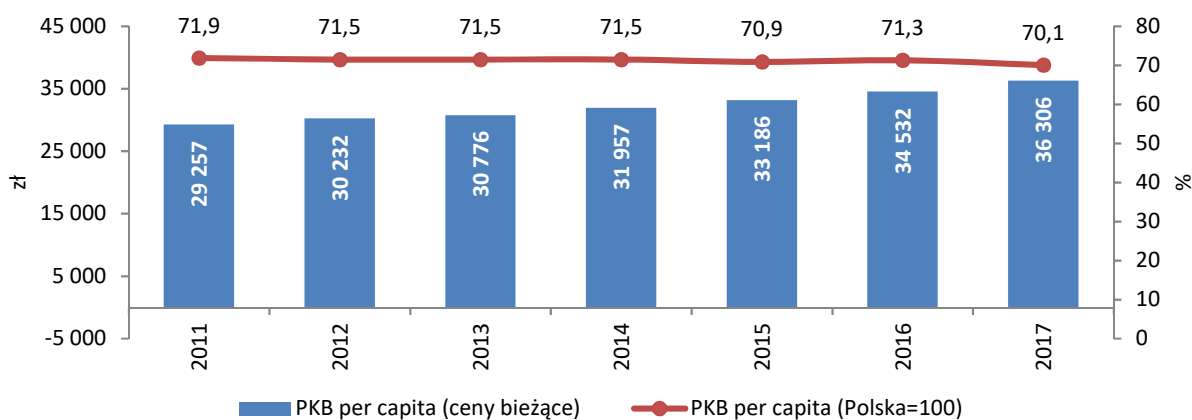
Wykres 1. PKB per capita wg województw w cenach bieżących – 2017 rok (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim w cenach bieżących z roku na rok wzrasta, aczkolwiek stopniowo maleje jego relacja do średniej krajowej. Na przykład w 2017 roku wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w cenach bieżących w porównaniu do 2011 wzrosła o ponad 7 tys. zł, tj. o 24,1% (z 29 257 zł w 2011 roku do 36 306 zł w 2017 roku). Jednocześnie w tym okresie relacja PKB per capita w stosunku do średniej krajowej zmalała (z 71,9% w 2011 r. do 70,1% w 2017 r.). Na sytuację tę wpływa polaryzacja polskich województw – regiony bogatsze, o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej rozwijają się szybciej od słabszych województw, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe z poprzednich lat. Należy także mieć na uwadze, iż ponad 1/5 (tj. 22,4%) krajowego PKB generowana jest w województwie mazowieckim i to przede wszystkim bardzo dynamiczny rozwój tego regionu powoduje, iż w innych województwach maleje udział PKB per capita w relacji do średniej krajowej.

Wykres 2. PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2011-2017

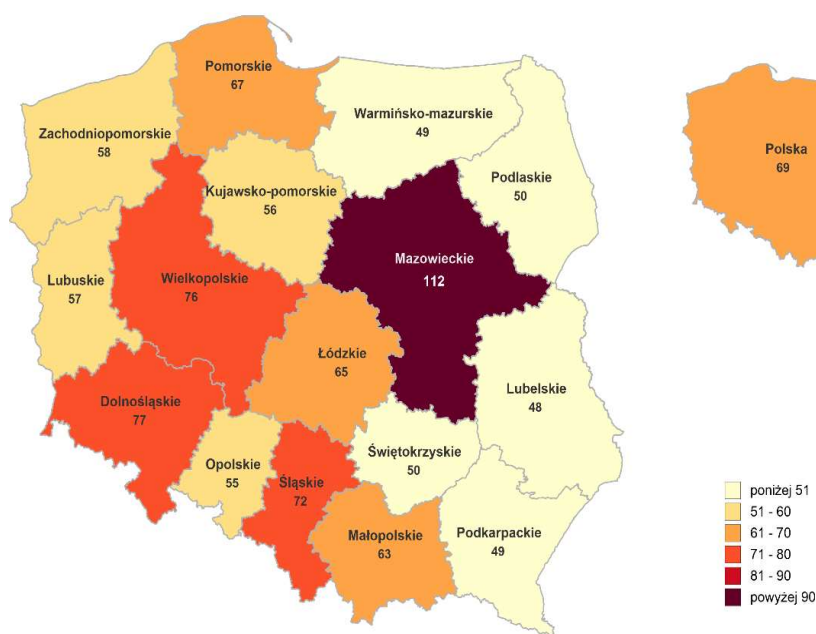
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W *Strategii* przyjęto, iż wartość docelowa wskaźnika PKB na mieszkańca jako % średniej krajowej (w cenach bieżących) w 2020 roku wyniesie 74,7%. Mając jednak na uwadze bardziej dynamiczny

rozwój regionów lepiej rozwiniętych oraz obserwowane w ostatnich latach pogłębiające się zróżnicowania w relacji PKB per capita województwa warmińsko-mazurskiego do średniej krajowej, osiągnięcie założonej wartości docelowej w 2020 jest celem bardzo ambitnym.

Warmia i Mazury są integralną częścią Unii Europejskiej, dlatego też analizując regionalną spójność ekonomiczną warto odnieść sytuację w naszym województwie do innych regionów Unii Europejskiej. Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się jedną z najniższych w skali kraju relacją PKB per capita w stosunku do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty. W województwie warmińsko-mazurskim w 2017 roku udział ten stanowił 49% wartości ogółem dla UE-28, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 69%. Pod tym względem nasz region wspólnie z województwem podkarpackim zajął przedostatnie miejsce w kraju. Niższą wartość odnotowano jedynie w województwie lubelskim (48%). Tym samym województwo warmińsko-mazurskie pozostaje jednym z najmniej zamożnych regionów całej Unii Europejskiej.

Mapa 1. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w 2017 roku (UE-28=100)

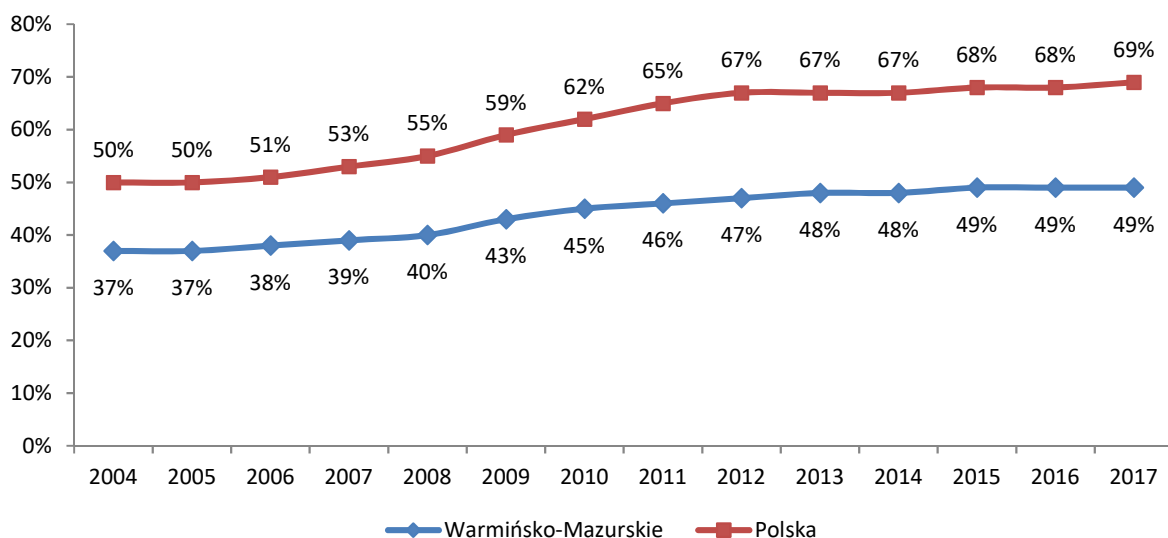

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

W ostatnich latach województwo warmińsko-mazurskie dynamicznie nadrabia jednak dystans rozwojowy, ponieważ sukcesywnie wzrasta relacja PKB per capita na Warmii i Mazurach w stosunku do średniej europejskiej. Udział ten w 2017 roku kształtował się na poziomie 49% średniej unijnej, natomiast jeszcze w 2004 roku wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła zaledwie 37% wartości odnotowanej średnio w Unii Europejskiej. Oznacza to, że od momentu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku nasz region zmniejszył dysproporcje w relacji PKB per capita w stosunku do UE-28 o 12 punktów procentowych. Przeciętnie w kraju nadrabianie zaległości rozwojowych miało nieco większe tempo, gdyż dystans między PKB per capita Polski i UE w analizowanym okresie zmniejszył się o 19 punktów procentowych. Niemniej jednak malejące różnice w relacji PKB per capita w regionie w odniesieniu do UE-28 świadczą o systematycznie postępującym procesie konwergencji w województwie warmińsko-mazurskim. Mamy zatem do czynienia z upodobnianiem się Warmii i Mazur pod względem gospodarczym do pozostałych

regionów UE. Tym samym w województwie warmińsko-mazurskim następuje poprawa warunków życia ludności, które coraz bardziej zbliżają się do standardów europejskich.

Wykres 3. Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2004-2017 (UE-28=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Spójność społeczna

W *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* spójność społeczną monitoruje wskaźnik **udziału aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców regionu w wieku produkcyjnym**³¹. Wskaźnik ten pokazuje, jak kształtuje się udział osób, które pracują (pracujący) bądź chcą pracować (bezrobotni), w ogólnej liczbie ludności województwa w wieku produkcyjnym (tj. 18-59/64 lat). W 2018 roku wartość niniejszego wskaźnika wynosiła 71,6% i w porównaniu do 2016 roku zwiększyła się o 1 punkt procentowy. W analogicznym okresie w Polsce odnotowano nieco szybszy wzrost, który wyniósł 1,4 punktu procentowego – z 75,2% w 2016 roku do 76,6% w roku 2018. Jednocześnie wartość tego wskaźnika w naszym regionie jest najniższa spośród wszystkich województw.

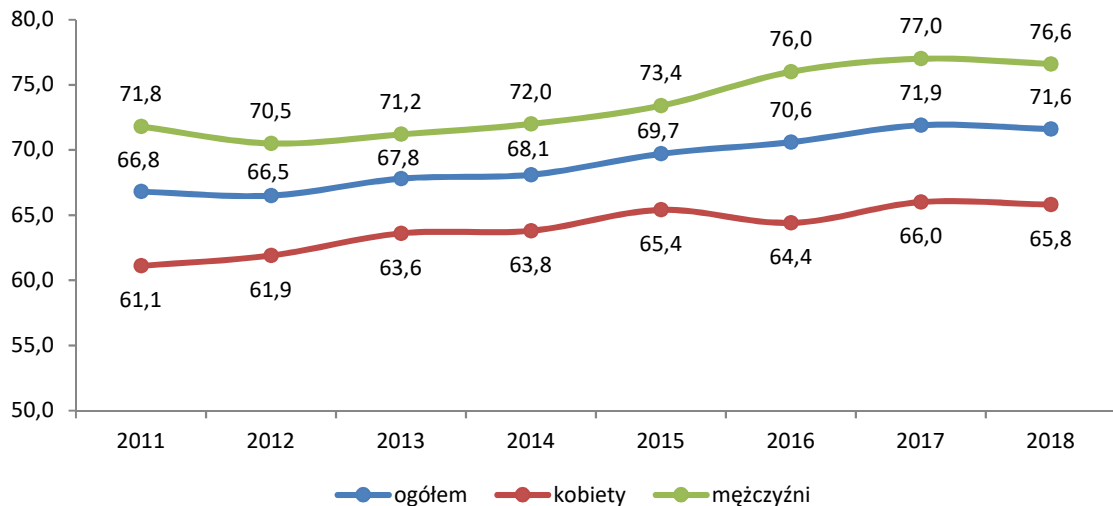
W *Strategii* przyjęto, iż w 2020 roku wartość wskaźnika **udziału aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym** wyniesie 70,3%. Cel ten został jednak osiągnięty już w 2016 roku (70,6%). W 2018 r. wartość wskaźnika wzrosła do 71,6%. Niemniej jednak przyszłość nie napawa optymizmem ze względu na spodziewaną recesję gospodarczą spowodowaną epidemią koronawirusa. Tym samym, wyzwaniem w najbliższych latach będzie utrzymanie niniejszego wskaźnika na obecnym poziomie.

Szczególnie ważne jest utrzymanie wysokiej aktywności zawodowej wśród kobiet, które z powodu macierzyństwa i tradycyjnego modelu rodziny, w tym sprawowania funkcji opiekuńczych, wciąż charakteryzują się niższą aktywnością zawodową niż mężczyźni. W 2018 udział aktywnych zawodowo kobiet w wieku produkcyjnym wyniósł zaledwie 65,8% i była to najniższa wartość, którą odnotowano w 2018 r. wśród wszystkich polskich województw. W kraju odsetek aktywności zawodowej wśród kobiet wyniósł 72,3% i był o 6,5 punktu procentowego wyższy niż na Warmii i Mazurach. Jednocześnie

³¹ Według GUS, jest to współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym.

różnice między aktywnością zawodową kobiet i mężczyzn w województwie warmińsko-mazurskim są bardziej rozpięte niż przeciętnie w kraju. Na Warmii i Mazurach w 2018 r. odsetek aktywnych zawodowo kobiet był o blisko o 11 punktów procentowych niższy niż w przypadku mężczyzn. Przeciętnie w kraju różnica ta była niższa i wyniosła ok. 8 punktów procentowych.

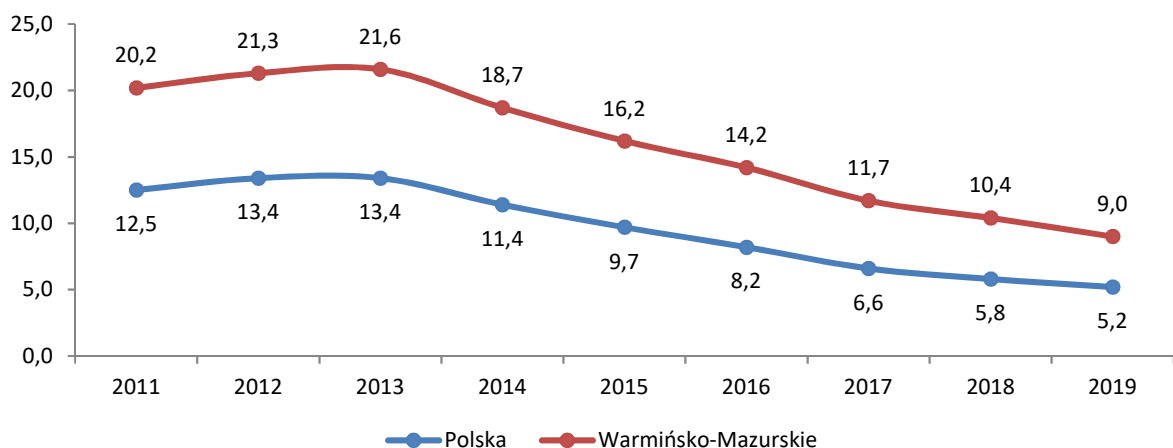
Wykres 4. Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2018 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Innym miernikiem, którego zmiana wskazuje na poprawę spójności społecznej województwa, jest **stopa bezrobocia rejestrowanego**, która przedstawia stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do ludności aktywnej zawodowo (tj. sumy pracujących i bezrobotnych). W 2019 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim kształtowała się na poziomie 9,0% i była blisko dwukrotnie wyższa niż przeciętnie w Polsce (5,2%). Pod tym względem Warmia i Mazury nieprzerwanie od lat zajmują ostatnie miejsce w kraju. Jednak w porównaniu do 2016 roku stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim zmalała o 5,2 punktu procentowego i był to zdecydowanie wyższy spadek, niż przeciętnie w kraju, gdzie stopa bezrobocia zmniejszyła się o 3 punkty procentowe.

Wykres 5. Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju w latach 2011-2019 (w %)

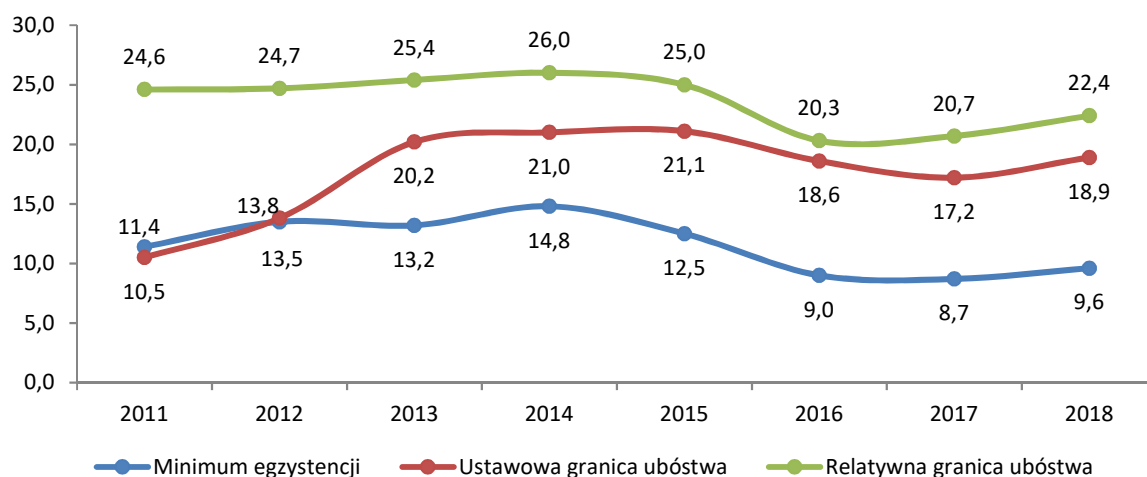

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W latach 2011-2019 bardzo pozytywną tendencją występującą na warmińsko-mazurskim rynku pracy jest systematyczne zmniejszanie się dystansu między stopą bezrobocia odnotowywaną w kraju i w województwie. Jeszcze w 2011 roku dystans ten wynosił 7,7 punktu procentowego, kiedy to stopa bezrobocia w kraju wynosiła 12,5%, a w województwie 20,2%. Tymczasem w 2019 roku rozbieżność ta zmniejszyła się do 3,8 punktu procentowego.

Pomimo zaobserwowanego w ostatnim czasie wzrostu wartości aktywności zawodowej ludności i spadku bezrobocia, Warmia i Mazury pozostają jednym z najuboższych regionów w skali całego kraju. Tendencję tę obrazuje między innymi wartość stopy ubóstwa ustawowego³². W 2018 roku wyniosła ona 18,9% i była o 0,3 punktu procentowego wyższa niż w 2016 roku. Tymczasem jej wartość w kraju zmniejszyła się o 1,8 punktu procentowego, z 12,7% w 2016 roku do 10,9% w roku 2018. Pod tym względem nasz region w 2018 roku zajął ostatnie miejsce w kraju, w 2016 roku było to natomiast miejsce 14. Innym wskaźnikiem przedstawiającym ubóstwo jest stopa ubóstwa relatywnego³³. Jej wartość w ostatnim czasie również wzrosła, z 20,3% w 2016 roku (15. miejsce w kraju) do 22,4% w 2018 roku (16. miejsce w kraju). Oznacza to, że stopa ubóstwa relatywnego na Warmii i Mazurach na przestrzeni lat 2016-2018 zwiększyła się o 2,1 punktu procentowego. W kraju wzrost ten był mniejszy i wyniósł zaledwie 0,3 punktu procentowego. Poziom ubóstwa mierzy także wskaźnik minimum egzystencji³⁴. W 2018 roku na Warmii i Mazurach jego wartość wyniosła 9,6%, co oznacza wzrost w stosunku do 2016 roku o 0,6 punktu procentowego. Podobną skalę wzrostu odnotowano również w kraju, gdzie w latach 2016-2018 wskaźnik minimum egzystencji zwiększył się o 0,5 punktu procentowego. Jednocześnie na przestrzeni ostatnich lat wartość tego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim pozostaje najwyższa w skali całego kraju. Z przedstawionych danych wynika, iż ubóstwo w województwie warmińsko-mazurskim nadal pozostaje istotnym problemem społeczno-gospodarczym, który dotyka wielu mieszkańców regionu.

Wykres 6. Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2018 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

³² Definicja GUS: tzw. ustawowa granica ubóstwa – kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej.

³³ Definicja GUS: Relatywna granica ubóstwa – 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

³⁴ Definicja GUS: Poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS) – jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

Spójność przestrzenna

W ostatnich latach na Warmii i Mazurach widoczna jest poprawa spójności przestrzennej, co obrazują wskaźniki związane z czasem dojazdów. W *Strategii* przyjęto iż spójność przestrzenną monitoruje **wskaźnik dostępności komunikacyjnej województwa** (wskaźnik złożony). Przedstawia on sumę średnich czasów dojazdu do Olsztyna z miast powiatowych województwa drogami oraz koleją. W 2019 roku jego wartość uległa poprawie i wyniosła 148,2 minuty. Warto zwrócić uwagę, że czas dojazdu tylko w ujęciu rocznym zmniejszył się o 2,8 minuty. W odniesieniu do 2011 roku spadek ten wyniósł natomiast aż 18,8 minuty – ze 167 minut w 2011 r. do 148,2 minuty w roku 2019. Tym samym inwestycje komunikacyjne realizowane w województwie warmińsko-mazurskim przyczyniły się do skrócenia czasu dojazdu do Olsztyna z miast powiatowych regionu prawie o 1/3 godziny.

Dzięki inwestycjom na głównych szlakach komunikacyjnych regionu skrócił się także średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym). W 2018 roku wyniósł on 328 minut, tymczasem w 2016 roku było to jeszcze 336 minut. W analizowanym okresie czas dojazdu zmniejszył się zatem o 8 minut, co świadczy o malejącej skali wykluczenia komunikacyjnego Warmii i Mazur względem stolic najbliższych regionów.

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Strategia zakłada, że szeroko rozumiany wzrost konkurencyjności gospodarki województwa warmińsko-mazurskiego będzie wynikiem rozwoju inteligentnych specjalizacji, wzrostu innowacyjności firm oraz wzrostu liczby miejsc pracy.

Tabela 2. Wskaźniki celu strategicznego 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Wartość dodana brutto (w cenach bieżących) na 1 pracującego (wg faktycznego miejsca pracy)	zł	86 635	91 332	94 320	97 251	100 049	101 239	103 880	b.d.	105 470	155 077
Nakłady na działalność B+R jako % PKB (GERD)	%	0,48	0,48	0,36	0,27	0,32	0,33	0,51	b.d.	1,4	2,1
Pracujący w gospodarce regionu wg faktycznego miejsca pracy	osoby	422 880	418 071	419 637	426 348	433 237	443 287	452 840	457 002	424 164	411 155

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

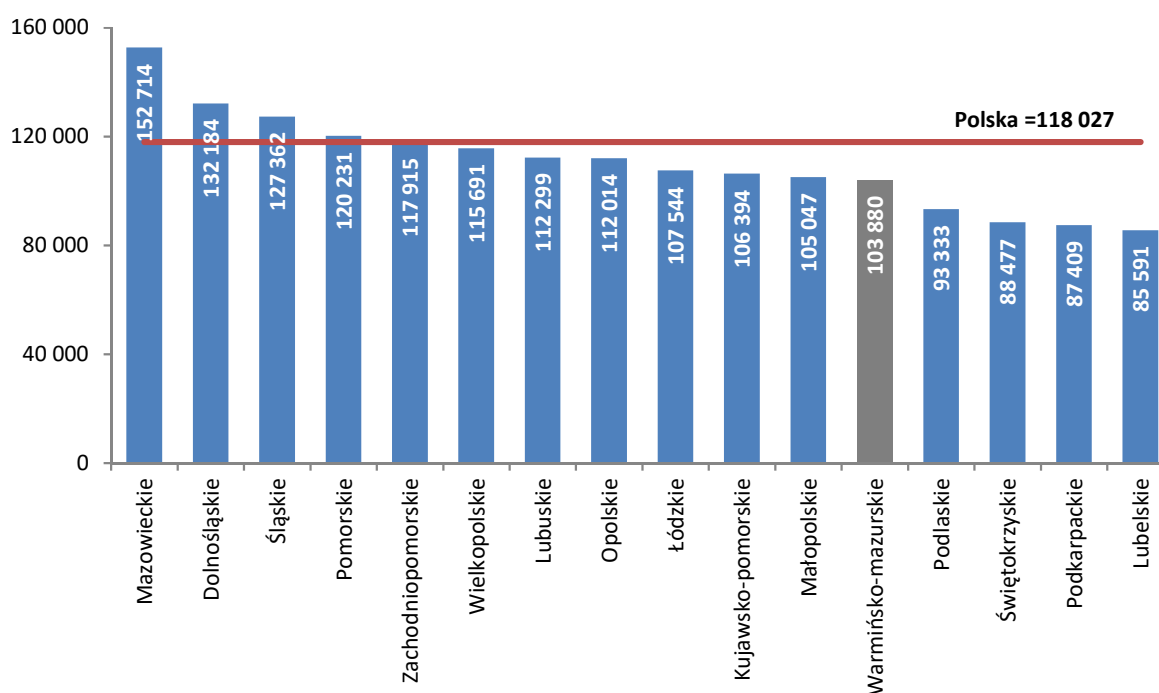
Wzrost konkurencyjności regionu przede wszystkim mierzy **wskaźnik wartości dodanej brutto (w cenach bieżących) na 1 pracującego** według faktycznego miejsca pracy, który jest jednocześnie jednym ze wskaźników monitorujących *Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki*. Przedstawia on, jaka część produkcji wytworzonej w określonym czasie przy pominięciu ponoszonych kosztów przypada na jednego pracującego. Innymi słowy wskaźnik ten mierzy wydajność pracy, a zarazem pokazuje jak konkurencyjna i zamożna jest gospodarka regionu.

W województwie warmińsko-mazurskim w 2017 roku wartość dodana brutto (WDB) w przeliczeniu na jednego pracownika kształtowała się na poziomie 103 880 zł (12. miejsce w kraju). Jest to najwyższa wartość ze wszystkich województw Polski Wschodniej, przy czym wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach w 2017 roku była zaledwie o ok. 1% niższa niż w województwie małopolskim. Jednocześnie w 2017 roku wartość dodana brutto w przeliczeniu na jednego pracownika w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła 88% średniej krajowej. Podobną wartość

odnotowano także w 2015 roku. Warto podkreślić, iż w 2017 roku osiągnięto już ponad 98% wartości celu założonego na 2020 rok (105 470 zł) w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*.

W porównaniu do 2015 roku wartość dodana brutto w przeliczeniu na jednego pracującego wzrosła na Warmii i Mazurach o 3,8%. W kraju wzrost ten był minimalnie wyższy i wyniósł 3,9%. Dane te oznaczają, że w województwie warmińsko-mazurskim wydajność pracy w latach 2015-2017 wzrastała w podobnym stopniu jak przeciętnie w kraju. Niemniej jednak, aby nadrobić zaległości rozwojowe i poprawić znacząco jakość życia mieszkańców, produktywność na Warmii i Mazurach powinna wzrastać znacznie szybciej, aczkolwiek biorąc pod uwagę zaszczości historyczne oraz stopień rozwoju województwa względem bogatszych regionów jest to zadanie bardzo trudne.

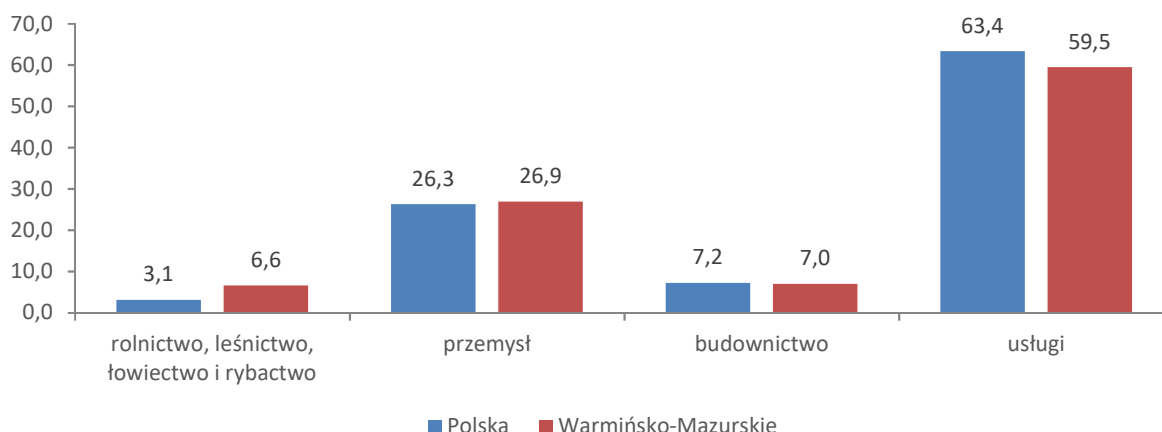
Wykres 7. Wartość dodana brutto na 1 pracującego w cenach bieżących w 2017 roku (w zł) według województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując wzrost konkurencyjności gospodarki regionu warto zwrócić uwagę na **udział poszczególnych sektorów w wytworzeniu wartości dodanej brutto**. Najwyższy udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto w 2017 roku miał sektor usługowy, który generował 59,5% ogółu jej wartości (w kraju 63,4%). Na drugim miejscu znalazł się przemysł, który wytwarzał 26,9% całkowitej wartości dodanej brutto regionu. Był to nieznacznie wyższy odsetek niż średnio w kraju, gdzie przemysł odpowiadał za wytworzenie 26,3% ogólnej wartości dodanej brutto. Na trzeciej pozycji uplasowało się zaś budownictwo, które odpowiadało za 7,0% wartości dodanej brutto wytwarzanej w województwie (w kraju 7,2%). Na Warmii i Mazurach szczególnie wysoki jest udział wartości dodanej brutto wytwarzanej przez sektor rolniczy. W 2017 roku wyniósł on 6,6% (w kraju 3,1%). Taki stan rzeczy wynika z konkurencyjności produkcji rolnej, która w regionie Warmii i Mazur jest jedną z najwyższych w kraju. Jednocześnie charakteryzuje się bardzo wysoką wydajnością.

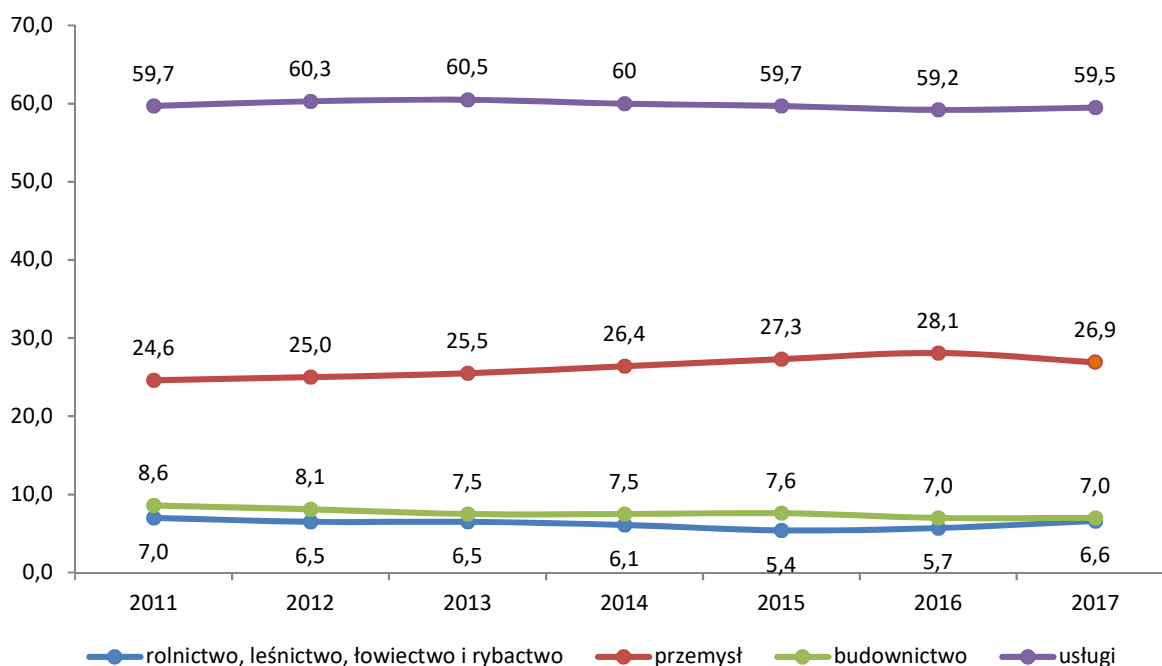
Wykres 8. Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2017 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Analizując zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2015-2017 dostrzec można interesującą tendencję, którą jest spadek wartości dodanej brutto wytwarzanej w sektorach usługowym, przemysłowym oraz budownictwie na rzecz wzrostu wartości dodanej brutto w sektorze rolniczym. W 2017 roku odsetek WDB wytwarzanej w rolnictwie wyniósł 6,6% i w porównaniu do 2015 roku zwiększył się o 1,2 punktu procentowego. Powyższe dane świadczą o wzroście produkcji rolnej w naszym regionie, która jest jedną z najbardziej konkurencyjnych w skali kraju. Jednakże w porównaniu do 2011 roku o 2,3 punktu procentowego wzrósł odsetek WDB wytwarzanej w sektorze przemysłowym. Jest to bardzo pozytywne zjawisko, gdyż przemysł znajduje się na pierwszym planie w nowym modelu wzrostu dla gospodarki UE, jaki przedstawiono w strategii *Europa 2020*.

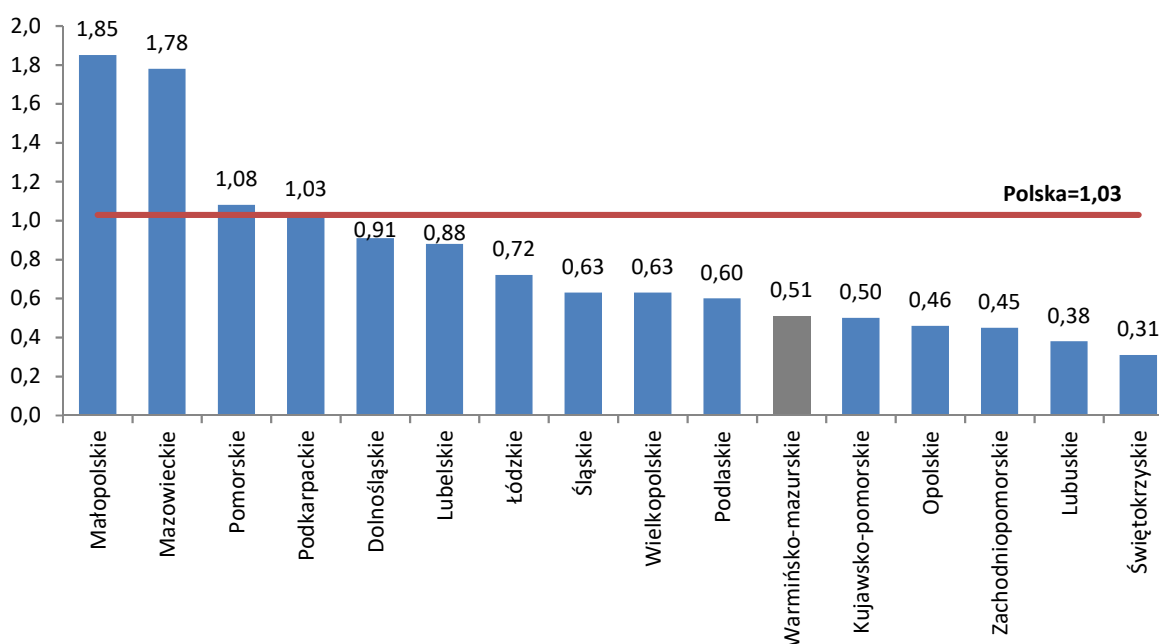
Wykres 9. Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2017 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wzrost wydajności pracy niewątpliwie powiązany jest ze wzrostem innowacyjności, a to wiąże się z wysokością **nakładów na działalność badawczo-rozwojową (B+R) wyrażoną jako procent PKB (GERD³⁵)**. Dlatego też GERD jest jednym ze wskaźników monitorujących *Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki*. W województwie warmińsko-mazurskim nakłady te w 2017 roku stanowiły 0,51% PKB, co plasowało region na 11. miejscu kraju. Warto jednak zwrócić uwagę, iż w 2015 r. było to miejsce dopiero 14 (0,32%). Tym samym na przestrzeni ostatnich lat nasz region znacząco poprawił swoją pozycję w stosunku do innych województw względem ponoszonych wydatków na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB. W 2017 r. największy odsetek wskaźnika GERD odnotowano w województwie małopolskim (1,85%) oraz mazowieckim (1,78%). Najniższe wartości niniejszego wskaźnika odnotowano natomiast w województwie świętokrzyskim (0,31%) oraz lubuskim (0,38%). Dla porównania w 2017 roku średnio w skali kraju udział nakładów na B+R w relacji do PKB kształtował się na poziomie 1,03%.

Wykres 10. Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2017 r. (w %)

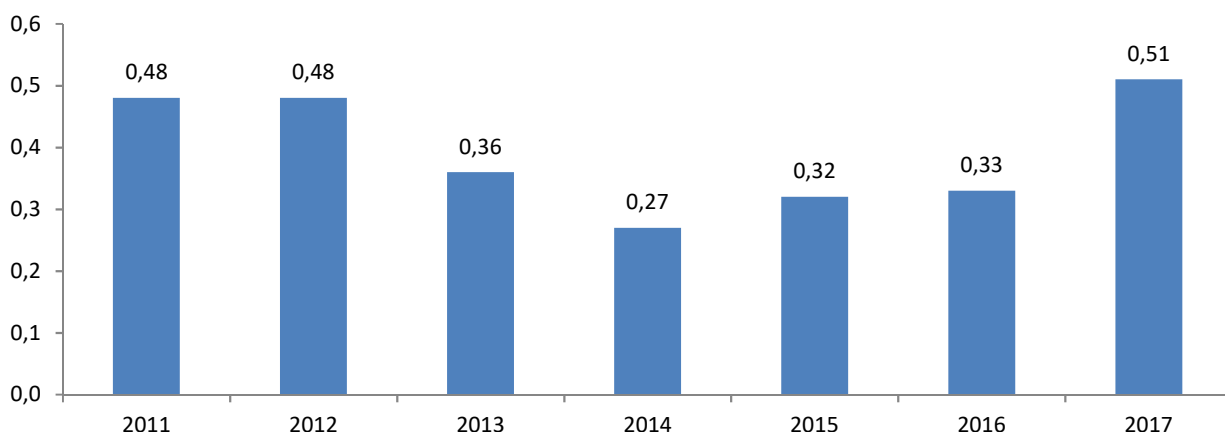

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wartość nakładów na działalność B+R w relacji do PKB, którą osiągnięto w 2017 r., była najwyższą wartością jaką odnotowano na przestrzeni ostatnich lat. W stosunku do 2011 roku wzrosła ona o 0,03 punktu procentowego (z 0,48% w 2011 roku do 0,51% w 2017 roku). Jednak w porównaniu do 2015 roku wskaźnik GERD w 2017 roku zwiększył się aż o 0,19 punktu procentowego. Przyrost wartości niniejszego wskaźnika jest bardzo pożądany, gdyż jego wartość docelowa na 2020 r. została określona w *Strategii* na poziomie 1,4% (przy 0,51% wartości odnotowanej w województwie warmińsko-mazurskim w 2017 roku i średniej ogólnopolskiej wynoszącej 1,03%).

³⁵ GERD (Gross Domestic Expenditure on R&D) – Nakłady krajowe na działalność badawczą i rozwojową.

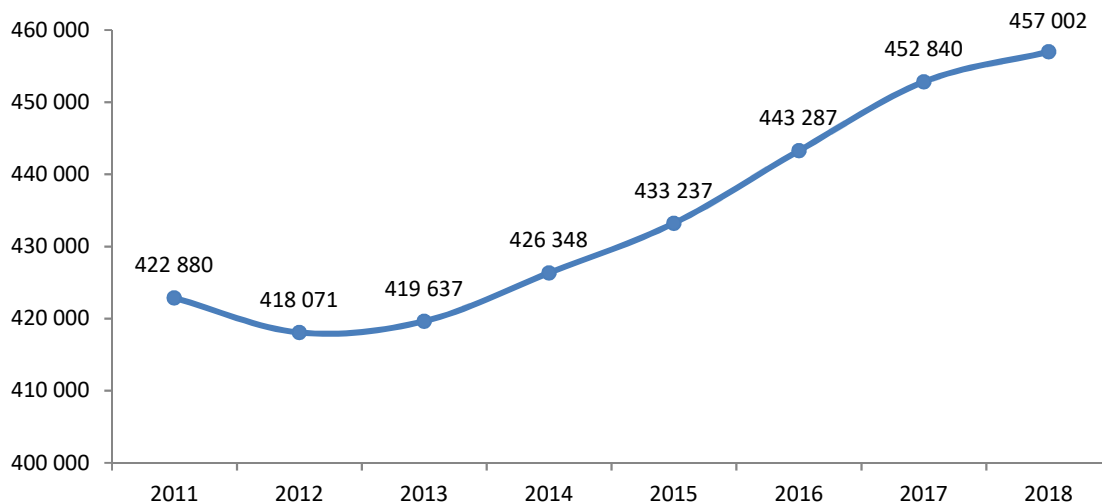
Wykres 11. Nakłady na działalność B+R jako % PKB (GERD) w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2017 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Konkurencyjność gospodarki przekłada się na zwiększenie liczby pracujących. W *Strategii* przyjęto, że wskaźnik **pracujący w gospodarce regionu wg faktycznego miejsca pracy** będzie kolejnym miernikiem odpowiedzialnym za mierzenie efektów realizacji *Celu strategicznego 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki*. Pozytywną tendencją obserwowaną w regionie od 2012 roku jest systematyczny wzrost wartości tego wskaźnika. W 2018 roku na Warmii i Mazurach pracowały bowiem 457 002 osoby, czyli o 13,7 tysiąca osób (tj. o 3,1%) więcej niż w 2016 roku. Od 2011 r. liczba pracujących zwiększyła się natomiast aż o blisko 35 tys., tj. o 8,1%. Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim, którą osiągnięto w 2018 roku (457 002 osób), z nawiązką przewyższyła zaplanowany cel zarówno na rok 2020 (424 164 osób), jak i na rok 2025 (411 155 osób). Utrzymanie wzrostu liczby pracujących w naszym regionie w najbliższych latach może okazać się jednak zadaniem trudnym ze względu na obecne zawirowania w światowej gospodarce, które spowodowała pandemia koronawirusa. Należy spodziewać się zatem nie zahamowania wzrostu liczby pracujących, a jej spadku. Zadaniem władz publicznych w najbliższych latach będzie natomiast to, aby spadek ten był jak najbardziej łagodny.

Wykres 12. Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2018 (w osobach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Zgodnie ze *Strategią* wzrost aktywności społecznej dokonywany jest przez rozwój kapitału społecznego, a także wzrost dostępności i jakości usług publicznych. Stąd też realizację drugiego celu strategicznego monitorują dwa wskaźniki: *wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej* oraz *wskaźnik dostępności usług publicznych*.

Tabela 3. Wskaźniki celu strategicznego 2. Wzrost aktywności społecznej

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej	–	-0,074	-0,084	-0,094	-0,097	-0,105	-0,098	-0,094	-0,100	-0,043	-0,042
Dostępność usług publicznych	–	0,070	0,065	0,124	0,085	0,086	0,136	0,111	0,115	0,025	0,004

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, CKE oraz OKE w Łomży.

Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej składa się z następujących wskaźników składowych:

- dynamika liczby ludności,
- odsetek ludności w wieku do 25 lat,
- odsetek studentów,
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.

Im wartość wskaźnika syntetycznego bliższa zeru, tym mniejsze różnice w poziomie aktywności społecznej w województwie i kraju. W 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika wyniosła -0,098, natomiast w 2018 roku kształtowała się na poziomie -0,100. Oznacza to, że nieznacznie zwiększyły się rozbieżności pomiędzy krajem i województwem. Jednocześnie wartość wskaźnika syntetycznego aktywności społecznej w 2018 roku (-0,100) pozostaje odległa od przewidzianej wartości docelowej na 2020 rok (-0,043).

Pogorszenie wartości *wskaźnika syntetycznego aktywności społecznej* spowodowane jest tym, iż ostatnio obserwowane negatywne procesy społeczne zachodzą szybciej w województwie warmińsko-mazurskim niż przeciętnie w kraju. Na Warmii i Mazurach bowiem widoczne jest szybsze tempo depopulacji niż przeciętnie w Polsce, a także bardziej zmniejsza się odsetek ludności w wieku do 25 lat. Na Warmii i Mazurach szybciej niż przeciętnie w kraju zmniejsza się także udział studentów w ogólnej liczbie mieszkańców. Jedynie pod względem informatyzacji widoczna jest poprawa położenia Warmii i Mazur względem kraju. Na problemy te wskazuje analiza wartości wskaźników cząstkowych wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego:

- **Dynamika liczby ludności.** Zarówno w kraju, jak i w regionie widoczny jest ubytek ludności. W 2018 roku w ujęciu rocznym liczba mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego zmniejszyła się bowiem o 0,35% (tj. o 4 962 osoby), a w kraju spadek ten wyniósł 0,06%. Oznacza to, że dynamika spadku liczby ludności w regionie jest wyższa niż przeciętnie w kraju, a przez to na Warmii i Mazurach ludności ubywa szybciej niż średnio w Polsce. Jednocześnie proces depopulacji zarówno w regionie, jak i w kraju w 2018 roku nasilał się. W 2016 roku roczne tempo spadku ludności było bowiem niższe niż w 2018 roku i na Warmii i Mazurach wyniosło 0,23%, a w kraju 0,01%.
- **Odsetek ludności w wieku do 25 lat.** Ludność województwa na tle kraju pozostaje relatywnie młoda, co przedstawia odsetek ludności w wieku do 25 lat. W 2018 roku wyniósł on 26,4% i był o 0,9 punktu procentowego wyższy niż w przeciętnie w kraju. Niemniej jednak maleje

przewaga województwa wobec kraju pod względem odsetka młodych osób. W 2016 roku różnica pomiędzy odsetkiem ludności do 25 lat, żyjących na Warmii i Mazurach a Polską była bowiem wyższa i wyniosła 1,2 punktu procentowego. Jednocześnie w regionie i przeciętnie w kraju spada udział osób w wieku do 25 lat w ogólnej populacji mieszkańców. W latach 2016-2018 odsetek osób do 25 roku życia na Warmii i Mazurach zmniejszył się bowiem o 0,8 punktu procentowego, a w kraju o 0,5 punktu procentowego. Niniejsze dane świadczą zatem o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa.

- **Odsetek studentów w ludności ogółem.** Zarówno w województwie warmińsko-mazurskim, jak i w kraju, maleje udział studentów w ogólnej liczbie ludności. W 2018 roku studenci na Warmii i Mazurach stanowili 1,9% mieszkańców i w porównaniu do 2016 roku wartość ta zmniejszyła się o 0,2 punktu procentowego. W analizowanym okresie odsetek studentów w kraju zmniejszył się o 0,3 punktu procentowego, z 3,5% w 2016 roku do 3,2% w roku 2018. Niemniej jednak wartość niniejszego wskaźnika odnotowana na Warmii i Mazurach w 2016 roku stanowiła 60,0% wartości ogólnopolskiej, natomiast w roku 2018 relacja ta zmniejszyła się do 59,4%.
- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.** Na Warmii i Mazurach wartość niniejszego wskaźnika w 2018 roku wyniosła 73,6% (w Polsce 75,6%) i w porównaniu do 2016 roku zwiększyła się o 2,2 punktu procentowego. W kraju wzrost ten był niższy i kształtował się na poziomie 1,6 punktu procentowego. Jednocześnie zmniejszyła się różnica w relacji pomiędzy wartością niniejszego wskaźnika w regionie i w kraju. W 2016 r. wartość niniejszego wskaźnika odnotowana na Warmii i Mazurach stanowiła 96,5% wartości ogólnopolskiej, natomiast w 2018 roku było to już 97,4%. Powyższe dane świadczą o tym, iż proces informatyzacji w naszym regionie jest szybszy niż przeciętnie w kraju.

Tabela 4. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika aktywności społecznej w 2016 r. i 2018 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Dynamika liczby ludności (w stosunku do roku poprzedniego) w %	2016	-0,01	-0,23	x
	2018	-0,06	-0,35	x
Odsetek ludności w wieku do 25 lat	2016	26,0	27,2	104,6
	2018	25,5	26,4	103,5
Odsetek studentów w ludności ogółem	2016	3,5	2,1	60,0
	2018	3,2	1,9	59,4
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu ³⁶	2016	74,0	71,4	96,5
	2018	75,6	73,6	97,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Drugim miernikiem obrazującym realizację celu strategicznego *Wzrost aktywności społecznej* jest wskaźnik **dostępności usług publicznych**, który składa się z następujących wskaźników cząstkowych:

- odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym,
- średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej,

³⁶ W statystyce publicznej od 2018 r. pozycję *komputer osobisty z dostępem do Internetu* zastąpiono pozycją *urządzenie z dostępem do Internetu* (np. komputer, laptop, tablet, smartfon i inne urządzenia posiadające dostęp do Internetu).

- liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia³⁷,
- liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców,
- liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej,
- zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych,
- miejsca w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców,
- ludność przypadająca na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych.

Jeżeli wartość niniejszego wskaźnika pozostaje bliższa zeru, tym mniejsze zróżnicowanie i większa spójność między województwem i krajem w dostępie do usług publicznych.

W 2018 roku wartość wskaźnika dostępności usług publicznych wyniosła 0,115. W 2016 roku jego wartość była nieznacznie wyższa i kształtowała się na poziomie 0,136. Na zmianę poziomu niniejszego wskaźnika syntetycznego wpływają zmiany wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych, wchodzących w jego skład. Szczegółowe informacje na ten temat przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 5. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika dostępności usług publicznych w 2016 r. i 2018 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	2016	81,1	70,7	87,2
	2018	87,3	78,6	90,0
Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej	2016	50,0	47,0	94,0
	2018	54,0	51,5	95,4
Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku ucznia	2016	b.d.	b.d.	b.d.
	2018	b.d.	b.d.	b.d.
Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców	2016	23,9	21,5	90,0
	2018	23,3	19,7	84,5
Liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej	2016	1 804,5	1 651,0	91,5
	2018	1 755,5	1 669,4	95,1
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	2016	4,0	5,0	125,0
	2018	3,8	4,2	110,5
Miejsca w placówkach stacjonarnych pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	2016	29,8	36,5	122,5
	2018	30,9	37,5	121,4
Ludność przypadająca na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	2016	408,3	753,6	184,6
	2018	392,1	722,4	184,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL, CKE oraz OKE w Łomży.

³⁷ Od 2013 roku dane dotyczące wskaźnika cząstkowego *Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych przypadająca na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów* nie są agregowane w statystyce publicznej. Zatem od 2013 roku do wyliczania wartości wskaźnika syntetycznego wykorzystywano 7 zamiast 8 wskaźników cząstkowych.

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych, które odgrywają szczególną rolę w rozwoju, monitorują dwa wskaźniki: *odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną* oraz *syntetyczny wskaźnik efektów współpracy sieciowej*.

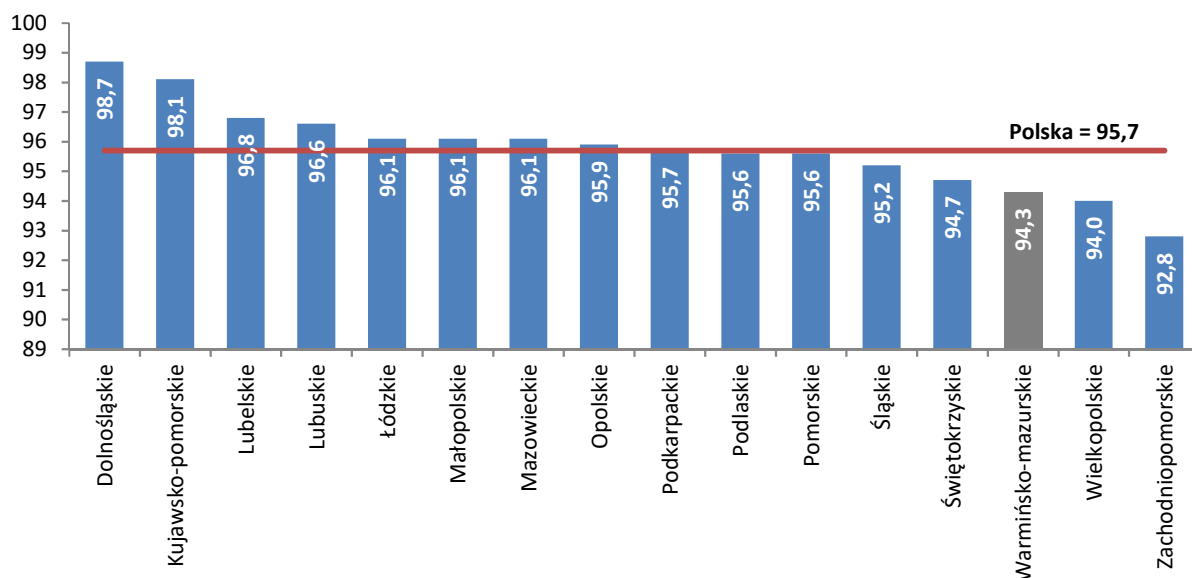
Tabela 6. Wskaźniki celu strategicznego 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną	%	88,7	84,2	87,5	89,8	91,8	94,6	94,6	94,7	100	100
Wskaźnik syntetyczny efektów współpracy sieciowej	–	-0,251	-0,280	-0,278	-0,283	-0,327	-0,277	-0,349	-0,441	-0,211	-0,205

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W województwie warmińsko-mazurskim wzrasta **odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną**. W 2018 roku wynosił on 94,7% i był o 1,4 punktu procentowego niższy od wartości krajowej (95,7%). Pod względem odsetka przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną Warmii i Mazury w 2018 roku zajęły 14. miejsce w kraju. Niższy odsetek przedsiębiorstw występował jedynie w województwie wielkopolskim (94,3%) oraz zachodniopomorskim (92,8%). Niemniej wartość odsetka, którą odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim 2018 roku, była niewiele niższa niż wartości występujące w bardziej rozwiniętych regionach, tj. województwie śląskim (95,2%) oraz pomorskim (95,6%).

Wykres 13. Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2018 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W porównaniu do 2016 roku wartość odsetka przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w województwie wzrosła jedynie o 0,1 punktu procentowego. W kraju wzrost ten wyniósł natomiast 1,1 punktu procentowego. Niemniej proces informatyzacji

kontaktów przedsiębiorstw z administracją publiczną systematycznie postępuje, a wartość odsetka sukcesywnie zwiększa się, aby zgodnie z założeniami *Strategii* przyjąć w 2020 roku wartość 100%.

Drugim wskaźnikiem mierzącym realizację celu strategicznego *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* jest **syntetyczny wskaźnik efektów współpracy sieciowej** składający się z trzech wskaźników cząstkowych:

- saldo migracji zagranicznych,
- liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców,
- liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców.

Wskaźnik ten w sposób kompleksowy ukazuje sytuację w powyższych obszarach w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju, przy czym im jego wartość jest bliższa zeru, tym większa konwergencja (podobieństwo) pomiędzy województwem a krajem.

Na przestrzeni lat 2016-2018 wartość syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej zmieniła się z -0,327 w 2016 roku do -0,441 w 2018 roku, co świadczyło o zwiększaniu rozbieżności pomiędzy sytuacją w regionie i w kraju. Jednocześnie wartość wskaźnika, którą osiągnięto w 2018 r. jest najmniej korzystna od 2011 roku, będącego rokiem bazowym realizacji *Strategii*. Jest to bardzo negatywny symptom, ponieważ w *Strategii* założono, iż wartość docelowa niniejszego wskaźnika syntetycznego w 2020 roku wyniesie -0,211. Tymczasem jego wartość osiągnięta w roku 2018 jest dwukrotnie niższa od wartości przewidzianej na rok 2020.

Na zmianę wartości wskaźnika syntetycznego wpłynęła negatywna zmiana w relacjach pomiędzy wartościami trzech wskaźników cząstkowych odnotowanych w województwie i przeciętnie w kraju:

- **Saldo migracji zagranicznych.** W 2018 roku saldo migracji zagranicznych w województwie warmińsko-mazurskim było ujemne (-107), w kraju natomiast dodatnie (3 612). Podobna prawidłowość występowała również w 2016 roku, kiedy to saldo migracji w kraju miało wartość dodatnią (1 505), a w województwie ujemną (-271). Niniejsze dane oznaczają, że mieszkańcy Warmii i Mazur opuszczają swoje dotychczasowe miejsce zamieszkania i udają się na emigrację zarówno do innych krajów, jak i regionów. Jednocześnie liczba osób osiedlających się na Warmii i Mazurach z innych terytoriów nie jest w stanie pokryć ubytku ludności z regionu. W kraju widoczna jest natomiast odwrotna tendencja, charakteryzująca się wzrostem liczby mieszkańców na skutek ruchów migracyjnych – więcej ludzi osiedla się w Polsce niż z niej wyjeżdża. Niemniej jednak pozytywnym zjawiskiem jest to, iż saldo migracji na Warmii i Mazurach w 2018 roku było 2,5-krotnie mniejsze niż w 2016 roku.
- **Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.** W 2018 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach wynosiła 1,7 przy średniej krajowej kształtującej się na poziomie 7,3. W porównaniu do 2016 roku poziom niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach zmalał o 0,1 punktu procentowego, przeciętnie w Polsce odnotowano natomiast wzrost o 0,5 punktu procentowego. Tym samym sytuacja na Warmii i Mazurach względem kraju pogorszyła się i nastąpiło rozwarstwienie wartości wskaźnika w kraju i w regionie – w 2016 roku wartość przedmiotowego wskaźnika na Warmii i Mazurach wynosiła 26,7% średniej krajowej, natomiast w 2018 roku spadła do 23,9%.
- **Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców.** W 2018 roku w województwie warmińsko-mazurskim widoczny był wzrost liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców względem 2016 r. W analizowanym czasie wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach zwiększyła się

o 1,9%. W kraju wzrost ten był znacznie wyższy i wyniósł 11,1%. Szybsze ogólnopolskie tempo wzrostu liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców spowodowało rozwarstwienie sytuacji pomiędzy regionem a krajem. W 2016 roku wartość przedmiotowego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła 67,2% średniej ogólnopolskiej. W 2018 roku wartość ta obniżyła się natomiast do 61,6%.

Tabela 7. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej w 2016 i 2018 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Saldo migracji zagranicznych	2016	1 505	-271	–
	2018	3 612	-107	–
Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	2016	6,8	1,8	26,7
	2018	7,3	1,7	23,9
Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców	2016	166,0	111,5	67,2
	2018	184,4	113,6	61,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Realizację czwartego celu strategicznego monitorują dwa wskaźniki: *wskaźnik syntetyczny infrastruktury* oraz *średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa*.

Tabela 8. Wskaźniki celu strategicznego 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Wskaźnik syntetyczny infrastruktury	-	-0,161	-0,167	-0,185	-0,171	-0,171	-0,168	-0,166	-0,169	-0,152	-0,159
Średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa	min.	74	b.d.	b.d.	b.d.	75	b.d.	72 ³⁸	70 ³⁹	–	–

Źródło: opracowanie własne / GUS BDL.

Wskaźnik syntetyczny infrastruktury składa się z następujących wskaźników cząstkowych:

- długość dróg utwardzonych na 100 km²,
- długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km²,
- odsetek korzystających z kanalizacji,
- odsetek korzystających z gazu,
- odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.

Niniejszy wskaźnik kompleksowo przedstawia informacje o rozwoju infrastruktury w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju. Im jego wartość jest bliższa zero, tym większa konwergencja (podobieństwo) pomiędzy województwem a krajem. Zgodnie ze *Strategią* założono, że jego wartość w 2020 roku powinna kształtować się na poziomie -0,152. Tymczasem w 2018 roku wartość wskaźnika

³⁸ Dane za 2018 rok.

³⁹ Dane za 2019 rok.

syntetycznego infrastruktury wyniosła -0,169 i była nieznacznie niższa niż w 2016 roku, gdy odnotowano wartość wynoszącą -0,168. Na taki stan rzeczy wpływ miały zmiany poszczególnych wskaźników cząstkowych:

- **Długość dróg utwardzonych na 100 km².** W 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach wyniosła 55,39 km na 100 km² i stanowiła 58,8% średniej krajowej. W 2018 roku wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach wzrosła jednak do 57,27 km na 100 km². W konsekwencji wartość wskaźnika odnotowana w województwie w stosunku do średniej ogólnopolskiej nieznacznie zwiększyła się i w 2018 roku stanowiła 58,9% wartości ogólnokrajowej.
- **Długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km².** W 2018 roku, w stosunku do roku 2016, wartość niniejszego wskaźnika na Warmii i Mazurach nieznacznie wzrosła (z 4,47 km na 100 km² w 2016 roku do 4,48 w roku 2018). W kraju wzrost ten był natomiast nieco szybszy, gdyż długość linii kolejowych eksploatowanych na 100 km² wzrosła z 6,12 km na 100 km² w 2016 roku do 6,15 w 2018 roku. W latach 2016-2018 dystans pomiędzy województwem i krajem praktycznie się nie zmienił, gdyż w 2016 roku długość linii kolejowych na 100 km² w regionie stanowiła 73,0% średniej krajowej, zaś w 2018 było to 72,9%.
- **Odsetek korzystających z kanalizacji.** Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób korzystających z kanalizacji niż ma to miejsce średnio w kraju. W ostatnim czasie widoczny jest wzrost wartości niniejszego wskaźnika zarówno w regionie, jak i w kraju. W 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika wynosiła 74,33%, przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 70,24%. W 2018 roku odsetek ten na Warmii i Mazurach zwiększył się do poziomu 74,37%, a w kraju do 70,76%. W 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika, którą odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim, stanowiła 105,8% średniej ogólnopolskiej. W roku 2018 było to natomiast 105,1%.
- **Odsetek korzystających z gazu.** W województwie warmińsko-mazurskim występuje niższy odsetek osób korzystających z gazu niż średnio w kraju. W 2016 roku w regionie Warmii i Mazur wyniósł on 42,3% i w porównaniu do 2016 roku zmniejszył się o 0,3 punktu procentowego. W kraju wartość niniejszego wskaźnika nie uległa zmianie i wyniosła 52,1%. Tym samym zwiększyła się relacja pomiędzy odsetkiem korzystających z gazu w regionie a średnią krajową. W 2016 roku wartość niniejszego wskaźnika w województwie stanowiła bowiem 81,8% średniej krajowej, a w 2018 roku było to 81,2%.
- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu.** Na Warmii i Mazurach wzrasta odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W 2016 roku wyniósł on 71,4%, a w 2018 roku zwiększył się do 73,6%, czyli o 2,2 punktu procentowego. Tymczasem w kraju wzrost ten był wolniejszy, gdyż wyniósł 1,6 punktu procentowego, tj. z 74,0% w 2016 roku do 75,6% w 2018 roku. Dynamika ta spowodowała, iż wartość niniejszego wskaźnika w regionie zbliżyła się do wartości ogólnopolskiej. W 2018 dystans pomiędzy regionem i krajem pod względem odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu wyniósł bowiem 2 punkty procentowe, natomiast w 2016 roku różnica ta wyniosła 2,6 punktu procentowego.

Tabela 9. Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika infrastruktury w 2016 r. i 2018 r.

Wyszczególnienie	Rok	Polska	Warmińsko-Mazurskie	
			Wartość	Polska = 100
Długość dróg utwardzonych na 100 km ²	2016	94,13	55,39	58,8
	2018	97,21	57,27	58,9
Długość linii kolejowych (eksploatowanych) na 100 km ²	2016	6,12	4,47	73,0
	2018	6,15	4,48	72,9
Odsetek korzystających z kanalizacji	2016	70,24	74,33	105,8
	2018	70,76	74,37	105,1
Odsetek korzystających z gazu	2016	52,1	42,6	81,8
	2018	52,1	42,3	81,2
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu ⁴⁰	2016	74,0	71,4	96,5
	2018	75,6	73,6	97,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL.

Drugim miernikiem monitorującym cel strategiczny *Nowoczesna infrastruktura rozwoju* jest wskaźnik **średni czas dojazdu do Olsztyna (w transporcie drogowym) z gmin województwa**. Jego wartość w 2019 roku wyniosła 70 minut i w ujęciu rocznym zmniejszyła się o 2 minuty. W dłuższej perspektywie czasowej spadek ten jest jeszcze bardziej znaczący. W 2011 roku średni czas dojazdu do Olsztyna wynosił bowiem 74 minuty, czyli był o 4 minuty dłuższy niż w roku 2019.

Jednocześnie warto przypomnieć, iż dzięki inwestycjom na głównych drogach regionu skrócił się także średni czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym). Jeszcze w 2016 roku czas ten wyniósł 336 minut, natomiast w 2018 roku skrócił się do 328 minut – spadek o 8 minut.

Powyższe dane świadczą zatem o tym, że region Warmii i Mazur staje się bardziej spójny komunikacyjnie i to zarówno wewnętrznie, jak i z innymi województwami. Mając na uwadze obecnie realizowane inwestycje na głównych szlakach komunikacyjnych województwa warmińsko-mazurskiego, w przyszłości należy spodziewać się, że średni czas dojazdów będzie nadal sukcesywnie malał.

⁴⁰ W statystyce publicznej od 2018 r. pozycję *komputer osobisty z dostępem do Internetu* zastąpiono pozycją *urządzenie z dostępem do Internetu* (np. komputer, laptop, tablet, smartfon i inne urządzenia posiadające dostęp do Internetu).

III. Synteza realizacji Strategii

Monitorowanie *Strategii* odbywa się poprzez identyfikację działań strategicznych⁴¹, w ramach których realizowane są projekty⁴² i inicjatywy⁴³. Agregacja danych odbywa się przy użyciu wskaźników określonych w narzędziu *SMS dla Warmii i Mazur*, umożliwiającym ilościowe określenie stanu realizacji *Strategii*. Szeroki zakres działań strategicznych, jak również trudności w pozyskiwaniu niektórych informacji, ograniczają możliwość identyfikacji wszystkich projektów i inicjatyw. Dodatkowo stopień agregacji danych różni się w zależności od celu operacyjnego zarówno ze względu na jego specyfikę, jak i różnice w podejściu do zbierania i prezentacji informacji przez jednostki monitorujące, co może mieć wpływ na różnice w ilości wykazywanych projektów/inicjatyw. Z uwagi na to, wartości części wskaźników (a zwłaszcza ich sumy i porównania między celami strategicznymi i operacyjnymi) należy traktować jako szacunkowe i na pewnym poziomie ogólności. Należy również dodać, że wraz z upływem czasu wykorzystanie narzędzia SMS w monitorowaniu *Strategii* oraz założenia analityczne ulegają modyfikacjom, co również może wpływać na ostateczny kształt *Raportu* i możliwość porównywania danych między poszczególnymi okresami sprawozdawczymi.

W latach 2018-2019 zrealizowano 53 działania, w tym w ramach: celu strategicznego 1. *Wzrost konkurencyjności gospodarki* – 16, celu strategicznego 2. *Wzrost aktywności społecznej* – 14, celu strategicznego 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* – 11 i celu strategicznego 4. *Nowoczesna infrastruktura rozwoju* – 12.

W podziale na cele operacyjne największą liczbę działań (podobnie jak w dwóch poprzednich okresach raportowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*, tj. w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. oraz w latach 2016-2017) zidentyfikowano w celu operacyjnym 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 9.

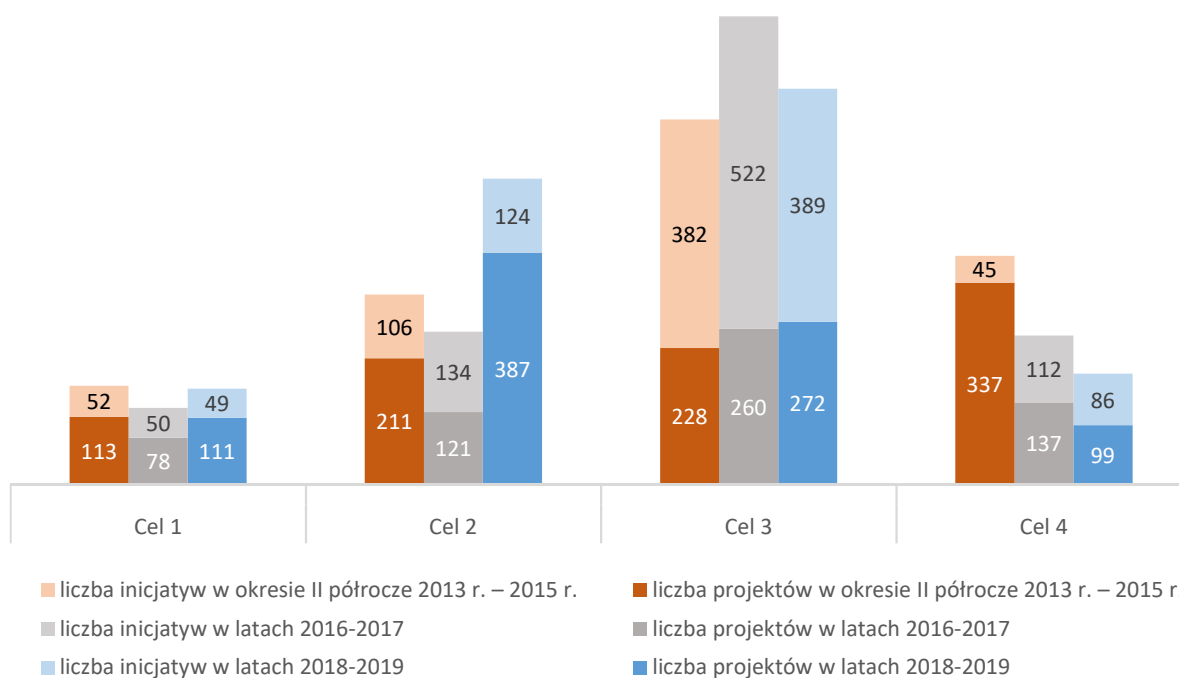
W ramach wszystkich działań zidentyfikowano 1 517 przedsięwzięć (869 projektów i 648 inicjatyw), co łącznie stanowi o 103 przedsięwzięcia więcej niż w latach 2016-2017 oraz o 43 więcej niż w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. Największą liczbę projektów i inicjatyw odnotowano (tak jak i w dwóch poprzednich okresach raportowania) w celu strategicznym 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* (272 projekty i 389 inicjatyw), a następnie w celu strategicznym 2. *Wzrost aktywności społecznej*, w którym ich łączna liczba wzrosła dwukrotnie w odniesieniu do lat 2016-2017.

⁴¹ Działaniem strategicznym jest aktywność, która bezpośrednio odnosi się do zapisu Strategii w ramach celu operacyjnego.

⁴² Z projektem mamy do czynienia, gdy jest określony np.: tytuł, budżet, harmonogram, struktura zarządzająca.

⁴³ Inicjatywą może być spotkanie, koordynacja kontaktów, lobbowanie na rzecz czegoś. Inicjatywami są wszystkie rodzaje aktywności, które nie są formalnie wpisane w ramy określonych projektów. Projekty również mogą składać się z inicjatyw, jednak takie inicjatywy traktowane są jako inicjatywy projektowe i co do zasady nie są wyodrębniane.

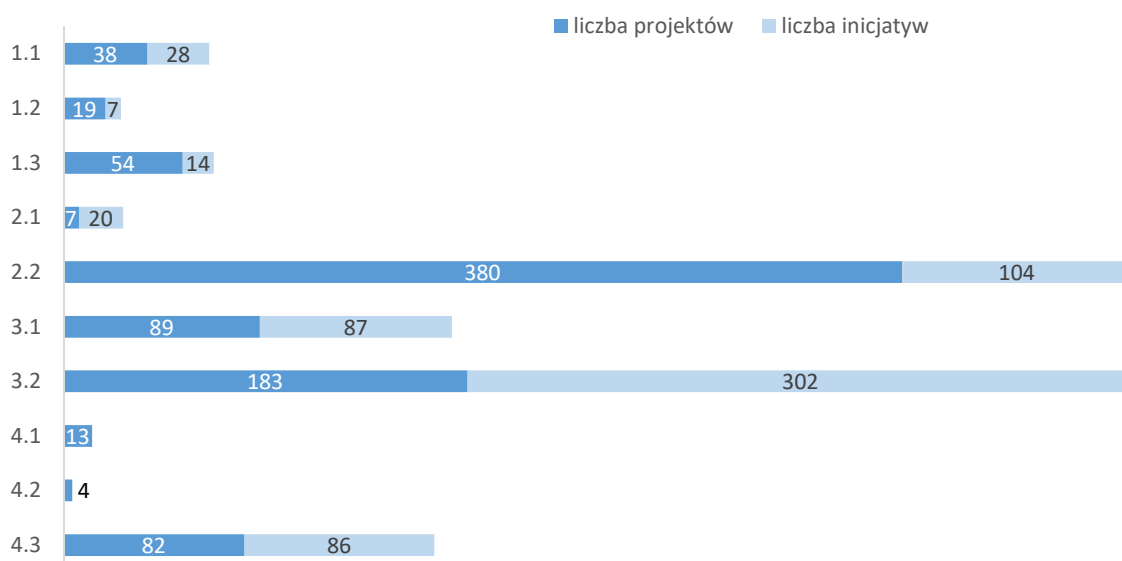
Wykres 14. Liczba projektów i inicjatyw w celach strategicznych Strategii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Analiza celów operacyjnych wskazuje, że największa liczba przedsięwzięć została zrealizowana w celach: 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 485 oraz 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 484, a także – choć już prawie 3-krotnie mniej – w celu operacyjnym 3.1. *Doskonalenie administracji* – 176 oraz 4.3. *Poprawa jakości i ochrona środowiska* – 168. Najwięcej projektów wykazano w ramach celu 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* – 380, natomiast pod względem liczby inicjatyw wyróżniał się cel operacyjny 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 302.

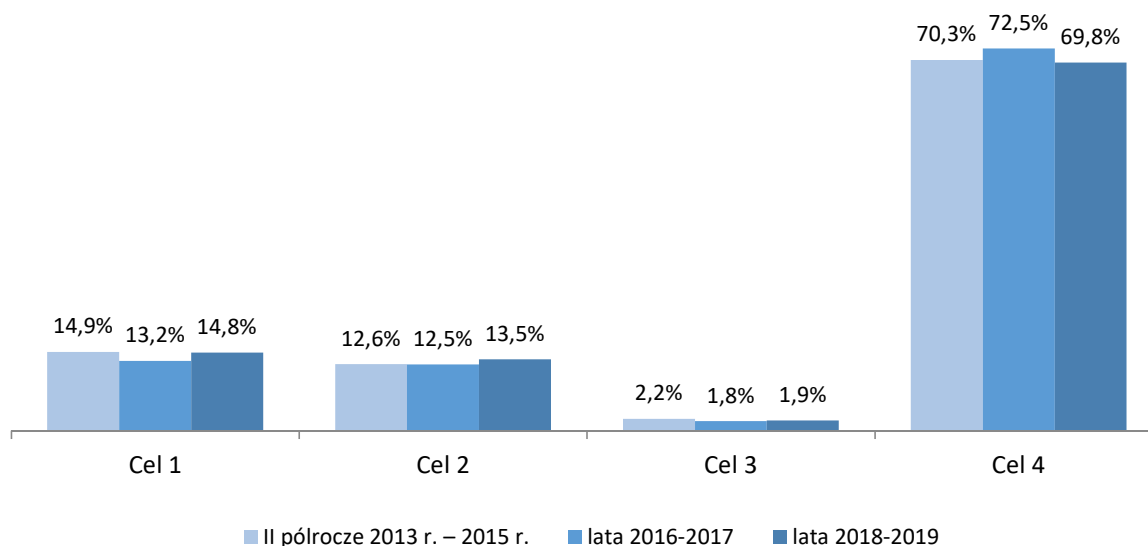
Wykres 15. Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych Strategii w latach 2018-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem poziomu realizacji *Strategii* są wydatki, które poniesiono w ramach projektów i inicjatyw. W latach 2018-2019 realizacja *Strategii* zaangażowała środki finansowe w wysokości ponad 8,4 mld zł (w latach 2016-2017 było to prawie 6 mld zł, a w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. ok. 8,9 mld zł). Na realizację celu strategicznego 1 wydano prawie 1,25 mld zł, celu strategicznego 2 – 1,14 mld zł, celu strategicznego 3 – 155,65 mln zł, natomiast realizacja celu strategicznego 4 pochłonęła aż 5,87 mld zł. W wartościach bezwzględnych wydatki w ramach każdego celu strategicznego były wyższe niż w latach 2016-2017.

Wykres 16. Struktura wydatków poniesionych na realizację *Strategii* wg celów strategicznych

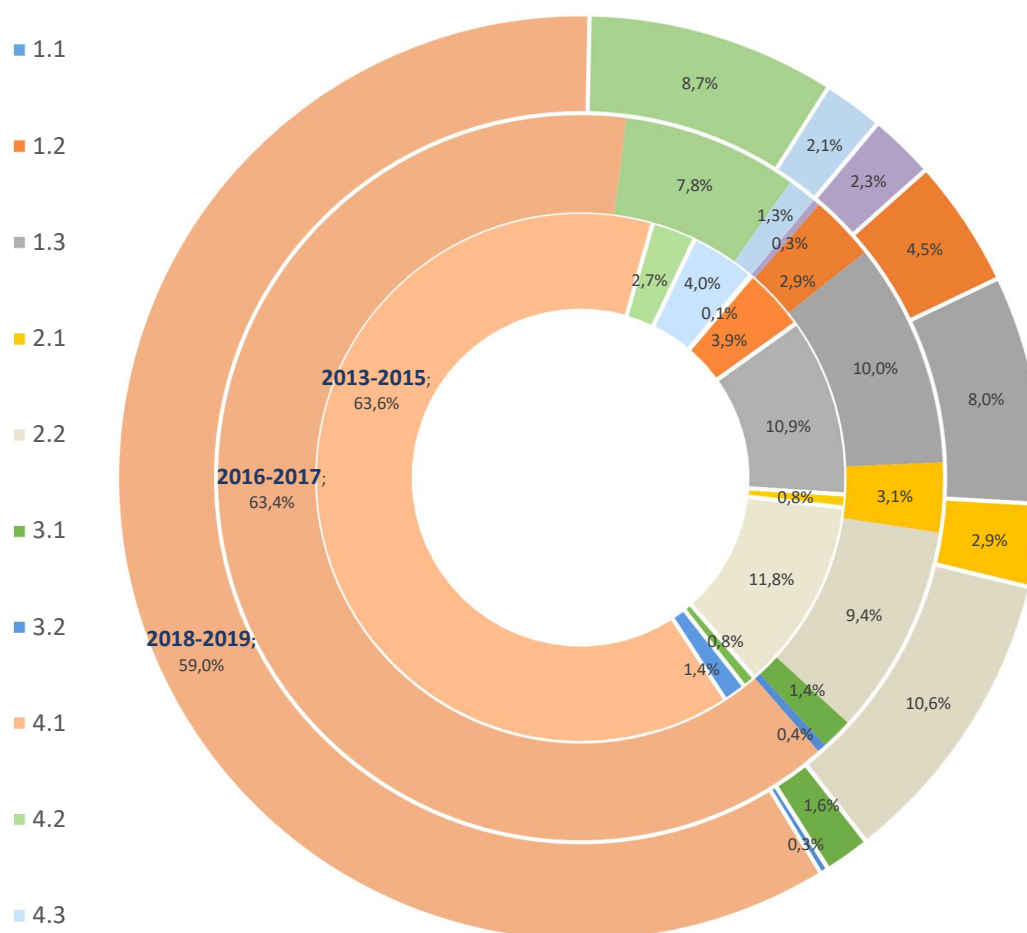
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Struktura procentowa wydatków w podziale na cele strategiczne pozostawała na zbliżonym poziomie we wszystkich okresach monitorowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*. W latach 2018-2019 w dalszym ciągu największy udział w całkowitych wydatkach miał cel strategiczny 4. *Nowoczesna infrastruktura rozwoju* – prawie 70%, na co wpływ miała przede wszystkim realizacja dużych inwestycji infrastrukturalnych, wymagających wysokich nakładów finansowych w ramach celu operacyjnego 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności*. Na sam cel 4.1 wydatkowano 59% wszystkich środków finansowych poniesionych na realizację *Strategii*. Relatywnie najmniej chłonne finansowo są działania podejmowane w ramach celu strategicznego 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych*.

Również w strukturze procentowej wydatków poniesionych na realizację *Strategii* w podziale na cele operacyjne między trzema okresami raportowania nie było diametralnych zmian. Analogicznie w celu strategicznym 1. *Wzrost konkurencyjności gospodarki* najwięcej wydatków poniesiono na cel operacyjny 1.3. *Wzrost liczby miejsc pracy*, choć ich udział zarówno w łącznych wydatkach w ramach celu, jak i całkowitych wydatkach na realizację *Strategii* był mniejszy niż w okresie II półrocze 2013 r. – 2015 r. oraz latach 2016-2017. Wzrosły natomiast udziały dwóch pozostałych celów operacyjnych: w latach 2018-2019 środki finansowe poniesione w ramach celu 1.1. *Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji* w relacji do łącznych wydatków na *Strategię* były o ok. 2 p.p. wyższe niż w 2 poprzednich okresach, a w przypadku celu 1.2. *Wzrost innowacyjności firm* większy wzrost zanotowano w porównaniu z latami 2016-2017 (1,6 p.p.) niż z okresem II półrocze 2013 r. – 2015 r. (0,6 p.p.). Jeśli chodzi o cel strategiczny 2. *Wzrost aktywności społecznej*, to ponad 3/4

wydatków w jego ramach przeznaczonych było na podniesienie dostępności i jakości usług publicznych (cel operacyjny 2.2), co stanowiło 10,6% całkowitych wydatków na realizację *Strategii* (o 1,2 p.p. więcej niż w latach 2016-2017). W ramach celu strategicznego 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* zauważalna jest tendencja wzrostowa udziału wydatków ponoszonych na cel 3.1. *Doskonalenie administracji* w łącznych środkach finansowych przeznaczanych na *Strategię* oraz spadkowa w przypadku celu 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej*, przy czym większe różnice wystąpiły między pierwszym (okres II półrocze 2013 r. – 2015) i drugim (lata 2016-2017) okresem raportowania.

Wykres 17. Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów operacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Źródłem finansowania działań były środki publiczne zagraniczne, krajowe (m.in. budżetu państwa, budżetu Województwa i innych jednostek samorządu terytorialnego) oraz prywatne (m.in. przedsiębiorców, stowarzyszeń, fundacji i osób prywatnych).

Szacunkowy podział wydatków wg głównych rodzajów finansowania w latach 2018-2019 kształtował się następująco⁴⁴:

- środki z funduszy europejskich: 52,9%,
- budżet państwa – 18%,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego z Warmii i Mazur (bez budżetu Województwa) – 12,4%,
- środki prywatne – 6,5%,
- budżet Województwa – 1,1%.

Projekty i inicjatywy realizowane były zgodnie z kompetencjami przez Samorząd Województwa i jego jednostki organizacyjne, samorządy gmin i powiatów, a także administrację rządową, szkoły i uczelnie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, podmioty ze sfery edukacji, zdrowia, przedsiębiorców, instytucje otoczenia biznesu i wiele innych podmiotów funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim.

W latach 2018-2019 zrealizowano 12,7 tys. inwestycji, w tym głównie w celu operacyjnym 4.2. *Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii* (90,8%) oraz 4.1. *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* (5,8%) i 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych* (2,5%).

Na rzecz przedsiębiorców zrealizowano 232 projekty i inicjatywy, z czego najwięcej w celu strategicznym 3. *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych* – 117 oraz celu strategicznym 1. *Wzrost konkurencyjności gospodarki* – 83. W podziale na cele operacyjne najwięcej tego typu przedsięwzięć zidentyfikowano w celach: 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 73, 3.1. *Doskonalenie administracji* – 44 oraz 1.1. *Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji* – 41. Działaniami objęto 28,8 tys. przedsiębiorców, w tym najwięcej w celu 3.1 – 21,4 tys.

Na rzecz rozwoju turystyki realizowano 318 projektów i inicjatyw, w tym głównie w ramach celu 3.2. *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 207 (65%). Na rzecz konkretnych produktów turystycznych podjęto 138 przedsięwzięć.

Działaniami objęto 3 tys. km infrastruktury. Wielkość powierzchni zadaszanej objętej działaniami wyniosła 73,7 tys. m², natomiast niezadaszonej – prawie 300 tys. m².

Samorząd Województwa wsparł 600 projektów i inicjatyw, co stanowiło 40% wszystkich przedsięwzięć realizowanych w ramach *Strategii*. O sieciowym charakterze działań świadczy liczba organizacji (poza organizacją realizującą) zaangażowanych w projekty i inicjatywy. W latach 2018-2019 uczestniczyło w nich 21,3 tys. podmiotów. W rezultacie działań powstało 247 nowych organizacji, w tym najwięcej (67%) w ramach celu operacyjnego 2.1. *Rozwój kapitału społecznego*.

W projektach i inicjatywach uczestniczyło (lub korzystało z rezultatów)⁴⁵ ok. 25,7 mln osób.

Dla lepszego powiązania gospodarki i rynku pracy z systemem edukacji duże znaczenie mają również staże, praktyki i stypendia, których w latach 2018-2019 zidentyfikowano 11 tys., przy czym

⁴⁴ Wartości procentowe są w znacznym stopniu orientacyjne z uwagi na m.in. brak możliwości jednoznacznego wyodrębnienia źródeł finansowania przy niektórych projektach i inicjatywach (część z nich realizowana jest przy zaangażowaniu kilku źródeł finansowania). Pod klasyfikacją budżet państwa, budżet Województwa, budżety JST, środki prywatne mieszczą się środki finansowe zarówno współfinansujące programy operacyjne, jak również środki zaangażowane na inne projekty i inicjatywy.

⁴⁵ Wskaźnik ten ma charakter orientacyjny, ponieważ nie można wykluczyć sytuacji, w której ta sama osoba uczestniczyła w kilku projektach/inicjatywach.

zdecydowana większość (93%) została zrealizowana w ramach celu 1.3 *Wzrost liczby miejsc pracy*. W różnego rodzaju szkoleniach uczestniczyło 245,9 tys. osób, a działaniami objęto 52,2 tys. osób bezrobotnych. W przedsięwzięciach realizujących *Strategię* licznie brali udział również wolontariusze – ich szacunkowa liczba to ponad 31 tysięcy.

IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii

Cel strategiczny 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki

Cel operacyjny 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Tabela 10. Wskaźniki celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami ⁴⁶ w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)	%	14,4	16,5	16,0	15,2	17,1	18,5	17,0	17,1	b.d.	23,5	31,9
Wartość dodana brutto w branżach powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami ⁴⁷ jako % wartości dodanej brutto województwa ogółem (mierzona w cenach bieżących)	%	– ⁴⁸	–	–	–	41,9	42,9	45,2	45,1	44,7	*	* ⁴⁹

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych) w roku 2018 (17,1%) był identyczny jak w 2015 r. i tylko o 0,1 p.p. wyższy niż w 2017 r. Osiągnięcie wartości docelowej na 2020 r. będzie możliwe jedynie przy dynamicznym wzroście wartości wskaźnika.

Wartość dodana brutto w przedsiębiorstwach z branż powiązanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu, zatrudniających powyżej 9 osób stanowiła w 2019 r. 44,7% wartości dodanej brutto wypracowanej przez wszystkie przedsiębiorstwa zarejestrowane na terenie Warmii i Mazur, w których pracowało co najmniej 10 osób. W porównaniu do roku 2018 nastąpił niewielki spadek wartości wskaźnika – o 0,4 p.p., jednak względem roku 2015 odnotowano wzrost o 2,8 p.p.

⁴⁶ Obejmują one kierunki: rolnicze, leśne i rybactwa, weterynaryjne, ochronę środowiska (od 2015 r. nauk o środowisku), biologiczne, inżynieryjno-techniczne, produkcję i przetwórstwo. Począwszy od 2015 r. dane odnośnie wskaźnika *udział absolwentów grup kierunków związanych z inteligentnymi specjalizacjami w ogóle absolwentów szkół wyższych (publicznych i prywatnych)* nie są w pełni porównywalne z latami wcześniejszymi, ponieważ od 2015 r. GUS podaje liczbę absolwentów poszczególnych kierunków stosując nową Międzynarodową Standardową Klasyfikację Edukacji (International Standard Classification of Education – F 2013), w ramach której m.in. jedna ze składowych wskaźnika (kierunek ochrona środowiska) została włączona do szerszej podgrupy kierunków studiów – nauk o środowisku.

⁴⁷ Wykaz rodzajów działalności wg PKD 2007 przypisanych do inteligentnych specjalizacji województwa znajduje się w Raporcie *Zarządzanie i monitoring inteligentnych specjalizacji w województwie warmińsko-mazurskim* w ramach *Badania potencjału innowacyjnego i rozwojowego przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego* wykonanego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przez *Geoprofit Wojciech Dziemianowicz* oraz *ECORYS Polska Sp. z o.o.*, Warszawa, czerwiec 2015 r.

⁴⁸ Badanie zamawiane; częstotliwość pomiaru wskaźnika uzależniona jest od dostępności środków finansowych na zlecenie pomiaru, nie rzadziej jednak niż raz na 4 lata.

⁴⁹ Wartości docelowe wskaźnika na rok 2020 oraz 2025 nie zostały oszacowane z uwagi na brak danych bazowych dla wskaźnika.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Do realizacji celu operacyjnego **Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji** przyczyniło się 6 działań, w ramach których zidentyfikowano 38 projektów i 28 inicjatyw, z czego 53 przedsięwzięcia otrzymały wsparcie Samorządu Województwa. Aż 41 projektów i inicjatyw realizowano na rzecz przedsiębiorców, 29 dotyczyło turystyki, a 21 spośród nich – konkretnych produktów turystycznych. Systemem promocji objęto 128 produktów żywnościowych. Poza organizacjami realizującymi projekty i inicjatywy, uczestniczyły w nich 752 organizacje. Przedsięwzięcia swoim zasięgiem objęły cały region, a łączne wydatki poniesione na ich realizację wyniosły ponad 196 mln zł. Źródłem finansowania były środki zagraniczne (przede wszystkim w ramach RPO WiM 2014-2020), publiczne (budżet Województwa i budżet państwa) oraz prywatne.

1. W ramach działania **Jakość produktów i usług** zidentyfikowano 6 projektów i 7 inicjatyw, na które wydatkowano ponad 141 mln zł. Udział w nich wzięło blisko 183 tys. osób, w tym ponad 800 przedsiębiorców. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego kontynuował realizację przedsięwzięć wspierających różnorodne oraz nowatorskie formy turystyki, uwzględniające wydłużenie sezonu turystycznego poprzez promocję produktów SPA & Wellness oraz oferty turystyki rodzinnej. Kontynuowano promocję Szlaku Rowerowego Green Velo oraz Szlaku Frontu Wschodniego I Wojny Światowej. Prowadzone były także działania w ramach Sieci *Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle*. Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. rozpoczęła koordynowanie projektu dotyczącego wsparcia rozwoju turystyki uzdrowiskowej opartej na wodach termalnych. Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN (IRZiBŻ PAN) w Olsztynie zrealizował dwa projekty w zakresie inteligentnej specjalizacji *żywność wysokiej jakości*, dotyczące tworzenia nowych możliwości biznesowych dla MŚP z branży spożywczej, szczególnie z branży rybackiej oraz identyfikacji współczesnych wyzwań i rozwiązań w branży drobiarskiej. Województwo realizowało działania wspierające rozwój innowacyjny podmiotów działających w obszarach inteligentnych specjalizacji, w tym inkubowanie projektów badawczo-rozwojowych możliwych do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. W ramach RPO WiM 2014-2020 (poddziałania: 1.2.1, 1.2.2, 1.4.3, 1.4.4, 1.5.1 oraz 1.5.2)⁵⁰ podpisano 151 umów o dofinansowanie projektów wpisujących się w realizację działania *Jakość produktów i usług*.
2. Do realizacji działania **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy** przyczyniło się 12 projektów na łączną kwotę 31,6 mln zł. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (UWM) prowadził 8 przedsięwzięć badawczych na rzecz inteligentnych specjalizacji: *żywność wysokiej jakości* i *ekonomia wody* (po 4 projekty), z których połowa była finansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki i po 2 z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz RPO WiM 2014-2020. Dwa projekty wpisujące się w specjalizację *żywność wysokiej jakości*, poświęcone były zwiększeniu potencjału badawczego UWM w zakresie innowacyjnych technologii wykorzystywanych do produkcji żywności wysokiej jakości i jego komercyjnego wykorzystania. W ich ramach zakupiono aparaturę naukowo-badawczą oraz wyposażono laboratoria. Na wydziałach Nauki o Żywności, Kształtowania Środowiska i Rolnictwa oraz Medycyny Weterynaryjnej prowadzono prace modernizacyjne i inwestycyjne. Na Uniwersytecie prowadzono również badania nad rozwiązaniami możliwymi do zastosowania w produkcji mleczarskiej i drobiarskiej. Projekty

⁵⁰ 1.2.1 Działalność B+R przedsiębiorstw, 1.2.2 Współpraca biznesu z nauką, 1.4.3 Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności MŚP, 1.4.4 Internacjonalizacja MŚP, 1.5.1 Wdrożenie wyników prac B+R, 1.5.2 Odtwarzanie gospodarczego dziedzictwa regionu.

realizowane przez Uczelnię w ramach specjalizacji *ekonomia wody* dotyczyły ochrony środowiska wodnego przed zanieczyszczeniami i poprawy stanu wód. Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk w Olsztynie realizował projekty w zakresie bezpieczeństwa mięsa drobiowego dla zdrowia publicznego oraz przedsięwzięcie polegające na wyselekcjonowaniu odmian pomidorów, które są najlepiej przystosowane do uprawy w klimacie umiarkowanym. Instytut kontynuował też, razem z 18 partnerami z 13 krajów, udział w przedsięwzięciu PROTEIN2FOOD – rozwój wysokiej jakości białka żywności poprzez zrównoważoną produkcję i przetwórstwo, polegającym na opracowaniu innowacyjnych produktów białkowych na bazie nasion roślin strączkowych i pseudozboź⁵¹.

3. Do realizacji działania **Inne instytucje otoczenia biznesu** przyczyniło się podpisanie 3 umów o dofinansowanie w ramach poddziałania 1.3.6 *Nowoczesne usługi instytucji otoczenia biznesu* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Ich całkowita wartość wynosi ponad 20 mln zł, a w okresie 2018-2019 wydatkowano ok. 152 tys. zł.
4. Działanie **Współpraca** odbywało się poprzez 2 projekty i 9 inicjatyw na łączną kwotę ponad 19,4 mln zł. Wszystkie wykazane przedsięwzięcia realizował Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Kontynuowano funkcjonowanie Regionalnego Komitetu Sterującego ds. Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego, składającego się z przedstawicieli kluczowych środowisk gospodarczych i społecznych regionu, szkół wyższych, kuratorium, instytucji otoczenia biznesu, przedsiębiorców, instytucji finansowych oraz innych regionalnych organizacji, działających na polu innowacji i technologii. W latach 2018-2019 odbyły się dwa posiedzenia Komitetu. Przedstawiciele Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego brali udział w kolejnych spotkaniach, których celem była wymiana doświadczeń regionów i instytucji krajowych związanych z procesem definiowania inteligentnych specjalizacji, przedsiębiorczego odkrywania oraz monitoringiem i ewaluacją. Urząd Marszałkowski we współpracy ze Wspólnym Centrum Badawczym (ang. Joint Research Centre) Komisji Europejskiej zorganizował warsztaty w ramach procesu przedsiębiorczego odkrywania inteligentnej specjalizacji województwa *żywność wysokiej jakości* dla przedstawicieli biznesu, nauki oraz instytucji otoczenia biznesu. Województwo Warmińsko-Mazurskie w ramach przewodnictwa Konwentowi Marszałków RP zorganizowało w 2019 r. spotkanie Regionalnego Forum Inteligentnych Specjalizacji skierowane do przedstawicieli wszystkich regionów w celu wymiany doświadczeń i informacji oraz upowszechniania dobrych praktyk w zakresie problematyki inteligentnych specjalizacji. Województwo brało również udział w przedsięwzięciach o charakterze międzynarodowym. Celem pierwszego z nich *RIS3 Support in Lagging Regions* było zapewnienie wsparcia wybranym słabiej rozwiniętym regionom Europy, w tym opracowania przekrojowego podejścia do kluczowych kwestii dotyczących rozwoju i zarządzania opartego na inteligentnych specjalizacjach. Drugie przedsięwzięcie *Baltic Leadership Programme* skupiało się na potrzebach i wyzwaniach zidentyfikowanych na etapie projektowania, realizowania oraz monitorowania inteligentnych specjalizacji. Kontynuowano funkcjonowanie Forum Turystyki – organu opiniotwórczo-doradczego Zarządu Województwa w zakresie turystyki, w ramach którego w latach 2018-2019 odbyły się cztery posiedzenia. Utrzymywano również

⁵¹ Pseudozboża zboża rzekome, pseudocerealia – zbiorowa nazwa roślin, które nie są trawami (Poaceae) i nie muszą być bliżej spokrewnione pomiędzy sobą, a które łączy wytworzenie podobnych do ziaren zbóż, bogatych w skrobię nasion.

współpracę na rzecz rozbudowy oferty turystycznej na Szlaku Kopernikowskim. W ramach poddziałania 1.4.2 *Pakietowanie produktów i usług* RPO WiM 2014-2020 podpisano 49 umów o dofinansowanie. W latach 2018-2029 na realizację projektów wydatkowano 19,3 mln zł.

5. W ramach działania **Aktywność promocyjna i wystawiennicza** Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zrealizował 2 projekty i 11 inicjatyw. Wydatki poniesione na ten cel w latach 2018-2019 przekroczyły 3,6 mln zł. Zakończono realizację przedsięwzięcia *Promocja gospodarcza Warmii i Mazur 2017+*, którego celem był wzrost konkurencyjności i atrakcyjności gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w wymiarze krajowym i międzynarodowym, dzięki wypromowaniu oferty gospodarczej województwa, jak i wzrostowi napływu bezpośrednich inwestycji zewnętrznych (w tym zagranicznych) do regionu. W ramach projektu zrealizowano m.in. dwie konferencje, poświęcone branży drzewnej i meblarskiej oraz spożywczej, skierowane do firm i instytucji otoczenia biznesu z regionu i kraju. Wydarzenia miały na celu stworzenie możliwości dyskusji na temat aktualnych problemów i wyzwań dla branż, poznanie oczekiwań w zakresie działalności na rynku krajowym i międzynarodowym. Samorząd Województwa prowadził działania na rzecz promocji turystycznej regionu, uczestnicząc w krajowych i zagranicznych targach turystycznych, w tym w ramach Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow. Wiele działań promocyjnych prowadzono na rzecz żywności – produkty z województwa warmińsko-mazurskiego prezentowane były na targach *Smaki Regionów* w Poznaniu, Międzynarodowych Targach Żywności Ekologicznej i Naturalnej *Natura Food* w Łodzi oraz Toruńskim Festiwalu Smaków, w ramach Targów *Wypoczynek*. Organizowano konferencje dotyczące produktów regionalnych, tradycyjnych i ekologicznych, a także cykle kulinarnych wydarzeń, uzupełnionych kiermaszami żywności naturalnej, w ramach *Kalendarza imprez promujących żywność naturalną, tradycyjną, lokalną i regionalną województwa warmińsko-mazurskiego* w wybranych miejscowościach regionu. Kontynuowano też realizację działań promocyjnych Szlaku Kopernikowskiego. W latach 2018-2019 w ramach poddziałania 1.4.1 *Promocja gospodarcza regionu* RPO WiM 2014-2020 podpisano 4 umowy o dofinansowanie. Wydatki na realizację projektów w ramach tego poddziałania w analizowanym okresie wyniosły ponad 1,5 mln zł.
6. **Monitoring gospodarki województwa** dokonywany był przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w ramach 15 projektów i 1 inicjatywy na łączną kwotę prawie 510 tys. zł. Przeprowadzono badania i analizy dotyczące ruchu turystycznego w regionie, w tym na Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Velo, a także na obszarze gmin stanowiących Krainę Wielkich Jezior Mazurskich. Opracowano analizę dotyczącą funkcji Turystycznej Krainy Kanału Elbląskiego, a także dokonano ankietowego badania wizerunkowego regionu. Kontynuowano monitorowanie *Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025*. Opracowano i wdrożono system monitorowania ruchu turystycznego tzw. Barometr Turystyczny. Kontynuowano również monitoring *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*, opracowano analizę sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa warmińsko-mazurskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego, a także wkład dotyczący województwa do Przeglądu Regionalnego Polski 2018 i 2019. Na zlecenie Samorządu Województwa dokonywano systematycznych analiz koniunktury gospodarczej w województwie warmińsko-mazurskim w 2019 r. (tzw. Regionalny barometr koniunktury gospodarczej), a także przeprowadzono badanie ewaluacyjne *Ocena instrumentów finansowych wdrażanych w ramach RPO WiM 2014-2020*. Opracowano dwa raporty

z monitorowania inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego (za lata 2016-2017 oraz 2018 r.). Przeprowadzono też badanie instytucji otoczenia biznesu funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w celu określenia potencjału, potrzeb i efektywności ich funkcjonowania.

Tabela 11. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	38
Liczba inicjatyw	szt.	28
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	53
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	41
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	5
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	29
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	21
Liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	13
Poniesione wydatki	zł	196 516 591
Liczba realizowanych inwestycji	szt.	13
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	11
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	752
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	1 384
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	5 973 680
Liczba osób przeszkolonych	os.	455
Liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	27
Liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	0
Liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	128
Liczba nowych organizacji	szt.	12
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0
Liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
Liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Tabela 12. Wskaźniki celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Nakłady na działalność B+R jako % PKB (wg cen bieżących) (BERD ⁵²)	%	0,06	0,18	0,07	0,06	0,06	0,14	0,25	b.d.	0,70	1,38

⁵² BERD (Business Expenditure on R&D) – Nakłady podmiotów gospodarczych na działalność badawczą i rozwojową.

Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle i usługach ⁵³	%	12,4	11,9	14,6	10,9	11,3	9,1	9,1	14,9	22,0	*54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W latach 2011-2015 nakłady na działalność B+R jako % PKB w sektorze przedsiębiorstw (BERD) były niskie i nie przekraczały 0,07%, oprócz roku 2012, kiedy to wartość wyniosła 0,18% jednak nie utrzymała się na tym poziomie w kolejnych latach. Tendencja wzrostowa rozpoczęła się dopiero w 2016 r., a w 2017 r. wartość wskaźnika była już ponad czterokrotnie wyższa niż w 2011 r. i wynosiła 0,25%. Dystans do średniej krajowej zmniejszył się o 0,07 p.p. w porównaniu z rokiem 2016. Osiągnięcie wartości docelowej na 2020 r. będzie zależało od utrzymania trendu wzrostowego kształtowania się wartości wskaźnika.

Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle i usługach w 2018 r. wzrósł w porównaniu do roku 2016 o 5,8 p.p., do wartości 14,9%, jednak dystans do kraju tylko nieznacznie się zmniejszył (o 0,1 p.p.). Natomiast w porównaniu do wartości z roku 2011 wartość wskaźnika w 2018 r. była wyższa o 2,5 p.p., przy wzroście dystansu do średniej krajowej o 5,5 p.p. Osiągnięcie wartości docelowej na 2020 r. będzie zależało od dynamiki kształtowania się wartości wskaźnika w kolejnych latach.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Wzrost innowacyjności firm** był realizowany poprzez 5 działań, w ramach których zidentyfikowano 19 projektów i 7 inicjatyw (w tym 23 przedsięwzięcia na rzecz przedsiębiorców), z czego 10 wsparł Samorząd Województwa. Działaniami objęto 1,9 tys. przedsiębiorców, a ogółem uczestniczyło w nich prawie 21 tys. osób, z których ponad 6,5 tys. przeszkolono. Na realizację celu operacyjnego wydatkowano 377,9 mln zł. Źródłem finansowania były środki zagraniczne (m.in. w ramach RPO WiM 2014-2020, Programu COSME 2014-2020, PO IR 2014-2020), publiczne krajowe (m.in. budżet państwa, budżet Województwa i budżety JST) oraz środki prywatne. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. Realizacja działań związanych z **Firmami** odbywała się poprzez 8 projektów i 1 inicjatywę, na które wydatkowano 147,7 mln zł. Samorząd Województwa uruchomił serwis internetowy *Platforma Przedsiębiorczości Warmii i Mazur*⁵⁵, z myślą o przedsiębiorstwach z regionu, osobach zainteresowanych prowadzeniem działalności gospodarczej oraz poszukujących informacji gospodarczej z województwa warmińsko-mazurskiego. Celem utworzenia Platformy było zebranie w jednym miejscu najważniejszych informacji w obszarze przedsiębiorczości i przedstawienie ich w czytelnej i przystępnej formie, a także ułatwienie nawiązywania współpracy pomiędzy różnymi podmiotami systemu gospodarczego regionu. Centrum Innowacji i Transferu Technologii (CIITT) Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie jako ośrodek *Enterprise Europe Network East Poland* zorganizował 10 regionalnych wydarzeń, w których uczestniczyło 329 osób. Przedsiębiorcy otrzymali 36 różnych form doradztwa m.in. w zakresie prawa własności intelektualnej i przemysłowej, audytów technologicznych oraz możliwości uzyskania wsparcia finansowego na

⁵³ Wskaźnik obliczony jako średnia arytmetyczna wskaźników: odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w przemyśle oraz odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w usługach. Według GUS przedsiębiorstwa innowacyjne są to przedsiębiorstwa, które w badanym okresie wprowadziły na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesów biznesowych (nowy lub ulepszony produkt bądź nowy lub ulepszony proces biznesowy) – do 2015 roku – produktową lub procesową (nowy lub istotnie ulepszony produkt bądź nowy lub istotnie ulepszony proces).

⁵⁴ Wskaźnik z Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 (RIS); wartość docelowa wskaźnika została oszacowana tylko dla horyzontu czasowego obowiązywania RIS.

⁵⁵ <https://biznes.warmia.mazury.pl/>

innowacyjne przedsięwzięcia. Punkt kontaktowy EEN przy WMARR S.A. zrealizował 5 szkoleń dla przedsiębiorców oraz 4 sesje spotkań biznesowych B2B. CiITT zrealizował także dwa przedsięwzięcia uzupełniające działania sieci Enterprise Europe Network. Pierwsze skierowane było do młodych, istniejących do 3 lat na rynku firm, wykazujących duży potencjał do rozwoju, celem wsparcia ich w internacjonalizacji. Drugie, realizowane na rzecz firm wykazujących duży potencjał innowacyjny miało na celu pomoc w rozwoju oraz pokonywaniu barier działalności innowacyjnej. W Parku Naukowo-Technologicznym w Ełku odbyło się śniadanie biznesowe, podczas którego przedstawiono najnowsze rozwiązania w zakresie poprawy efektywności organizacji oraz pobudzania innowacyjności. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu zrealizowała dwa projekty polegające na inkubacji 30 MŚP, obejmujące świadczenie wystandaryzowanych usług w celu stworzenia odpowiednich warunków rozwojowych. Istotnym elementem realizacji działania *Firmy* było dofinansowanie inwestycji przedsiębiorstw w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Łącznie w ramach Osi Przedsiębiorczość (Poddziałania: 1.3.1, 1.3.2, 1.4.3, 1.4.4, 1.5.1 i 1.5.2)⁵⁶ podpisano 171 umów na realizację projektów wpisujących się w zakres działania.

2. Działanie **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy** realizowane było przez 2 projekty Centrum Innowacji i Transferu Technologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie: *Inkubator Innowacyjności plus* oraz *Inkubator Innowacyjności 2.0*, polegające na wsparciu procesu zarządzania wynikami badań naukowych i rozwojowych, w szczególności w zakresie komercjalizacji oraz w realizowaniu zadań prowadzących do zastosowania wyników badań i prac w konkretnych rozwiązaniach rynkowych. W ramach realizacji przedsięwzięć dokonano 84 zgłoszeń patentowych, nawiązano 49 form współpracy pomiędzy środowiskiem naukowym i otoczeniem gospodarczym oraz odbyło 318 spotkań brokerów innowacji z przedsiębiorcami i naukowcami.
3. W ramach działania **Inne instytucje otoczenia biznesu** realizowano 7 projektów i 2 inicjatywy o łącznej wartości prawie 208 mln zł. Dotyczyły one głównie wsparcia działalności funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. W ramach kontynuowanego przedsięwzięcia *Dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych na Warmii i Mazurach*, realizowanego przez konsorcjum instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe, w latach 2018-2019 udzielono 181 pożyczek 158 mikro, małym i średnim przedsiębiorcom mającym siedzibę lub inwestującym na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na kwotę 31,7 mln zł. Kontynuowano również projekt *Wzrost potencjału funduszy pożyczkowych na Warmii i Mazurach*, w ramach którego wszyscy partnerzy konsorcjum udzielili 84 pożyczki dla 80 MŚP z terenu województwa warmińsko-mazurskiego, o łącznej wartości 7,8 mln zł. Ponadto Regionalny Fundusz Pożyczkowy prowadzony we WMARR S.A. w ramach środków własnych zawarł 114 umów na pożyczki ze 104 podmiotami gospodarczymi o łącznej wartości 8,2 mln zł. Działdowska Agencja Rozwoju S.A. w Działdowie udzieliła 35 przedsiębiorcom pożyczek związanych z rozwojem branży turystycznej na kwotę 5,3 mln zł, w związku z realizacją projektu *Przedsiębiorcza Polska Wschodnia – Turystyka*. W ramach kontynuowanych przedsięwzięć *Dokapitalizowanie funduszy poręczeniowych na Warmii i Mazurach* oraz *Dofinansowanie funduszy poręczeniowych na Warmii i Mazurach*, udzielono 217 poręczeń na kwotę 43,3 mln zł. Wsparto 202 firmy. W wyniku realizacji projektu *Wsparcie rozwoju*

⁵⁶ 1.3.1 Inkubowanie przedsiębiorstw, 1.3.2 Firmy w początkowej fazie rozwoju, 1.4.3 Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności MŚP, 1.4.4 Internacjonalizacja MŚP, 1.5.1 Wdrożenie wyników prac B+R, 1.5.2 Odtwarzanie gospodarczego dziedzictwa regionu.

i konkurencyjności przedsiębiorstw przez instrumenty finansowe podpisano 534 umowy na pożyczki o łącznej wartości 111,7 mln zł. Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny (OPN-T) zorganizował III edycję konkursu *NOWA NATURA BIZNESU – innowacyjność narzędziem internacjonalizacji*, kierowanego do wszystkich przedsiębiorstw funkcjonujących w ramach OPN-T. Nagrodzone zostały te firmy, które wprowadziły na rynek najbardziej innowacyjny produkt lub usługę. Województwo Warmińsko-Mazurskie w 2019 r. zostało członkiem Europejskiej Sieci Współpracy Regionów w zakresie Badań i Innowacji (ERRIN), której misją jest wzmocnienie wymiaru regionalnego w unijnej polityce badań i innowacji.

4. W ramach działania na rzecz **Kapitału ludzkiego** zrealizowano 1 projekt i 4 inicjatywy o wartości prawie 11 mln zł. Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny kontynuował realizację przedsięwzięcia polegającego na indywidualnym doradztwie biznesowym i doradztwie rzeczniaka patentowego dla przedsiębiorstw, z czego skorzystały 52 firmy. Zorganizował również 9 specjalistycznych seminariów, szkoleń, konferencji i spotkań branżowych, ukierunkowanych na rozwój i promocję innowacyjnej przedsiębiorczości w wybranych branżach gospodarki, w szczególności zgodnie ze specjalizacjami branżowymi. W spotkaniach wzięło udział około 600 osób. Kontynuowano ideę cyklicznych zajęć kreatywnych, proinnowacyjnych i proprzedsiębiorczych dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, ukierunkowanych na rozwój kreatywności, przedsiębiorczości oraz zainteresowań naukami ścisłymi, w których udział wzięło ponad 13 tys. osób. Celem rozbudzenia wśród młodych ludzi zainteresowania innowacyjną przedsiębiorczością i tworzeniem firm typu startup zorganizowano 27 spotkań dla uczniów szkół gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i studentów. Wzięło w nich udział ponad 1 tys. osób. Blisko 5,5 tys. pracowników i pracodawców skorzystało za pośrednictwem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie oraz Powiatowych Urzędów Pracy z dofinansowania do kształcenia ustawicznego w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego.
5. Do realizacji działania **Infrastruktura** przyczyniło się podpisanie w ramach RPO WiM 2014-2020 49 umów o dofinansowanie projektów polegających na tworzeniu i uzbrojeniu nowych terenów inwestycyjnych (poddziałanie 1.3.4)⁵⁷.

Tabela 13. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	19
Liczba inicjatyw	szt.	7
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	10
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	23
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	6
Liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	11
Poniesione wydatki	zł	377 939 553
Liczba realizowanych inwestycji	szt.	0
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	0
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	36

⁵⁷ 1.3.4 Tereny inwestycyjne

Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	1 879
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	20 974
Liczba osób przeszkolonych	os.	6 651
Liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	0
Liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	0
Liczba nowych organizacji	szt.	0
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0
Liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
Liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Tabela 14. Wskaźniki celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	szt.	74	77	79	77	66	64	67	78	75	127	149
Stopa bezrobocia długotrwałego (udział bezrobotnych długotrwałe ⁵⁸ w aktywnych zawodowo ogółem ⁵⁹)	%	6,1	6,9	7,0	6,6	5,1	4,7	4,0	3,4	b.d.	3,2	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL oraz *Bazy Demografia* GUS.

W 2019 r. w sektorze prywatnym zarejestrowano 75 nowych firm w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, co stanowiło wartość wyższą niż w okresie 2015-2017. Mimo, że w porównaniu do 2018 r. wartość wskaźnika była niższa, to poprawił się dystans województwa względem kraju. Zmiany w gromadzeniu danych składowych potrzebnych do wyliczenia wskaźnika wprowadzone w 2014 r.⁶⁰ w znacznym stopniu ograniczają zarówno porównywalność jego wartości począwszy od roku 2015 z latami poprzednimi, jak i możliwość osiągnięcia wartości przewidzianej na 2020 r.

W latach 2011-2013 udział długotrwałe bezrobotnych w aktywnych zawodowo ogółem przejawiał tendencję wzrostową, natomiast począwszy od 2014 r. nastąpiło odwrócenie trendu i wskaźnik ten w 2018 r. zmalał ponad dwukrotnie w odniesieniu do roku 2013 i wyniósł 3,4%. Natomiast od wartości z poprzedzającego roku był o 0,6 p.p. niższy. Jeśli tendencja spadkowa się utrzyma osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika na 2020 r. jest bardzo prawdopodobne.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Wzrost liczby miejsc pracy** realizowany był przez 5 działań, w ramach których zidentyfikowano 54 projekty i 14 inicjatyw, z czego 56 wpływało na wzrost kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W przedsięwzięciach uczestniczyło ponad 62 tys. osób, w tym 52 tys.

⁵⁸ Bezrobotni długotrwałe – pozostający bez pracy powyżej roku (zgodnie z definicją GUS, wg bezrobocia rejestrowanego).

⁵⁹ Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

⁶⁰ W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu siedziby, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności dla podmiotów wpisanych na podstawie danych przekazanych z KRS. Wymienione rozwiązanie jest przyczyną nagłego spadku (od 2015 r.) liczby nowych wpisów spółek handlowych prezentowanych według sektorów własności, co niewątpliwie przekłada się na znaczny spadek wskaźnika *Liczba nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym* od 2015 r.

bezrobotnych. Działaniami objęto ponad 900 przedsiębiorców, a przeszkolono prawie 21 tys. osób. Wydatki zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (budżetu państwa i budżetów JST), zagranicznych (m.in. w ramach RPO WiM 2014-2020, PO WER 2014-2020, PO RYBY 2014-2020) oraz środków prywatnych. Łączna kwota wydatków wyniosła ponad 673 mln zł. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. Działanie **Zachęty dla utrzymania i wzrostu zatrudnienia w firmach** realizowano poprzez 19 projektów i 3 inicjatywy, na które wydatkowano ponad 570 mln zł. Powiatowe Urzędy Pracy kontynuowały udzielanie wsparcia w postaci jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej – w latach 2018-2019 objęto nim prawie 3 tys. osób. Przedsiębiorcy z terenu Warmii i Mazur otrzymali refundację kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, w związku ze stworzeniem lub przystosowaniem stanowiska pracy i zatrudnieniem na tym stanowisku skierowanego bezrobotnego, dzięki czemu zapewniono pracę blisko 3,5 tys. osób. Na prace interwencyjne skierowano ponad 6,9 tys. bezrobotnych. W stażach udział wzięło ponad 9,8 tys. osób, natomiast w szkoleniach dla bezrobotnych – blisko 3,2 tys. Z bonu zatrudnieniowego, ułatwiającego młodym osobom wejście na rynek pracy skorzystały 204 osoby. Pracodawcy zachęceni byli do zatrudnienia osób bezrobotnych, które ukończyły 50 rok życia poprzez dofinansowanie do wynagrodzenia. Z tej formy pomocy skorzystało 147 osób. Podobną formę wsparcia zastosowano dla 2 585 osób bezrobotnych poniżej 30 lat. Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie jako Instytucja Pośrednicząca dla Osi 10 (Regionalny rynek pracy) RPO WiM 2014-2020, w ramach działań 10.1-10.4⁶¹ w latach 2018-2019 dofinansował realizację 99 projektów konkursowych oraz 40 pozakonkursowych – wsparciem objęto 4,8 tys. osób, w tym 3,7 tys. bezrobotnych oraz 1,1 tys. biernych zawodowo. W latach 2018-2019 WUP w Olsztynie jako Instytucja Pośrednicząca dla Osi I PO WER 2014-2020, dofinansował realizację 30 projektów konkursowych. W ich ramach wsparciem zostały objęte 904 osoby (w tym 351 bezrobotnych oraz 553 bierne zawodowo) poniżej 29. roku życia, należące do kategorii NEET⁶² (osoby niezatrudnione, nie uczestniczące w edukacji lub szkoleniu). WUP dofinansował także 20 projektów pozakonkursowych, które objęły blisko 3,4 tys. osób bezrobotnych poniżej 29. roku życia, należących do kategorii NEET. Zrealizowano również działania polegające na podejmowaniu lub rozwoju działalności przez beneficjentów z obszaru działania Lokalnej Grupy Działania Mazurskie Morze, Lokalnej Grupy Rybackiej Mazurskie Morze oraz Lokalnej Grupy Rybackiej Zalew Wiślany, w ramach Priorytetu IV Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze na lata 2014-2020. Działania te przyczyniły się do utworzenia 17 miejsc pracy. Wydatkowano 6,9 mln zł.
2. W ramach **Współpracy przedsiębiorstw z wyższymi uczelniami i szkołami zawodowymi** zrealizowano 2 projekty i 1 inicjatywę na łączną kwotę ponad 1 mln zł. Kuratorium Oświaty w Olsztynie w partnerstwie z Warmińsko-Mazurską Specjalną Strefą Ekonomiczną S.A. oraz przedsiębiorstwem z branży automatyzacji i robotyzacji przemysłu realizowało na terenie całego województwa III edycję Programu Wspomagania Uczniów w Wyborze Zawodu *Laboratorium. Mój profil*. Z programu skorzystało 60 osób. Ponadto Kuratorium we współpracy ze szkołami branżowym organizowało na terenie całego regionu seminaria poświęcone promocji szkolnictwa branżowego w poszczególnych powiatach z udziałem m.in. lokalnych przedsiębiorców,

⁶¹ 10.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy – projekty pozakonkursowe realizowane przez powiatowe urzędy pracy, 10.2 Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez zatrudnienia – projekty konkursowe, 10.3 Rozwój samozatrudnienia, 10.4 Pomoc w powrocie lub wejściu na rynek pracy osobom sprawującym opiekę nad dziećmi do lat 3.

⁶² NEET – ang. not in employment, education or training.

przedstawicieli powiatowych urzędów pracy, doradców zawodowych. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie zrealizował staże dla studentów studiów stacjonarnych I i II stopnia kierunku *Informatyka*, których celem było zwiększenie przygotowania zawodowego.

3. Działanie **Szkoły i uczelnie** dotyczyło realizacji 30 projektów i 6 inicjatyw na kwotę ponad 101 mln zł. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie rozpoczął realizację programu podniesienia jakości zarządzania procesem kształcenia i jakości nauczania *Uniwersytet Wielkich Możliwości*. Uczelnia rozpoczęła również realizację interdyscyplinarnych studiów doktoranckich z zakresu biogospodarki, kontynuowała *Program rozwojowy Wydziału Nauk Medycznych* oraz zrealizowała Międzynarodowy Program Kształcenia na specjalności *Geodesy&Geoinformatics*. Przeprowadzono również projekty polegające na podnoszeniu kompetencji studentów na kierunku *Leśnictwo* oraz wzmocnieniu kompetencji dydaktycznych nauczycieli akademickich z Wydziału Nauk Ekonomicznych, a także na profesjonalizacji usług Akademickiego Biura Karier. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu realizowała przedsięwzięcie polegające na poprawie jakości, skuteczności i dostępności oferty edukacyjnej uczelni, odpowiadającej potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa. Szkoły podstawowe, licea, technika, szkoły zawodowe oraz inne placówki oświatowe realizowały przedsięwzięcia z zakresu podniesienia kluczowych kompetencji uczniów, niezbędnych na rynku pracy, wzrostu kreatywności i innowacyjności, pracy zespołowej, zwiększenia możliwości zatrudnienia uczniów na lokalnym i regionalnym rynku pracy, wzrostu kompetencji zawodowych nauczycieli, podniesienia jakości i atrakcyjności oferty edukacyjnej oraz dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy. Kuratorium Oświaty w Olsztynie realizowało granty w zakresie: doradztwa zawodowego w szkołach, perspektyw i praktycznych rozwiązań w doradztwie zawodowym, relacji szkolnictwa zawodowego z pracodawcami, zmian w kształceniu zawodowym. Odbywały się również cykliczne spotkania powołanej przez Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty Rady Dyrektorów Szkół Branżowych, które służą diagnozowaniu potrzeb szkolnictwa branżowego i środowiska pracodawców w województwie warmińsko-mazurskim w celu poszukiwania nowych rozwiązań organizacyjno-prawnych, adekwatnych do potrzeb nowoczesnej gospodarki. Odbywały się również spotkania koordynatorów ds. doradztwa zawodowego, umożliwiające koordynację zadań dotyczących udzielania porad w szkołach w zakresie planowania kształcenia i kariery uczniów, w tym określania predyspozycji i ukierunkowania na aktualne tendencje i zapotrzebowanie konkretnego rynku pracy. W ramach poddziałania 2.4.1. *Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego* – projekty konkursowe RPO WiM 2014-2020 podpisano 129 umów o dofinansowanie.
4. W ramach **Monitoringu rynku pracy i systemu edukacji** Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie kontynuował realizację projektu polegającego na przeprowadzeniu badania *Barometr zawodów* stanowiącego krótkookresową prognozę lokalnych rynków pracy województwa warmińsko-mazurskiego. Wskazuje ona, jakie będzie zapotrzebowanie na pracowników w określonych zawodach w poszczególnych powiatach oraz całym województwie i może być jednym ze źródeł informacji dla osób poszukujących zatrudnienia, jak i dla pracowników różnych instytucji pomagających w kształtowaniu kariery zawodowej lub znalezieniu pracy. Jednocześnie wyniki badania mogą być przydatne dla szkół, które kształcą przyszłe kadry województwa warmińsko-mazurskiego. W okresie 2018-2019 przeprowadzono dwie edycje badania.
5. Działanie **Informacja i promocja** było realizowane przez 2 projekty i 4 inicjatywy, na które wydatkowano 7,7 tys. zł. Urząd Miasta Olsztyna kontynuował współpracę z firmą *Res Oeconomica*

w zakresie organizowania spotkań konsultacyjnych i warsztatów dla osób planujących rozpocząć działalność gospodarczą lub już ją prowadzących. Ich celem było zdobycie, poszerzenie bądź utrwalenie wiedzy oraz praktycznych umiejętności z zakresu m.in. zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz dostępnych form finansowania, podstawowych zasad księgowości, a także poprawy widoczności w Internecie i wykorzystania odpowiednich narzędzi w marketingu sieciowym. Zorganizowano też spotkanie informacyjne dla przedsiębiorców celem zapoznania z działaniami prowadzonymi przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości w zakresie aktywizacji eksportowej. Urząd Miasta Olsztyna we współpracy z Warmińsko-Mazurskim Oddziałem Krajowej Izby Doradców Podatkowych, kontynuował działalność Punktu Konsultacyjnego dla przedsiębiorców, zarówno rozpoczynających, jak i już prowadzących działalność gospodarczą – w latach 2018-2019 odbyło się 99 spotkań, podczas których udzielano porad, informacji i doradztwa podatkowego. Powiatowy Urząd Pracy w Elblągu dwukrotnie (w roku 2018 i 2019) wystawił stoisko Biura Wsparcia Przedsiębiorczości na Elbląskich Targach Pracy i Edukacji. Park Naukowo-Technologiczny w Ełku zorganizował warsztaty *Młodzi i Aktywni – możliwości jakie dają fundusze europejskie osobom należącym do grupy NEET*, których celem było zwiększenie motywacji oraz pobudzenie aktywności młodzieży do korzystania z dostępnego wsparcia.

Tabela 15. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	54
Liczba inicjatyw	szt.	14
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	33
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	19
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	56
Liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	13
Poniesione wydatki	zł	673 073 621
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	400
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	904
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	62 260
Liczba osób przeszkolonych	os.	21 013
Liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	52 006
Liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	10 322
Liczba nowych organizacji	szt.	0
Liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	2
Liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
Liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	0
Liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel strategiczny 2. Wzrost aktywności społecznej

Cel operacyjny 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Tabela 16. Wskaźniki celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba podmiotów zaliczanych do III sektora na 10 tys. mieszkańców	szt.	31	33	34	36	38	39	41	40	41	46	54
Średnia frekwencja wyborcza z dwóch ostatnich wyborów samorządowych	%	46,9	46,9	46,9	47,4	47,4	47,4	47,4	49,4	49,4	50,0	52,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wysoki poziom kapitału społecznego świadczy o cechach mieszkańców oraz wpływa korzystnie na sytuację gospodarczą regionu, ponieważ determinuje jego rozwój. Rozwój aktywności społecznej możliwy jest dzięki aktywnym organizacjom pozarządowym i samorządom wspierającym ich funkcjonowanie, poprzez m.in. zlecenie zadań i udzielanie na ten cel dotacji. Również fundusze sołeckie przyczyniają się do wspólnych działań mieszkańców, w tym do wspólnego podejmowania decyzji dotyczących kierunków tej działalności. Podobnie działają również budżety obywatelskie, funkcjonujące najczęściej w większych ośrodkach miejskich i angażujące mieszkańców do aktywności na rzecz własnego środowiska, poprzez tworzenie projektów i udział w głosowaniu w wyborze tych najbardziej istotnych. Rozwój kapitału społecznego jest widoczny we wzroście monitorowanego wskaźnika *liczby podmiotów zaliczanych do III sektora (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) na 10 tys. mieszkańców*. W 2011 r. wskaźnik wyniósł 31, a w kolejnych latach wartość ta corocznie wzrastała i w latach 2017-2019 kształtowała się na poziomie ok. 41 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Jedynie w roku 2018 nastąpił nieznaczny spadek liczby podmiotów III sektora, tj. o 209 podmiotów (do poziomu 40 na 10 tys. mieszkańców). Rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego wpływa korzystnie na postawę administracji samorządowej. Słabsza aktywność społeczna przejawia się w zakresie odsetka głosujących, uprawnionych do głosowania. Porównując wartość wskaźnika średniej frekwencji wyborczej z wyborów samorządowych na kadencję 2010-2014 oraz 2014-2023, zauważalny jest wzrost udziału głosujących o 2,5 p.p., a podtrzymanie tego trendu pozwoli na osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika w roku 2025.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Rozwój kapitału społecznego** był osiągany poprzez 5 działań, w ramach których zrealizowano 7 projektów i 20 inicjatyw, z czego 17 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Spośród wszystkich, 17 projektów i inicjatyw było realizowanych na rzecz starzejącego się społeczeństwa, a 4 na rzecz przedsiębiorców, z których skorzystało 69 z nich. Łącznie we wszystkich projektach i inicjatywach wzięło udział ponad 633 tys. osób, w tym ponad 22 tys. wolontariuszy, a ze szkoleń skorzystało 3 tys. osób. Dzięki realizacji całego celu operacyjnego powstało 166 nowych organizacji, a łącznie uczestniczyło w nim ponad 9 tys. jednostek. Całkowite nakłady poniesione na działania wyniosły w okresie sprawozdawczym 245,9 mln zł, najwięcej środków zostało przeznaczonych z budżetów JST – ponad 212 mln zł oraz ze środków publicznych zagranicznych (Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 – 22 mln zł).

1. Działanie **Aktywni mieszkańcy** zostało zrealizowane przez 5 projektów oraz 6 inicjatyw, z których 6 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Działaniem objęto 16 przedsiębiorców. Łącznie uczestniczyło w nim 662,5 tys. osób, z czego dzięki programowi rozwoju wolontariatu skorzystało 14,1 tys. wolontariuszy. Ponadto udało się przeszkolić prawie 2 tys. osób. W projektach i inicjatywach wzięło udział 3 113 organizacji oraz powstały 3 nowe podmioty. Aktywni mieszkańcy to drugie działanie, pod względem poniesionych nakładów w całym celu operacyjnym, w wysokości 72,1 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki JST – 70,2, mln zł. W ramach działania zrealizowano projekty, których celem było wzmocnienie udziału mieszkańców w konsultacjach społecznych, wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności w małych miastach i na terenach wiejskich oraz wsparcie rozwoju wolontariatu. Spośród wszystkich projektów i inicjatyw realizowanych w przedmiotowym działaniu, uniwersalnymi dla rozwoju aktywności mieszkańców regionu, swoim zasięgiem obejmującymi największą liczbę organizacji uczestniczących i osób korzystających z rezultatów tej inicjatywy były fundusze sołeckie. Dzięki inicjatywie mieszkańcy sołectw podczas zebrania wiejskiego mogli decydować o przeznaczeniu środków tego funduszu, o realizowanych inwestycjach, imprezach lokalnych czy innego rodzaju przedsięwzięciach. W roku 2018 fundusze sołeckie funkcjonowały w 1 289 sołectwach (obejmowały 299 910 mieszkańców), natomiast w roku 2019 – w 1 504 sołectwach (387 948 mieszkańców).
2. Działanie **Organizacje pozarządowe** dotyczyło realizacji 1 projektu i 5 inicjatyw, w tym 4 wspartych przez Samorząd Województwa. Największą część środków w ramach tego działania poświęcono na kontynuację działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. Ich działalność polega głównie na prowadzeniu licznych szkoleń z zakładania, funkcjonowania i zarządzania podmiotami ekonomii społecznej (PES). Inicjatywę skierowano zarówno do osób fizycznych zainteresowanych działalnością w organizacji pozarządowej bądź spółdzielni socjalnej, jak i do przedstawicieli już funkcjonujących PES chcących ekonomizować swoje działania poprzez podjęcie działalności odpłatnej lub gospodarczej. Pozostałe inicjatywy dotyczyły przeprowadzenia otwartych konkursów na realizację zadań publicznych i dofinansowania wkładów własnych do projektów. Łącznie w działaniu uczestniczyło 701 organizacji, z czego nowych powstało 163. W szkoleniach wzięło udział 940 osób z 8,9 tys. wszystkich uczestników inicjatyw. W wolontariacie uczestniczyły 484 osoby. Poniesione wydatki wyniosły prawie 27 mln zł i zostały w większości sfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WiM 2014-2020 (21,3 mln zł).
3. Działanie **Instytucje publiczne** było realizowane poprzez 2 inicjatywy przeprowadzone na rzecz starzejącego się społeczeństwa, które zostały wsparte przez Samorząd Województwa. Wydatki poniesione na przedmiotowe działanie wyniosły w okresie sprawozdawczym 5,4 mln zł. Samorząd wspierał różnorodne formy uczestnictwa w kulturze, szczególnie na poziomie regionalnym, poprzez zlecanie zadań organizacjom pozarządowym. Ponadto w ramach działania miała miejsce współpraca instytucji Samorządu Województwa z organizacjami pozarządowymi. Współpraca ta przybierała różne formy, zazwyczaj jednak polegała na współorganizacji imprez kulturalnych, szkoleń, konferencji, konkursów, wycieczek, zajęć edukacyjnych, udostępnianiu materiałów, sprzętu i pomieszczeń, udziale pracowników w roli ekspertów, współorganizacji akcji charytatywnych, fundowaniu nagród czy wsparciu merytorycznym. W inicjatywach wzięło udział 639 organizacji oraz 7,4 tys. wolontariuszy.
4. Działanie **Współpraca** objęło swym zakresem 1 projekt i 2 inicjatywy. Projekt pt. *Konferencja integracyjna Uniwersytetów Trzeciego Wieku województwa warmińsko-mazurskiego* został

wsparty przez Samorząd Województwa i dotyczył corocznej organizacji konferencji UTW z Warmii i Mazur. Jego celem było zwiększenie możliwości rozwojowych Uniwersytetów Trzeciego Wieku poprzez: wspólną wymianę doświadczeń i promocję dobrych praktyk, tworzenie międzypokoleniowej relacji, zwiększenie przepływu informacji, angażowanie młodzieży studenckiej i seniorów we wspólne działania na rzecz lokalnej społeczności oraz integrowanie środowiska Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ramach województwa warmińsko-mazurskiego. Odbiorcami projektu byli przedstawiciele Uniwersytetów Trzeciego Wieku z Warmii i Mazur oraz przedstawiciele samorządów lokalnych. Inicjatywy dotyczyły zlecenia zadań publicznych organizacjom pozarządowym przez samorzady lokalne województwa warmińsko-mazurskiego oraz udział organizacji pozarządowych w tworzeniu, realizowaniu i monitorowaniu dokumentów Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Na realizację zadań publicznych poprzez organizacje pozarządowe w latach 2018-2019 zostało przekazanych ponad 141 mln zł, które w całości zostały pokryte z budżetów JST województwa warmińsko-mazurskiego. W ramach tych środków łącznie zawarto 5 374 umowy, w wyniku czego wsparto działalność 4 231 organizacji. Najczęściej samorzady zlecały zadania z zakresu kultury fizycznej. Ponadto zadania zlecone dotyczyły m.in. pomocy społecznej, kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska, promocji zdrowia, rozwoju sektora pozarządowego, edukacji i wychowania oraz bezpieczeństwa i ochrony ludności. Inicjatywa dotycząca udziału organizacji pozarządowych w tworzeniu, realizowaniu i monitorowaniu dokumentów Samorządu Województwa zaangażowała w konsultacje 152 organizacje i 775 osób.

5. Działanie **Informacja i promocja** dotyczyło 5 inicjatyw, w tym 4 wspartych finansowo przez Samorząd Województwa. Obejmowały one 3 cyklicznie organizowane konkursy: *Barwy Wolontariatu*, *BabaFest* oraz *Godni Naśladowania*, nad którym patronat objął Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Ponadto JST województwa warmińsko-mazurskiego organizowały konkursy promujące aktywność społeczną, w tym wolontariat. Konkursy służyły promowaniu w środowiskach lokalnych i na poziomie regionu aktywnych postaw społecznych. Największa część nakładów w ramach działania została przeznaczona na kampanię społeczną pt. *Wspieram Region*, która miała na celu promowanie przekazywania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego z naszego regionu. Wydatki na inicjatywy wyniosły 170,8 tys. zł, a środki na ten cel pochodziły głównie z budżetu Województwa. W realizacji inicjatyw zaangażowanych było 155 organizacji, a łączna liczba uczestników wyniosła ok. 800 osób.

Tabela 17. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	7
Liczba inicjatyw	szt.	20
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	17
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	17
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	4
Poniesione wydatki	zł	245 858 040
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	9 021
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	69

Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	633 177
Liczba osób przeszkolonych	os.	2 996
Liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	0
Liczba nowych organizacji	szt.	166
Liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	22 067

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Tabela 18. Wskaźniki celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. mieszkańców	os.	18,2	20	20	21	20,7	21,5	21	19,7	19,1	20,1
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	60,1	60,4	64,7	69,7	74,8	70,7	74,6	78,6	72,5	76,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Edukacja, usługi medyczne, kultura, bezpieczeństwo publiczne i bezpieczeństwo socjalne są istotnymi dla regionu obszarami rozwoju. Działaniami wspierającymi podnoszenie dostępności i jakości usług publicznych są wszystkie te, które przyczyniają się do rozwoju ponadregionalnych funkcji Olsztyna, regionalnych funkcji Elbląga i Ełku oraz ponadlokalnych funkcji ośrodków powiatowych. Monitoring celu operacyjnego odbywa się w oparciu o dwa wskaźniki. Pierwszym z nich jest liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. mieszkańców, którego wartość w 2018 r. wyniosła 19,7. Oznacza to wzrost wartości wskaźnika w porównaniu z rokiem bazowym o 1 lekarza na 10 tys. mieszkańców. Pomimo, iż w porównaniu do 2016 r. nastąpił spadek wartości wskaźnika o 2 lekarzy, to osiągnięta wartość na koniec 2018 r. przekracza wartość docelową na rok 2020 i jest bliska wartości na 2025 r. W 2018 r. dystans do średniej krajowej wyniósł 3 lekarzy i w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego zwiększył się o 1 lekarza. Drugim monitorowanym dla celu wskaźnikiem jest odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Postęp w zakresie zwiększenia dostępu najmłodszych dzieci do edukacji jest wyraźny, ponieważ w ciągu ostatnich lat odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrastał z poziomu 60,1% w 2011 r. do 74,8 % w 2015 r. Pomimo spadku jego wartości w roku 2016 do poziomu 70,7%⁶³, w następnych latach nastąpił kolejny gwałtowny wzrost odsetka dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. W 2018 r. wyniósł on 78,6%, dzięki czemu zostały osiągnięte docelowe wartości wskaźnika na 2020 i 2025 rok.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Wzrost dostępności i jakości usług publicznych** był osiąganym poprzez 9 działań. Łącznie w regionie zrealizowano 380 projektów i 104 inicjatywy, z których 181 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Najwięcej z nich dotyczyło edukacji, instytucji kultury i infrastruktury. Największe nakłady zostały przeznaczone na projekty w ramach działań: *Infrastruktura* (343,1 mln zł), *Profilaktyka i wsparcie potrzebujących* (294,9 mln zł) oraz *Opieka zdrowotna* (181,5 mln zł). W ramach projektów

⁶³ Co może wynikać ze zniesienia obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 5 lat – <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=0E9D9E04>

wykonano 321 inwestycji. Poza organizacjami realizującymi, w projektach i inicjatywach uczestniczyło ponad 5 tys. organizacji i 7,9 mln osób, które skorzystały z rezultatów (w tym ponad 5,3 mln osób, do których dotarła kampania promocyjna regionu). Działaniami objęto 895 przedsiębiorców, a szkoleniami niemal 181,4 tys. osób, w tym 7,5 tys. wolontariuszy. Wydatki poniesione na realizację celu w całym okresie sprawozdawczym wyniosły 892,6 mln zł, z czego najwięcej zostało przeznaczonych ze środków publicznych zagranicznych (Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 – 396,9 mln zł) oraz środków publicznych krajowych (budżety jednostek samorządu terytorialnego – 220,7 mln zł i budżet państwa – 60,3 mln zł). Również znaczną kwotę na realizację celu operacyjnego przeznaczono z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (121,3 mln zł).

1. Działanie **Edukacja** objęło swym zakresem 123 projekty i 32 inicjatywy, z czego 41 zostało wspartych przez Samorząd Województwa, a 79 spośród nich realizowano na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W projektach wzięło udział 113,6 tys. osób, przeszkolono 39,6 tys. osób, w tym 34,7 tys. nauczycieli. W realizację działania było zaangażowanych 526 istniejących organizacji, a objętych projektami i inicjatywami zostało 448 przedsiębiorców. Łącznie na realizację przedmiotowego działania poniesiono wydatki w wysokości 29,5 mln zł, przy czym największe wsparcie uzyskano z RPO WiM 2014-2020 – 18 mln zł. W ramach działania przeważały projekty i inicjatywy mające na celu zwiększenie możliwości zatrudnienia oraz nabycie wiedzy i umiejętności za pośrednictwem licznych lekcji, warsztatów i kursów w ramach różnych dziedzin nauki. Wyróżnić należy projekty mające na celu doskonalenie zawodowe nauczycieli i doradców zawodowych, dzięki którym mogli oni uczestniczyć w licznych szkoleniach i konferencjach. Wśród projektów i inicjatyw można wskazać również lekcje muzealne, zajęcia edukacyjne oraz cykle spotkań prezentujące działalność Mikołaja Kopernika w Olsztynie i na Warmii, a także festiwale kulturowe.
2. Działanie **Opieka zdrowotna** było realizowane przez 6 projektów i 1 inicjatywę. Obejmowały one 40 profilaktycznych programów zdrowotnych, 95 edukacyjnych programów zdrowotnych, 31 imprez prozdrowotnych, 180 inwestycji, szczepienia ochronne oraz 1 grupę inicjatyw składających się z 26 działań edukacyjnych. Całkowita wartość projektów wyniosła 181,5 mln zł. Projekty realizowano w większości przypadków na terenie całego województwa i finansowano je głównie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (98 mln zł). Samorząd Województwa wsparł finansowo i organizacyjnie 4 projekty oraz 40 inwestycji, natomiast 1 projekt otrzymał wsparcie ze strony Ministerstwa Zdrowia. Ogółem w projektach uczestniczyły 1 294 instytucje i podmioty lecznicze oraz 567,7 tys. osób, z których 5,2 tys. przeszkolono.
3. Działanie **Profilaktyka i wsparcie potrzebujących** miało na celu rozwój aktywnej integracji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, szczególnie niepełnosprawnych oraz wzmocnienie sektora ekonomii społecznej. Ponadto w województwie zorganizowano szereg wydarzeń mających na celu profilaktykę i wsparcie potrzebujących, m.in. konferencję na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec kobiet *Biała Wstążka* czy wojewódzki festyn integracyjny dla osób niepełnosprawnych pod hasłem *Jesteśmy razem*. W zakres działania wpisuje się 18 projektów i 11 inicjatyw, spośród których 18 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Spośród wszystkich projektów 13 było organizowanych na rzecz starzejącego się społeczeństwa, a 7 zapewniło możliwość wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W działaniu wzięło udział 287 organizacji, a 244,4 tys. osób skorzystało z jego rezultatów. W projektach

i inicjatywach wzięło udział 728 wolontariuszy. Wydatki na działanie *Profilaktyka i wsparcie potrzebujących* wyniosły 294,9 mln zł i poza nakładami na działanie *Infrastruktura* były to największe nakłady przeznaczone w ramach celu operacyjnego 2.2. *Wzrost dostępności i jakości usług publicznych*. Środki pochodziły przede wszystkim z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (265,5 mln zł), Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (121,3 mln zł) oraz środków jednostek samorządu terytorialnego (93,8 mln zł).

4. W działanie **Instytucje kultury i organizacje pozarządowe** wpisuje się 90 projektów i 49 inicjatyw, z czego 50 otrzymało wsparcie Samorządu Województwa. Projektami i inicjatywami objęto 207 przedsiębiorców, a uczestniczyły w nich 942 organizacje i ponad 1,2 mln osób. Największą liczbę uczestników zebrały projekty realizowane przez Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne oraz wystawy Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku. Pojedynczym przedsięwzięciem, w którym uczestniczyła największa ilość osób (ponad 84 tys.) było Olsztyńskie Lato Artystyczne, czyli cykl profesjonalnych wydarzeń kulturalno-artystycznych, organizowany i koordynowany rokrocznie przez Miejski Ośrodek Kultury w Olsztynie. Dużym zainteresowaniem cieszyła się działalność Olsztyńskiego Teatru Lalek oraz wystawy Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku. W ramach działania organizowane były głównie festiwale, koncerty, gale oraz imprezy plenerowe z okazji lokalnych świąt. Poza wymienionymi projektami warto wskazać również inne, przyczyniające się m.in. do promocji konkretnych produktów turystycznych jak: organizowany na terenie plaży miejskiej w CRS „Ukiel” *Olsztyn Green Festival* czy międzynarodowe i ogólnopolskie turnieje tańca organizowane przez Centrum Spotkań Europejskich ŚWIATOWID w Elblągu. Nakłady na działanie w okresie sprawozdawczym wyniosły 17,2 mln zł i pochodziły głównie z budżetów JST (8,5 mln zł) oraz budżetu państwa (3,2 mln zł).
5. Działanie **Infrastruktura** polegało na wsparciu inwestycji infrastrukturalnych wynikających z potrzeb celu operacyjnego. Finansowaniem objęto 117 projektów oraz 2 inicjatywy, z czego 58 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Wśród nich było 17 projektów na rzecz starzejącego się społeczeństwa i 19 projektów na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. W działaniu uczestniczyło 920 organizacji, a z jego rezultatów skorzystało ponad 240 tys. osób. Łącznie w ramach działania zrealizowano 94 inwestycje, z czego 67 zostało wspartych przez Samorząd Województwa. Inwestycje dotyczyły głównie infrastruktury sportowej, powstały lub zostały zmodernizowane m.in. sale i hale sportowe, boiska sportowe, siłownie plenerowe oraz inne obiekty infrastruktury rekreacyjno-sportowej. Dużą część projektów stanowiły również projekty mające na celu budowę, rozbudowę lub modernizację szkół i przedszkoli. Najczęściej towarzyszył temu zakup sprzętu, wyposażenia i materiałów dydaktycznych potrzebnych do prowadzenia zajęć sportowych i dydaktycznych w szkołach. Dofinansowano również roboty budowlane w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, likwidowano bariery architektoniczne i techniczne oraz wsparto utworzenie i działanie Warsztatów Terapii Zajęciowej. Ponadto wsparto projekty o znaczeniu turystycznym jak rewaloryzacja parków oraz modernizacja i rozbudowa instytucji kultury, a także projekty dotyczące zabezpieczenia obiektów ważnych dla dziedzictwa kulturowego. Inicjatywy dotyczyły monitoringu mieszkań socjalnych i ośrodków wychowania przedszkolnego. Pod względem finansowym działanie *Infrastruktura* było najbardziej kapitałochłonnym działaniem w ramach celu operacyjnego 2.2 (343,1 mln zł). Inwestycje zostały sfinansowane głównie z Regionalnego

Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 (87,8 mln zł), Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (78,4 mln zł) oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego (68 mln zł).

6. Działanie **Policja, straż pożarna, straż graniczna, inspekcja transportu drogowego** objęło swym zakresem 14 projektów oraz 6 inicjatyw. Projekty umożliwiły realizację 6 inwestycji, z czego 5 zostało finansowo lub organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa. Polegały one m.in. na zakupieniu monitoringu wizyjnego oraz sprzętu transportowego dla Straży Granicznej, zakupu radiowozów nieoznakowanych, samochodów terenowych, specjalistycznej furgonetki kryminalistycznej, łodzi motorowej oraz sprzętu specjalistycznego na potrzeby Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie. Wsparciem objęte zostały również Ochotnicze Straże Pożarne, dla których został zakupiony sprzęt i wyposażenie jednostek. Dzięki projektom zostały wyremontowane również jednostki OSP. Natomiast Komenda Wojewódzka PSP w Olsztynie organizowała szkolenia z pierwszej pomocy oraz liczne spotkania edukacyjne mające na celu zwiększenie świadomości i bezpieczeństwa mieszkańców regionu, w których udział wzięło prawie 120 tys. osób. Suma wydatków na działanie wyniosła 20,2 mln zł. Głównym ich źródłem były środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie oraz różne fundusze jak: Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Fundusz Wsparcia Policji oraz Fundusz Wsparcia Straży Granicznej.
7. W działanie **Koordynacja** wpisywały się 2 projekty realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W ramach działania zostały przekazane 2 dotacje celowe. Pierwsza z nich została przekazana na Fundusz Wsparcia Policji z przeznaczeniem na pokrycie kosztów związanych z zakupem łodzi motorowej na potrzeby garnizonu warmińsko-mazurskiego. Drugą dotację Samorząd Województwa przekazał na utrzymanie gotowości bojowej jednostek OSP na Warmii i Mazurach. Oba projekty mają na celu zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców regionu. Suma wydatków na działanie wyniosła 2,2 mln zł, a źródłem środków był budżet Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
8. Działanie **Monitoring** polegało na realizacji zadań mających na celu rozwój systemu rozpoznawania, prognozowania i monitorowania zagrożeń. Realizacja działania nastąpiła poprzez 7 projektów i 2 inicjatywy. Dotyczyły one m.in. kontynuacji funkcjonowania aplikacji pn. *Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa*, której celem jest poprawa stanu bezpieczeństwa na Warmii i Mazurach oraz organizacji seminariów, ćwiczeń symulacyjnych i projektów edukacyjno-profilaktycznych. Zajęcia edukacyjno-profilaktyczne kierowane były głównie do dzieci i młodzieży i zostały ukierunkowane na ograniczenie i przeciwdziałanie zjawisku narkomanii i przemocy w szkołach. Wsparto również działania na rzecz starzejącego się społeczeństwa poprzez kampanię informacyjną mającą na celu podniesienie świadomości seniorów w zakresie potencjalnych zagrożeń oraz sytuacji kryzysowych, wprowadzenie SMS-owego systemu ostrzegania pracowników banków przed oszustami manipulującymi osobami starszymi oraz monitoring powstawania i działania Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Działaniem objęto 46 organizacji i 18,6 tys. osób, z czego 15 tys. zostało przeszkolonych.
9. Działanie **Informacja i promocja** objęło 3 projekty i 1 inicjatywę, które były wsparte finansowo bądź organizacyjnie przez Samorząd Województwa. Miały one na celu promocję społeczną poprzez m.in. organizację cyklicznych wydarzeń promujących dobre praktyki realizowane na Warmii i Mazurach, np. Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny oraz nagrody i wyróżnienia Marszałka

Województwa za wybitne osiągnięcia w dziedzinie pomocy i integracji społecznej. Wydarzenia miały na celu docenienie inspirujących i nowatorskich rozwiązań w zakresie rozwiązywania problemów w obszarze pomocy i integracji społecznej, realizowanych zarówno przez pracowników, całe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jak również przedstawicieli organizacji pozarządowych. Ponadto w całym województwie realizowano działania związane z organizacją Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, w ramach których odbyły się festyny, konkursy oraz inne wydarzenia skierowane do dzieci, młodzieży i całych rodzin. W 2014 roku Zarząd Województwa przyjął i aktualnie kontynuuje wdrażanie projektu pn. *Warmia i Mazury dla Dużej Rodziny*. Projekt zakłada stworzenie katalogu miejsc przyjaznych rodzinie – placówek, instytucji, firm proponujących tańsze usługi, produkty i artykuły rodzinom wielodzietnym, których status został potwierdzony Ogólnopolską Kartą Dużej Rodziny. W ramach działania przeprowadzono również promocję gospodarczą Warmii i Mazur w wymiarze krajowym i międzynarodowym, której celem było zarówno wypromowanie oferty gospodarczej województwa, jak i wzrost napływu bezpośrednich inwestycji zewnętrznych (w tym zagranicznych) do regionu. Wartość poniesionych wydatków w ramach działania wyniosła 4,1 mln zł z czego 3,3 mln zł pochodziło z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, a reszta z budżetu Województwa. W działaniu wzięło udział 845 organizacji, a liczbę osób, do których dotarły działania informacyjno-promocyjne szacuje się na poziomie 5,3 mln osób.

Tabela 19. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Wskaźnik	Miara	Wartość
Liczba projektów	szt.	380
Liczba inicjatyw	szt.	104
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	181
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	100
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	115
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	28
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	80
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz promocji konkretnych produktów turystycznych	szt.	39
Poniesione wydatki	zł	892 622 317
Liczba inwestycji	szt.	321
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	149
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	5 018
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	895
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	7 872 294
Liczba osób przeszkolonych	os.	181 354
Liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	56
Liczba nowych organizacji	szt.	42
Liczba odbytych staży/praktyk	szt.	581
Liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	2
Liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

Liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	50 409
Liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	7 512
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	282 176
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	53 985

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel strategiczny 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Cel operacyjny 3.1. Doskonalenie administracji

Tabela 20. Wskaźniki celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości	%	15,8	16,7	14,9	14,9	14,9	b.d.	6,14	b.d.	3,51	37,8	47,9
Odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	34,7	30,9	31,7	32,2	28,4	35	30,2	30,1	b.d.	26,7	22,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Doskonalenie administracji** powinna przyczynić się do poprawy jakości funkcjonowania administracji publicznej, stanowiącej ważny element nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki. Od postawy i sposobu działania administracji publicznej zależy bowiem w dużej mierze jej wizerunek wśród społeczeństwa i inwestorów. Analizując wskaźnik *odsetek uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze* zauważyć można, że na przestrzeni ostatnich lat naprzemiennie ulega on wzrostom i spadkom. W latach 2017-2018 nastąpiła jego stabilizacja na poziomie oscylującym wokół 30%. Wartość docelową dla roku 2020 określono na poziomie 26,7%. Natomiast dla roku 2025 na poziomie 22,6%. Analizując osiągnięte w poszczególnych latach wartości wskaźnika *odsetka urzędów gminnych posiadających certyfikat jakości* widać tendencję odwrotną od zakładanej. Wynika to z faktu, iż urzędy gmin nie przedłużają ważności certyfikatu jakości, rezygnując z jego stosowania.

Działania realizowane w latach 2018-2019

W ramach osiągnięcia celu operacyjnego **Doskonalenie administracji** realizowano 6 działań. Łącznie realizowano 89 projektów i 87 inicjatyw, na które poniesiono wydatki w kwocie 135,04 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki krajowe (głównie budżety JST, budżet Województwa i budżet państwa) i środki RPO WiM 2014-2020. Spośród realizowanych projektów i inicjatyw 50 zostało wspartych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Przedsięwzięcia realizowano na terenie całego województwa. W projektach i inicjatywach uczestniczyło ponad 3 219 tys. osób, a niemal 26 tys. zostało przeszkolonych. Zrealizowane działania potwierdzają potrzebę i świadomość w przybliżaniu się administracji do obywateli poprzez ciągłe podnoszenie kompetencji, wykorzystanie najnowszych technologii pozwalających w sposób np. oszczędzający czas i eliminujący błędy, realizować jednostkom zadania na rzecz petentów.

1. W ramach **E-administracji** zrealizowanych było 39 projektów i 24 inicjatywy (z czego 45 na rzecz przedsiębiorców) na łączną kwotę wydatków 33,98 mln zł. Działanie obejmowało największą liczbę projektów i inicjatyw spośród wszystkich zrealizowanych w ramach celu 3.1, odpowiadając za 36% interwencji. Taki stan rzeczy z jednej strony wskazuje na ciągłą potrzebę realizacji działań o tym zakresie, z drugiej zaś potwierdza nakład pracy przybliżający administrację do potrzeb

obywateli. Niesie to za sobą, bardzo ważny dla funkcjonowania społeczeństwa, czynnik pracy na rzecz podnoszenia kompetencji pracowników, a w konsekwencji wzrostu zaufania społecznego względem zadań spoczywających na jednostkach administracji publicznej. Jako najważniejsze kierunki działań należy wskazać czynności jednostek samorządu terytorialnego, skierowane na poprawę dostępu do usług i informacji oraz udroźnienia ich przepływu na drodze klient (mieszkaniec, inwestor) – instytucja i odwrotnie. Główne działania skierowano na budowę, rozwój i udostępnienie usług publicznych drogą elektroniczną oraz zdigitalizowanie i udostępnienie zasobów informacji, w tym poprzez tworzenie platform e-usług/informacyjnych. Projekty i inicjatywy zrealizowane w działaniu *E-administracja* umożliwiły dodatkowo przeszkolenie ponad 18 tys. osób.

2. W ramach działania **Zarządzanie strategiczne** realizowano 2 projekty i 7 inicjatyw. Dotyczyły one przygotowania jednostek i realizacji zadań na rzecz usprawnienia i zwiększenia efektywności zarządzania strategicznego w jednostkach, jak również opracowania wzorcowych praktyk w tym zakresie. Powyższe realizowane było poprzez wymianę doświadczeń krajowych i zagranicznych, integrację współpracy administracji wewnątrz regionu oraz szereg szkoleń kadry pracowniczej. W ramach zrealizowanych projektów/inicjatyw przeszkolonych zostało 540 osób. Na realizację powyższego działania poniesiono wydatki w kwocie 0,8 mln zł.
3. W ramach działania **Jakość funkcjonowania administracji** realizowanych było 18 projektów i 27 inicjatyw, na łączną kwotę 18,27 mln zł. Największa liczba projektów i inicjatyw dotyczyła systemowych szkoleń pracowników zatrudnionych w jednostkach samorządowych, wynikających ze zdefiniowanych potrzeb merytorycznych. Szkolenia mające na celu podniesienie jakości funkcjonowania administracji poprzez rozwój kompetencji pracowników dotyczyły m.in. tematyki: ochrony danych osobowych, zamówień publicznych, księgowości i podatków czy zarządzania zasobami ludzkimi. Dzięki projektom i inicjatywom zrealizowanym w działaniu, przeszkolonych zostało łącznie ponad 5,5 tys. osób. Drugim kierunkiem działań była realizacja projektów i inicjatyw w obszarze infrastrukturalnym, obejmującym rozbudowę i modernizację budynków/pomieszczeń jednostek. Działania w tym zakresie dotyczyły m.in. adaptacji budynków/pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawy efektywności energetycznej budynków.
4. W ramach działania **Współpraca** realizowano 15 projektów i 22 inicjatywy. Łączna kwota wydatków wyniosła 80,33 mln zł. Projekty i inicjatywy realizowane były na rzecz zwiększenia aktywności mieszkańców regionu, przy czym aktywność ta dotyczyła m.in.: osób starszych czy wykluczonych (w tym osób z niepełnosprawnościami). Podjęte działania miały na celu przede wszystkim zmniejszenie poczucia odosobnienia i samotności wśród tych osób, zwiększenie aktywności fizycznej i społecznej, poprawę sprawności mentalnej itp. W ramach działania realizowano różnego rodzaju inicjatywy społeczne, których celem było wzmocnienie współpracy, budowanie trwałych więzi w sieci społecznej, jak też podjęcie wspólnych działań w celu rozwiązywania rosnących problemów. Dzięki realizacji projektów i inicjatyw zmodernizowano infrastrukturę społeczną, jak również zakupiono sprzęt i aparaturę medyczną. Dodatkowo zrealizowane zostały liczne imprezy, spotkania z inwestorami oraz wydarzenia promocyjne JST.
5. W ramach działania **System pozyskiwania inwestorów zagranicznych** samorządy realizowały 5 projektów i 2 inicjatywy. Ich celem było głównie opracowanie i wdrożenie procedur współpracy z inwestorem, ścieżek oraz systemów wsparcia inwestycji, a także rozwiązań podnoszących

atrakcyjność inwestycyjną w gminach, w tym: przygotowanie, upowszechnianie, aktualizację informacji o ofercie inwestycyjnej gmin. Realizowane działania przyczynią się do zapewnienia sprawniejszej i bardziej profesjonalnej współpracy z inwestorami z zagranicy oraz wpłyną na kreację pozytywnego wizerunku regionu jako atrakcyjnego miejsca do zlokalizowania inwestycji. Łączna kwota wydatków w ramach tego działania wyniosła 12,4 tys. zł.

6. W ramach działania **Wizerunek administracji** realizowano 10 projektów i 5 inicjatyw na łączną kwotę wydatków 1,65 mln zł. Do głównych działań, odnoszących się do wizerunku administracji, należy zaliczyć działania typowo wizerunkowe, oparte na budowaniu relacji z mieszkańcami regionu poprzez organizację imprez/pikników edukacyjnych i sportowych. Uzupełnienie stanowiły działania promocyjno-informacyjne (w tym o tematyce dotyczącej działalności JST), projekty i inicjatywy mające na celu propagowanie przedsiębiorczości czy działania na rzecz poprawy dostępności informacyjnej w oparciu o działanie punktów informacji/obsługi interesantów.

Tabela 21. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	89
Liczba inicjatyw	szt.	87
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	50
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	44
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	29
Liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	12
Poniesione wydatki	zł	135 041 907
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	1 256
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	21 402
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	3 219 448
Liczba osób przeszkolonych	os.	25 986
Liczba nowych organizacji	szt.	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Tabela 22. Wskaźnik celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi	szt.	20	33	172	167	190	72	104	102	112	124	159

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Realizacja celu operacyjnego **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej Warmii i Mazur** powinna przede wszystkim zmierzać do wykorzystania efektów synergii, jakie pojawiają się w różnego rodzaju partnerstwach. Wskaźnikiem celu operacyjnego 3.2 jest *liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi*. Rokiem bazowym dla badań jest rok 2010, w którym realizowano 12 projektów. W latach 2010-2015 nastąpił znaczący wzrost liczby realizowanych projektów do 190 w roku 2015. W 2016 r. nastąpił spadek realizowanych projektów o 62% w stosunku do roku

poprzedniego⁶⁴. Niemniej należy zauważyć, że już w 2017 r. nastąpiła zmiana tendencji. Lata 2018-2019 charakteryzują się wysoką dynamiką liczby realizowanych projektów. W porównaniu do poprzedniego okresu monitoringu (lata 2016-2017) nastąpił wzrost realizowanych projektów o 15%. W 2019 r. zrealizowano 112 projektów z partnerami krajowymi i zagranicznymi, co stanowiło wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 9,8%. Wartość docelową dla roku 2020 określono na poziomie 124 projektów, natomiast dla roku 2025 na poziomie 159 projektów. Przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu projektów poziomy te mogą zostać osiągnięte.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** osiągany był poprzez realizację 5 działań, w ramach których realizowano 183 projekty i 302 inicjatywy. Wydatki poniesione na realizację działań wyniosły 20,61 mln zł i były finansowane głównie ze środków zagranicznych (EWT, RPO WiM, PO WER na lata 2014-2020), ze środków krajowych (budżet Województwa, budżety JST, budżet państwa) oraz ze środków prywatnych. Zrealizowano 22 inwestycje, w ramach których zbudowano/zmodernizowano 104 km infrastruktury, przebudowano/zbudowano 8,8 tys. m² powierzchni niezadaszonej i 3,5 tys. m² powierzchni zadaszonej. W ramach zrealizowanych projektów i/lub inicjatyw powstało 18 nowych organizacji; przeszkolono 7,5 tys. osób; odbyto 150 staży i praktyk. Zrealizowano 207 projektów/inicjatyw na rzecz turystyki, 84 na rzecz wzrostu kwalifikacji mieszkańców regionu oraz 73 na rzecz przedsiębiorców.

1. W ramach działania **Współpraca z regionami bałtyckimi** zrealizowano 8 projektów i 27 inicjatyw. Łączna kwota poniesionych wydatków wyniosła 1,05 mln zł. Spośród łącznie 35 projektów i inicjatyw 80% realizowano na rzecz rozwoju turystyki i konkretnych produktów turystycznych. Współpraca w regionie Morza Bałtyckiego dotyczyła głównie projektów/inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki (80%), w tym ponad 40% stanowiły działania na rzecz konkretnych produktów turystycznych. Różnego rodzaju konferencje, fora i spotkania partnerów Morza Bałtyckiego skupione były głównie na wypracowaniu wspólnej koncepcji dotyczącej ochrony środowiska i krajobrazu, zrównoważonego rozwoju, w tym turystyki, polityki transportowej, a także ochrony dziedzictwa kulturowego państw rejonu Morza Bałtyckiego. Współpraca w regionie Morza Bałtyckiego dotyczyła głównie projektów/inicjatyw realizowanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego (77%), który bardzo mocno zaangażowany jest w realizację Strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego.
2. Działania podejmowane w ramach **współpracy z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej** stanowią zaledwie 2% wszystkich realizowanych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego inicjatyw i projektów w celu operacyjnym 3.2. Jest to obszar współpracy bardzo słabo rozwinięty, niemniej na uwagę zasługują projekty realizowane przez Park Naukowo-Technologiczny w Ełku oraz Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny pn. *Start-up Heroes Platforma startowa dla nowych pomysłów* w ramach

⁶⁴ W poprzednim okresie sprawozdawczym wskazywano, iż gwałtowny spadek realizowanych projektów w roku 2016 upatrywany był w późnym przyjęciu przez Komisję Europejską Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, Programu Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020 oraz programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, gdyż ze wsparcia pochodzącego z tych instrumentów korzystają najczęściej jednostki realizujące współpracę międzynarodową i międzyregionalną. Niemal cały 2015 r. upłynął na tworzeniu systemu realizacji ww. programów, zatem rok 2016 był dla większości beneficjentów rokiem składania wniosków o dofinansowanie projektów, których realizację przewidziano na lata kolejne. Aktualne dane potwierdzają przyjętą wcześniej teorię, gdyż należy zauważyć, że już w 2017 r. nastąpił wzrost realizowanych projektów o 44% w stosunku do roku poprzedniego, z kolei lata kolejne, 2018 i 2019, pokazują, że liczba projektów realizowanych utrzymuje się co roku na podobnym poziomie.

Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020. W ramach projektu, na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego, tworzone są korzystne warunki dla powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw w obszarze ICT, ekoenergetyki oraz produkcji żywności. Łączna kwota wydatków poniesiona na realizację projektów w ramach realizacji działań w tym obszarze wynosi 2,01 mln zł i stanowi 10% ogółu wydatków poniesionych w latach 2018-2019 na wszystkie inicjatywy i projekty w celu operacyjnym 3.2.

3. **Współpracę z województwem mazowieckim**, w tym z Warszawą wykazuje jedynie Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie. Spośród 7 projektów i 2 inicjatyw najczęściej dotyczyło działań na rzecz rozwoju turystyki (89%), wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu (78%), starzejącego się społeczeństwa (56%) i przedsiębiorców (33%). Głównym celem działań Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie w ramach współpracy z województwem mazowieckim było wzbogacenie i odnowienie księgozbiorów; kreowanie mody na czytanie poprzez akcentowanie przyjemności płynących z lektury; udział w życiu literackim; spotkania z ciekawymi ludźmi i interesujące dyskusje; umożliwienie dostępu do publikacji książkowych dla osób niewidomych, słabowidzących lub z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznanie się z drukiem; zwiększenie umiejętności korzystania z usług finansowych u osób starszych mieszkających na terenach wiejskich i w małych miastach, a także udostępnianie licencjonowanych e-booków mieszkańcom województwa. Łączna kwota poniesionych wydatków wyniosła 40 tys. zł.
4. **Współpraca z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej**, który jest dla Warmii i Mazur bezpośrednim sąsiadem międzynarodowym charakteryzuje się szeroko zakrojoną tematyką działań. W latach 2018-2019 odnotowano wzrost liczby projektów i inicjatyw realizowanych w tym obszarze w porównaniu do poprzedniego okresu badawczego, tj. lat 2016-2017 (o 55%). Spośród 19 projektów i 68 inicjatyw zrealizowanych w badanym okresie, zdecydowana większość wskazanych przez jednostki, dotyczących współpracy z Obwodem Kaliningradzkim podjęta została na rzecz rozwoju turystyki (48%). W ramach tego działania udało się zrealizować 7 inwestycji, z czego trzy wsparte zostały przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W latach 2018-2019 zrealizowano niemal dwukrotnie większą liczbę projektów i inicjatyw, a także odnotowano ok. 20-krotny wzrost poniesionych wydatków (w relacji do lat 2016-2017). Zmiany te były niewątpliwie związane z rozpoczęciem realizacji projektów strategicznych (wrzesień 2017 r.) i projektów regularnych (kwiecień 2018 r.) w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020. Współpraca z Obwodem Kaliningradzkim to przede wszystkim zbliżenie społeczeństw, kontakty samorządów lokalnych, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i klubów sportowych. Łączna kwota wydatków poniesiona na realizację projektów w ramach realizacji działań w tym obszarze wynosi 1,69 mln zł i stanowi 8% ogółu wydatków poniesionych w latach 2018-2019 na wszystkie inicjatywy i projekty w celu operacyjnym 3.2.
5. W ramach **współpracy z innymi regionami partnerskimi** realizowano w sumie 53 projekty i 121 inicjatyw na łączną kwotę wydatków 5,28 mln zł. Ponad 40% projektów i inicjatyw zostało wspartych finansowo lub organizacyjnie przez Samorząd Województwa. Działania podejmowane z regionami partnerskimi charakteryzują się dużą liczbą osób w nich uczestniczących (w latach 2018-2019 było ich niemal 2 mln) oraz dużą liczbą uczestniczących organizacji (1 716). Ich zakres jest bardzo różnorodny, a dotyczy głównie inicjatyw/projektów w obszarach turystyki i produktów turystycznych, regionalnej żywności i tradycji kulinarnych, ochrony środowiska, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, kultury, rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieżowej, oświaty

i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Ponadto badane jednostki wskazywały szeroko zakrojoną współpracę na rzecz rozwoju systemu oświaty i edukacji, w tym głównie warsztaty, spotkania studyjne itp. Dużą część współpracy stanowi wymiana młodzieży z innymi krajami partnerskimi, głównie z Litwą, Ukrainą, Francją i Niemcami. W ramach tego działania zrealizowano 10 inwestycji, dzięki którym powstało 16 km infrastruktury, 5 943 m² powierzchni niezadaszonej oraz 1 345 m² powierzchni zadaszanej.

6. Poza projektami i inicjatywami realizowanymi w ramach 5 działań służących osiągnięciu celu operacyjnego **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** dodatkowo wyodrębniono projekty i inicjatywy, których ze względu na ich specyfikę nie można zakwalifikować do wyżej wymienionych. Ujęte tu zostały działania polegające na współpracy z innymi regionami w zakresie zbliżenia społeczeństw, kontaktów samorządów lokalnych, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i klubów sportowych. Zdecydowany prym w tego rodzaju działaniach wiedzie miasto Elbląg, którego współpraca stanowi 23% wszystkich projektów i inicjatyw w tym obszarze. Spośród 90 projektów i 80 inicjatyw ponad połowa dotyczyła dwóch obszarów, tj. współpracy na rzecz rozwoju turystyki – 32% oraz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu – 22%. Duża część działań podejmowanych w ramach pozostałej współpracy międzynarodowej dotyczyła udziału młodzieży w programie ERASMUS+ (20%) oraz programu Wiedza, Edukacja, Rozwój (6%), które w dużej mierze dotyczyły podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. Około 10% projektów i inicjatyw realizowanych było na rzecz starzejącego się społeczeństwa. Łączna kwota poniesionych wydatków wyniosła 10,53 mln zł.

Tabela 23. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	183
Liczba inicjatyw	szt.	302
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	190
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	73
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	84
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	207
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	78
Liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	42
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz starzejącego się społeczeństwa	szt.	52
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	23
Poniesione wydatki	zł	20 607 495
Liczba realizowanych inwestycji	szt.	33
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	19
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	3 537
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	2 163
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	3 568 048
Liczba osób przeszkolonych	os.	7 532

Liczba osób bezrobotnych objętych projektem/inicjatywą	os.	88
Liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektu/inicjatywy	szt.	150
Liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	44
Liczba nowych organizacji	szt.	18
Długość infrastruktury	km	104
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	8 759
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	3 542
Liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	szt.	1 701

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel strategiczny 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju

Cel operacyjny 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Tabela 24. Wskaźniki celu operacyjnego 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu ⁶⁵	%	58,1	58,2	61,5	65,9	65,9	71,4	73,6	73,6	78,9	79,8
Suma średnich czasów przejazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw (w transporcie drogowym i kolejowym)	min.	374	–	–	–	–	336	–	328	*	* ⁶⁶

Źródło: opracowanie własne / GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Nowoczesna infrastruktura rozwoju** wynika przede wszystkim z konieczności zapewnienia spójności przestrzennej Warmii i Mazur z otoczeniem oraz spójności wewnętrznej, aby zapobiec dalszej peryferyzacji województwa. Duży nacisk położono na rozwój infrastruktury informatycznej, która ma coraz większe znaczenie dla kształcenia, funkcjonowania przedsiębiorstw oraz życia codziennego mieszkańców. W 2018 roku w komputer z dostępem do Internetu wyposażonych było 73,6% gospodarstw domowych – o 2,2 p.p. więcej niż w 2016 roku i aż o 15,5 p.p. niż w roku bazowym (2011). W wyniku inwestycji drogowych i kolejowych realizowanych w województwie w ostatnich latach, zmniejszyła się suma średnich czasów przejazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących województw z 374 minut w roku 2011 do 328 min w roku 2018.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności** osiągnąć był przez 6 działań, w ramach których realizowano 13 projektów. W sumie zrealizowano 729 inwestycji i wykonano prace na długości 1 085 km infrastruktury drogowej i kolejowej. Poniesione zidentyfikowane wydatki wyniosły ponad 4 959 mln zł. Działania objęły zasięgiem całe województwo i były finansowane głównie ze środków zagranicznych – PO IiŚ 2014-2020 oraz budżetu państwa.

⁶⁵ W statystyce publicznej od 2018 r. pozycję *komputer osobisty z dostępem do Internetu* zastąpiono pozycją *urządzenie z dostępem do Internetu* (np. komputer, laptop, tablet, smartfon i inne urządzenia posiadające dostęp do Internetu).

⁶⁶ W *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* nie oszacowano wartości docelowej dla roku 2020 i 2025 z uwagi na brak danych o planach inwestycyjnych na drogach.

1. W obrębie **Infrastruktury teleinformatycznej** realizowano 2 projekty, na które poniesiono łączne wydatki w kwocie 12,1 mln zł. Inwestycje realizowano w Olsztynie i w Elblągu. W Olsztynie rozbudowano sieć szerokopasmowego Internetu, podłączając do niej 27 jednostek publicznych, m.in. przedszkola miejskie, Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium, Olsztyńskie Centrum Pomocy Dziecku, halę widowiskowo-sportową *Urania*, Urząd Miasta Olsztyna i Regionalne Centrum Bezpieczeństwa. Poniesiono wydatki w kwocie 8,6 mln zł, zaś długość infrastruktury wyniosła 13,762 km. W Elblągu w 2019 r. realizowano projekt dotyczący rozwoju i rozbudowy e-usług zasobu geodezyjnego i kartograficznego miasta Elbląg. Projekt polegał na budowie i wdrożeniu systemu informacji przestrzennej poprzez rozszerzenie zakresu i integrację danych przestrzennych, jak również poprzez digitalizację, harmonizację i uzupełnienie baz danych Państwowego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego, prowadzonych przez Prezydenta Miasta Elbląga. Na to zadanie poniesiono środki pieniężne w wysokości 3,5 mln zł.
2. W ramach **Inwestycji drogowych** realizowano 4 projekty. W zakresie rozbudowy dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz stanowiących dojazd do gruntów rolnych realizowane inwestycje kosztowały łącznie 2 312 mln zł, zaś długość infrastruktury drogowej, na której toczyły się prace budowlane wyniosła 758 km. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Olsztynie kontynuowała projekty rozpoczęte w poprzednich latach, m.in. budowę drogi S7 Elbląg (S22) – Olsztynek (S51) na odc. Miłomłyn (S7) – Olsztynek (S51) (inwestycja zakończona); budowę drogi S7 Olsztyn – Płońsk (S10), odc. Nidzica – Napierki (inwestycja zakończona); budowę drogi S51 Olsztyn – Olsztynek na odc. Olsztyn Wsch. – Olsztyn Pd. i Olsztyn Pd. – Olsztynek (inwestycja zakończona), budowę obwodnicy Olsztyna w ciągu DK 16 (inwestycja zakończona) oraz przebudowę mostu przez Kanał Warmiński w Starych Jabłonkach i budowę ronda w Giżycku. Ponadto rozpoczęto roboty budowlane na obwodnicy Nowego Miasta Lubawskiego w ciągu DK 15 i na drodze ekspresowej S61 Ostrów Mazowiecka – Obwodnica Augustowa, odc. Szczuczyn – Raczki. Wybudowano również zatoki autobusowe, chodniki i przejścia dla pieszych w Czerwonce i Bisztyнку, rozbudowano DK 63 w Orzyszu (ul. Wojska Polskiego) i wybudowano most w miejscowości Mikosze. Szereg inwestycji dotyczyło poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego w ramach Programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych. Na powyższe inwestycje wydatkowano 1 285 mln zł, w tym 355,6 mln zł to środki unijne. Długość wybudowanej i przebudowanej infrastruktury drogowej wyniosła 67,499 km. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie w latach 2018-2019 poniósł wydatki w wysokości 196,9 mln zł, z czego 113,3 mln zł pochodziło z RPO WiM 2014-2020. Realizowane projekty dotyczyły rozbudowy następujących dróg wojewódzkich: nr 545 z przebudową dwóch skrzyżowań w Nidzicy wraz ze wschodnim wylotem drogi 604; nr 598 na odcinku od skrzyżowania ul. Płoskiego z ul. Witosa/Bukowskiego do węzła Jaroty (S51); nr 507 Braniewo – Pieniężno na odcinku Braniewo – Wola Lipowska oraz na odcinku Wola Lipowska – Pieniężno; nr 504 Podgrodzie – Braniewo na odcinku Podgrodzie – Frombork oraz na odcinku Frombork – Braniewo; nr 512 na odcinku Pieniężno – Bartoszyce; nr 600 na odcinku Mrągowo – Szczytno; nr 593 na odcinku Międzyzlesie – Orzechowo; nr 538 w Żabinach oraz ul. Przyrodniczej w Bartągu. Spośród realizowanych inwestycji 27 polegało na poprawie bezpieczeństwa poprzez przebudowywanie dróg w zakresie budowy chodników, ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych w poszczególnych miejscowościach. Ponadto przebudowano 9 obiektów inżynierskich, przeprowadzono rozbiórkę starych i wykonano nowe przepusty w 6 miejscowościach. Długość przebudowanych i wybudowanych dróg, chodników, ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych wynosi ok. 46,5 km. W latach 2018-2019 dofinansowano 454 inwestycje polegające na budowie, przebudowie i remontach dróg

gminnych i powiatowych, co z kolei przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa i większej dostępności komunikacyjnej. Środki w wysokości 809 mln zł pochodziły z Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019, Rządowego Programu na rzecz Rozwoju oraz Konkurencyjności Regionów oraz Funduszu Dróg Samorządowych. Prace budowlane odbywały się na 465,68 km. Ponadto Województwo Warmińsko-Mazurskie przekazało dotacje na 101 inwestycji, które obejmowały przebudowę i modernizację dróg gminnych i dróg stanowiących dojazd do gruntów rolnych w kwocie 5,4 mln zł. Długość zmodernizowanych i przebudowanych dróg wyniosła ok. 62 km.

3. W ramach **Infrastruktury kolejowej** w latach 2018-2019 realizowano 2 projekty. Kontynuowano prace na odcinku na linii 353 Jabłonowo – Iława – Olsztyn – Korsze. Realizacja projektu odbywa się etapami, które obejmują kilka szlaków lub kilka stacji kolejowych, przy zachowaniu ciągłości prowadzenia ruchu pociągów na linii kolejowej nr 353. Dotychczas wykonano roboty modernizacyjne na szlaku Jabłonowo Pomorskie – Ostrowite i stację Biskupiec Pomorski oraz szlaki Ostrowite – Biskupiec, Biskupiec – Jemielnik, odcinek granica IZ Olsztyn – stacja Olsztyn, odcinek Naterki – Olsztyn Główny i stacja Iława Główna tor 4 i 5. Ponadto rozpoczęto roboty na linii 219 na odcinku Szczytno – Ełk oraz na linii 216 Działdowo – Olsztyn. Trwały również prace dotyczące poprawy stanu technicznego infrastruktury kolejowej w rejonach przejść granicznych, w tym na przejściu granicznym Skandawa – Żelaznodorożnyj. Prowadzono inwestycje w punkty ładunkowe na stacji Ełk, Morąg, Elbląg Zdrój, Działdowo, Olsztyn Główny i Bartoszyce. W 2019 r. rozpoczęto realizację projektu dotyczącego linii kolejowej nr 220 i 221 na odcinku Olsztyn – Gutkowo – Dobre Miasto oraz opracowywano dokumentację projektową dotyczącą linii nr 38 na odcinku Ełk – Korsze. Na powyższe inwestycje poniesiono środki pieniężne w wysokości 2 303 mln zł, zaś prace toczyły się na 234,705 km infrastruktury kolejowej. Ponadto zakupiono zmodernizowany trójczłonowy elektryczny zespół trakcyjny za kwotę 12 mln zł.
4. W ramach **Transportu lotniczego** w latach 2018-2019 spółka Warmia i Mazury Sp. z o.o. realizowała inwestycje ze środków własnych uzyskanych z dokapitalizowania spółki przez właściciela (Województwo) oraz ze środków własnych uzyskanych z przychodów spółki, na kwotę 3,1 mln zł. Działania spółki miały na celu doposażenie lotniska oraz poprawę bezpieczeństwa. W zakresie prac inwestycyjnych przeniesiono centralę systemu sygnalizacji pożaru do budynku Lotniskowej Straży Pożarnej, wydzielono strefę zewnętrzną połączoną z terminalem. Trwały również prace przygotowawcze, polegające na zgromadzeniu niezbędnej dokumentacji (ekspertyzy środowiskowe i techniczne, wydruk map itp.) do realizacji inwestycji dotyczącej wyrównania pasa drogi startowej i pasów kołowania. Ponadto poniesiono środki pieniężne na działania środowiskowe i remonty budowlane. W celu efektywnego działania lotniska oraz podniesienia bezpieczeństwa, zakupiono urządzenia i sprzęty, m.in. ETD⁶⁷, oprogramowanie dla potrzeb służby meteorologicznej, służące do analizy poprawności, kompletności i jakości danych

⁶⁷ ETD (Explosive trace detector) – Wykrywacz materiałów wybuchowych

z systemu AWOS⁶⁸, systemy łączności, wyposażenie IT/COM, stację AFTN⁶⁹, aktualizację systemu DCS⁷⁰ itp.

5. W ramach **Infrastruktury granicznej** w latach 2018-2019 na realizowane inwestycje na przejściach granicznych poniesiono środki w wysokości 17,1 mln zł, z czego 4,2 mln zł pochodziło z Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Inwestycje realizowane były w Gronowie, Elblągu, Bezledach, Grzechotkach oraz Gołdapi. Rozbudowano budynek użytkowany przez Straż Graniczną i Izbę Administracji Skarbowej na przejściu drogowym w Gronowie oraz opracowano dokumentację projektową budynku w morskim przejściu granicznym w Elblągu. W drogowym przejściu granicznym w Bezledach przebudowano kanalizację sanitarną, zaś w Grzechotkach przebudowano telewizję dozorową CCTV, z systemu analogowego na cyfrowy. W Grzechotkach i Gołdapi wykonano montaż Instalacji Systemu Detekcji Radiometrycznej wraz z powiązаныmi urządzeniami i zainstalowanym oprogramowaniem.
6. W ramach rozwoju **Zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich, w szczególności w największych miastach regionu (Olsztyn, Elbląg, Ełk)** w latach 2018-2019 realizowano 3 projekty, w ramach których w sumie zrealizowano 63 inwestycje. Na zadania inwestycyjne poniesiono koszty w wysokości 300,8 mln zł, a długość infrastruktury na której toczyły się prace budowlane wyniosła 78 km. W Olsztynie w powyższym okresie realizowano 24 inwestycje, na które wydatkowano 238 mln zł, a długość rozbudowanej infrastruktury wyniosła 65,475 km. Znaczącym przedsięwzięciem jest trwająca budowa drogi wojewódzkiej AAA na odcinku od ul. Pstrowskiego do węzła drogowego Pieczewo (S51), rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 598 na odcinku od skrzyżowania ul. Płoskiego z ul. Witosa/Bukowskiego do węzła Jaroty, budowa DK 51 na odcinku od skrzyżowania ul. Towarowej z ul. Leonharda do węzła Wschód (S51) oraz budowa zintegrowanego węzła przesiadkowego przy dworcu PKP/PKS. W zakresie rozwoju ekomobilności w Olsztynie rozbudowano infrastrukturę rowerową, tj. część trasy od ul. Tuwima do Obrońców Tobruku oraz wybudowano ścieżkę rowerową biegnącą tunelem pod ul. 15 Dywizji, w ciągu ul. Leonharda oraz Łynostradę i zakupiono tabor. Ponadto prowadzone były prace budowlane na odcinkach ulic miasta (Leonharda, Jagiellońskiej, Antonowicza, Pieniężnego, Partyzantów, Gościnniej, Kresowej, Wołodyjowskiego, Żurawiej, Perkoza, Iwaskiewicza, Smerfów, Perłowej, Żółkiewskiego i Poprzecznej). W Elblągu realizowano 21 inwestycji, na które wydatkowano 45,8 mln zł, a długość rozbudowanej infrastruktury wyniosła 6,53 km. Znaczącym przedsięwzięciem jest poprawa zrównoważonej mobilności mieszkańców Elbląga, która zakłada zakup niskoemisyjnego taboru wraz z niezbędną do jego obsługi infrastrukturą i przebudową infrastruktury transportu publicznego. Ponadto prowadzone były prace budowlane na odcinkach szeregu ulic miasta (Lotniczej, Skrzydlatej, Grunwaldzkiej, Mickiewicza, Kościuszki, Królewieckiej, Alei Tysiąclecia, Garnizonowej, Szarych Szeregów, Kolejowej, Willowej, Łęczyckiej, Sulimy, Mazurskiej, Jaworowej, Bema, Nowowiejskiego, Alei Odrodzenia, Matejki, 13 Elbląskiego Pułku Przeciwlotniczego, Wyżynnej, Rybnej i Gałczyńskiego). W 2019 r. podpisano umowy na przebudowę odcinka ul. Fromborskiej oraz wykonano dokumentację dotyczącą przebudowy ul.

⁶⁸ AWOS (Automated Weather Observing System) – Automatyczny system pomiaru parametrów meteorologicznych.

⁶⁹ AFTN (Aeronautical Fixed Telecommunication Network) – Stała telekomunikacyjna sieć lotnicza (ogólnoświatowy system stałych łączy lotniczych stanowiący część stałej telekomunikacyjnej służby lotniczej wymiany depesz i/lub danych cyfrowych, pomiędzy stałymi telekomunikacyjnymi stacjami lotniczymi posiadającymi identyczne lub zgodne charakterystyki).

⁷⁰ DCS (Departure Control System) – System kontroli wylotów (automatyzuje przetwarzanie operacji zarządzania lotniskiem przez linię lotniczą, w tym zarządzanie informacjami wymaganymi do odprawy na lotnisku, drukowania kart pokładowych, przyjmowania bagażu, wejścia na pokład, kontroli ładunku i kontroli samolotów).

Grochowskiej. W Ełku realizowano 18 inwestycji, na które wydatkowano 17 mln zł, a długość rozbudowanej infrastruktury wyniosła 5,86 km. Inwestycje dotyczyły m.in. budowy ścieżki rowerowej przy plaży miejskiej, placu, przy parku miejskim, wzdłuż ul. Armii Krajowej wraz z oświetleniem i ciągu pieszo-rowerowego na ul. Wielkanocnej. Prace budowlane swoim zakresem objęły ulice: Bora Komorowskiego, K.K. Baczyńskiego, M. Kolbego, Św. Franciszka, Św. Dominika Savio, Matki Teresy z Kalkuty, Poprzecznej, Zielonej, Targowej, Samsela, Wojska Polskiego i polegały głównie na wymianie nawierzchni jezdni i parkingów, wymianie i budowie chodników, wybudowaniu pętli autobusowej, wjazdów, ścieżek rowerowych, sygnalizacji świetlnej z monitoringiem. Ponadto wybudowano parkingi przy ul. Miłosza i przebudowano 30 wiat przystankowych wzdłuż linii komunikacji miejskiej 3 i 5 oraz zagospodarowano teren przy Przedsiębiorstwie Energetyki Ciepłej na ul. Kochanowskiego.

Tabela 25. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.1 Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	13
Liczba inicjatyw	szt.	0
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	5
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	2
Poniesione wydatki	zł	4 959 472 187
Liczba inwestycji	szt.	729
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	175
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	593
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	76
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	1 842 928
Długość infrastruktury	km	1 085
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	7 916
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	925

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Tabela 26. Wskaźniki celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w ogóle mieszkańców	%	43,3	43,1	42,8	42,8	42,7	42,6	42,6	42,3	50,9	57,4
Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych nośników w województwie ⁷¹	%	70,6	74,4	72,3	78,7	83,4	83,7	87,2	82,8	78	83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** przyczynić ma się przede wszystkim do poprawy stanu ochrony środowiska, poprzez inwestycje w odnawialne źródła energii czy niskoemisyjne źródła ciepła, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i poziomu życia mieszkańców.

⁷¹ Jest to odsetek energii elektrycznej z odnawialnych nośników w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwie.

Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w województwie na przestrzeni ostatnich lat w zasadzie nie zmienia się i w 2018 roku wynosił 42,3%. Natomiast odsetek energii elektrycznej produkowanej z odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwie, wzrósł z niecałych 71% w roku 2011 do 82,8% w roku 2018. Wskaźnik ten prawie osiągnął już szacowaną wartość docelową dla roku 2025.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** osiągnany był poprzez 4 działania obejmujące zasięgiem całe województwo. W ramach działań realizowano 4 projekty, na które poniesiono zidentyfikowane wydatki w kwocie ponad 732 mln zł. Projekty zostały sfinansowane w głównej mierze ze środków prywatnych oraz ze środków zagranicznych (głównie w ramach PO LiS 2014-2020 oraz RPO WiM 2014-2020). Zadania dotyczyły 11 539 inwestycji, a prace prowadzone były na 1 737 km infrastruktury.

1. W ramach rozbudowy i modernizacji **Sieci gazowej** w latach 2018-2019 na realizowane inwestycje poniesiono wydatki w kwocie 50,9 mln zł. Długość infrastruktury gazowniczej objęta inwestycjami wyniosła 239 km. Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Olsztynie realizowała 149 inwestycji polegających na budowie, rozbudowie i modernizacji istniejącej sieci gazowniczej. Prace budowlane przebiegały na terenie całego województwa warmińsko-mazurskiego z wyłączeniem pięciu powiatów – braniewskiego, bartoszyckiego, lidzbarskiego, mrągowskiego i gołdapskiego. Szereg inwestycji polegało na rozbudowie istniejącej sieci, powiększając tym samym ilość odbiorców. Rozbudowano sieć gazową i przyłącza na terenie działania gazowni w Ostródzie, Olsztynie, Kętrzynie, Ełku i Działdowie.
2. W latach 2018-2019 na budowę, przebudowę i modernizację **Sieci elektroenergetycznych** poniesiono środki finansowe w wysokości 332,4 mln zł, a prace budowlane przebiegały na 1 467,76 km infrastruktury elektroenergetycznej. Inwestycje realizowane były przez Energa Operator S. A. Oddział w Olsztynie i PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok, a swoim zasięgiem objęły całe województwo warmińsko-mazurskie. Energa Operator S.A. realizował inwestycje polegające na modernizacji i odtwarzaniu istniejącego majątku związanego z poprawą jakości usług lub wzrostem zapotrzebowania na moc. Zmodernizowano 962 szt. stacji WN/SN, SN/SN, Sn/nn oraz zmodernizowano 883,09 km linii 110/SN, SN i nn. Drugim rodzajem inwestycji były prace związane z przyłączaniem nowych odbiorców i nowych źródeł oraz związana z tym budowa nowych sieci. Wykonano prace w postaci 199 stacji SN/SN i SN/nn oraz wybudowano 446,14 km linii 110/SN i nn. Realizowane projekty (głównie współfinansowane ze środków unijnych) dotyczyły przebudowy sieci umożliwiającej przyłączanie nowych jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych oraz zwiększenie potencjału przyłączenia nowych jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych. Na powyżej wymienione inwestycje poniesiono wydatki w kwocie 281,5 mln zł. PGE Dystrybucja S.A. Oddział Białystok realizowała inwestycje polegające na modernizacji sieci elektroenergetycznych. Zmodernizowano stacje 110.15 KV (2 szt.) i stacje transformatorowe SN/nn (35 szt.), napowietrzne i kablowe linie SN, napowietrzne i kablowe linie nn, przyłącza napowietrzne i kablowe nn. Ponadto realizowano inwestycje przyczyniające się do rozwoju sieci elektroenergetycznej w zakresie: dobudowy pól SN w celu podłączenia nowych źródeł wytwórczych i stacji transformatorowych (38 szt.), napowietrznych i kablowych linii SN, napowietrznych i kablowych linii nn, przyłączy napowietrznych i kablowych NN (1 643 szt.). W 2019 r. rozpoczęto projekt pn. *Modernizacja linii*

średniego napięcia na terenie gminy Pisz w celu stworzenia warunków do przyłączenia jednostek wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Dotychczas wykonano projekt wykonawczy i uzyskano zgody na realizację ww. inwestycji, a prace budowlane nastąpią w 2020 r. Na wyżej wymienione inwestycje poniesiono wydatki w kwocie 51 mln zł, w wyniku czego zmodernizowano 68,90 km i wybudowano 69,63 km infrastruktury.

3. W ramach **Sieci ciepłowniczej** w latach 2018-2019 realizowano 394 inwestycje, które w dużym stopniu przyczyniają się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza. Poniesiono środki finansowe w wysokości 91,8 mln zł. Długość wybudowanej/przebudowanej infrastruktury ciepłowniczej wyniosła ok. 30 km. Inwestycje miały różny zakres, ale wszystkie przedsięwzięcia były realizowane w celu stworzenia energooszczędnego systemu ogrzewania, emitującego jak najmniejszą ilość zanieczyszczeń do atmosfery. Spośród realizowanych inwestycji można wyróżnić inwestycje dotyczące wymiany ogrzewania węglowego na ogrzewanie proekologiczne tj. olej opałowy, pellet, ekogroszek, ogrzewanie elektryczne czy gazowe (w budynkach użyteczności publicznej w Gminie Kurzętnik, Reszel, Budry, Grodziczno, Kisielice, Gietrzwałd). Część inwestycji polegała na budowaniu sieci ciepłej, likwidowaniu lokalnych kotłowni, podłączaniu indywidualnych odbiorców do miejskiej sieci ciepłowniczej, modernizowaniu systemu zasilania budynków z grupowych węzłów ciepłych oraz na wymianie sieci kanałowej na preizolowaną.
4. W ramach **wykorzystania odnawialnych źródeł energii i węglowodorów łupkowych** w latach 2018-2019 wydatkowano 257,2 mln zł. Zrealizowano 469 inwestycji, z tego aż 460 było finansowo wspartych przez fundusze unijne. W latach 2018-2019 za pośrednictwem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w ramach RPO WiM 2014-2020 podpisano 435 umów o dofinansowanie projektów z zakresu OZE. Najwięcej (bo aż 330) dotyczyło wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (energii wiatrowej, biomasy, energii hydroelektrycznej i geotermalnej). Projekty dotyczyły również magazynowania i przesyłania energii, wykorzystania OZE w MŚP, kompleksowej termomodernizacji budynków oraz wysokosprawnego wytwarzania energii. Kilka inwestycji realizowanych przez gminy dotyczyło wymiany ogrzewania węglowego na proekologiczne, w wyniku których zamontowano instalację solarną czy pompy ciepła w budynkach użyteczności publicznej. WFOŚiGW w Olsztynie udzielił dotacji i pożyczek dla 19 projektów w obrębie programu *Ochrona powietrza – Mała termomodernizacja*. Zrealizowano inwestycje dotyczące upowszechniania dobrych praktyk z zakresu efektywności energetycznej i wykorzystania OZE przez kościoły i kościelne osoby prawne z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. Zakupiono i zainstalowano nowoczesne kotły c.o. opalane biomasą i mikroinstalacje fotowoltaiczne.

Tabela 27. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieci nośników energii

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	4
Liczba inicjatyw	szt.	0
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	2
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	2
Poniesione wydatki	zł	732 195 736

Liczba inwestycji	szt.	11 539
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	465
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	22
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	22
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	73 393
Długość infrastruktury	km	1 737
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	14 668

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Cel operacyjny 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Tabela 28. Wskaźniki celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Wskaźnik	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Wartość docelowa 2020	Wartość docelowa 2025
Odpady komunalne zbierane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	%	8,6	8,4	13,9	14,1	13,9	16,9	18,0	19,5	48,6	58,6
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców	%	72,1	73,4	74,8	75	75,9	75,7	76,6	77,3	80,8	83,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Realizacja celu operacyjnego **Poprawa jakości i ochrona środowiska** odbywa się przede wszystkim poprzez działania w zakresie ochrony jakości powietrza, wód oraz ziemi. Ważnym aspektem jest jednocześnie podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa w celu zapewnienia ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. W wyniku realizacji licznych inwestycji w rozbudowę infrastruktury wodno-ściekowej z roku na rok wzrasta odsetek ludności korzystającej z komunalnych oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców. W roku 2011 wskaźnik wynosił 72,1% wobec 77,3% w roku 2018. Znacząco wzrasta również odsetek odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów z 8,6% w roku 2011 do 19,5% w roku 2018. O ile w przypadku odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogóle mieszkańców osiągnięcie wskaźnika docelowego dla roku 2020 i 2025 (odpowiednio 80,8% i 83,6%) jest wielce prawdopodobne, o tyle obserwując dynamikę wskaźnika odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów, niewielkie są szanse na osiągnięcie wartości docelowych dla roku 2020 i 2025, określonych na poziomie 48,6% i 58,6%.

Działania realizowane w latach 2018-2019

Cel operacyjny **Poprawa jakości i ochrona środowiska** osiągnąć był poprzez realizację 2 działań, w ramach których realizowano 82 projekty i 86 inicjatyw na terenie całego województwa. Wykonano 74 inwestycje, a poniesione wydatki wyniosły 179,4 mln zł. Głównym źródłem finansowania były środki budżetu Województwa oraz środki prywatne.

1. W ramach **zapewnienia ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych** w latach 2018-2019 realizowano 62 projekty i 76 inicjatyw. W sumie zrealizowano 20 inwestycji. Łączne wydatki poniesione na powyższe projekty i inicjatywy wyniosły 15,4 mln zł. Długość zmodernizowanej/wybudowanej infrastruktury wyniosła 9 km. Ponadto zmodernizowano/

wybudowano 707 m² powierzchni niezadaszonej oraz 614 m² powierzchni zadaszonej. W tym działaniu do zadań wiodących należały liczne projekty o charakterze edukacyjnym. Edukacją ekologiczną w szerokim zakresie zajmują się nie tylko parki krajobrazowe, będące jednostkami organizacyjnymi Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, ale także Nadleśnictwa wchodzące w skład RDLP Olsztyn, RDLP Białystok i RDLP Gdańsk. Ponadto warto podkreślić czynną ochronę elementów przyrody prowadzoną przez parki krajobrazowe, Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Olsztynie i RDLP.

2. W ramach **poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego** w latach 2018-2019 realizowano 20 projektów i 20 inicjatyw. Zrealizowano łącznie 54 inwestycje. Wydatki poniesione na działanie wyniosły 164,1 mln zł, a długość zmodernizowanej/wybudowanej infrastruktury wyniosła 78 km. Z uwagi na wysoki procent lesistości województwa warmińsko-mazurskiego do ważnych zadań należały projekty i/lub inicjatywy w ochronę ekosystemów leśnych przed pożarami realizowane przez jednostki Lasów Państwowych. Ponadto realizowane były liczne inwestycje sanitarne przez gminy i spółki komunalne (modernizacje i rozbudowa oczyszczalni ścieków oraz sieci wodociągowych i kanalizacyjnych). Następuje także przyrost liczby inwestycji w małe i mikro instalacje odnawialnych źródeł energii.

Tabela 29. Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Wskaźnik	Miara	Wartość w latach 2018-2019
Liczba projektów	szt.	82
Liczba inicjatyw	szt.	86
Liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	59
Liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wspierania wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	13
Poniesione wydatki	zł	179 366 150
Liczba inwestycji	szt.	74
Liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez Samorząd Województwa	szt.	48
Liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	642
Liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	46
Liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	2 478 107
Długość infrastruktury	km	78
Wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	707
Wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	614

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji

1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji

W obszarze działalności badawczo-rozwojowej na rzecz inteligentnych specjalizacji wyróżniają się przedsięwzięcia jednostek naukowych związanych z żywnością wysokiej jakości oraz – choć w mniejszym stopniu – ekonomią wody. Ponadto zaobserwowano dużą aktywność podmiotów publicznych z regionu w zakresie realizacji przedsięwzięć wspierających branżę turystyczną oraz branżę pochodne, wpisujące się w inteligentną specjalizację *ekonomia wody*.

Pomimo występowania na obszarze województwa kilku znaczących instytucji otoczenia biznesu, nie zaobserwowano ich szczególnej aktywności w obszarze wspierania inteligentnych specjalizacji. Konieczna będzie dalsza współpraca z tymi instytucjami na rzecz wypracowania specjalistycznej oferty usług dla podmiotów z obszarów inteligentnych specjalizacji. Jednocześnie wiele działań na rzecz rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu realizował Samorząd Województwa, jak również Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie czy Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie – jednostki stanowiące trzon potencjału naukowego regionu w obszarze inteligentnych specjalizacji. Szczegółowe informacje nt. rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu zawarte są w raportach z monitorowania inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego.

1.2. Wzrost innowacyjności firm

Pozycja województwa na tle kraju pod względem rozwoju innowacyjnego nieznacznie poprawiła się jednak region w większości wskaźników wciąż zajmuje miejsca dalekie od czołówki, co potwierdza, iż pozostałe województwa rozwijają się w zbliżonym tempie. W badanym okresie na rynku dostępnych było wiele instrumentów wsparcia konkurencyjności i innowacyjności firm, w tym w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020. Oferta dofinansowania spotkała się z dużym zainteresowaniem przedsiębiorstw, niemniej jednak nadal wiele firm z regionu nie decyduje się na wprowadzanie innowacji. Te przedsiębiorstwa wymagają przygotowania do implementacji nowych rozwiązań. Istotną rolę powinny tu pełnić jednostki samorządów terytorialnych oraz IOB, jako promujące kulturę przedsiębiorczości i innowacyjności. Ważne jest także kształtowanie przez administrację relacji współpracy między biznesem a nauką. Pozytywnym zjawiskiem jest coraz większa aktywność parków naukowo-technologicznych, które stają się faktycznymi centrami rozwoju technologicznego przedsiębiorstw i skupiają coraz większe grono nowoczesnych firm z regionu. Poprzez realizację licznych przedsięwzięć, parki przyczyniły się do poprawy ekosystemu innowacyjnych startupów, tworząc sprzyjające środowisko rozwoju nowych innowacyjnych przedsiębiorstw.

Szansę dla przedsiębiorstw z regionu stanowią instrumenty finansowe w ramach RPO WiM 2014-2020, które do końca badanego okresu wsparły 534 firmy kwotą ponad 110 mln zł. Produkty pożyczkowe, poręczeniowe i wejście kapitałowe dają możliwość rozpoczęcia działalności gospodarczej czy inwestycji w innowacyjne produkty. Ich zwrotny charakter to możliwość powtórnego użycia, a tym samym wsparcie kolejnych firm.

Niestety poza działalnością parków naukowo-technologicznych oraz aktywnością w zakresie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych zaobserwowano niewielką aktywność instytucji około biznesowych w zakresie wspierania poziomu innowacyjności regionu. Niepokojąca jest również niewielka ilość przedsięwzięć z zakresu działań wspierających innowacyjnych i kreatywnych mieszkańców na każdym etapie życia (stypendia, finansowanie badań, mentoring).

1.3. Wzrost liczby miejsc pracy

Na koniec 2019 r. stopa bezrobocia rejestrowanego na Warmii i Mazurach wynosiła już tylko 9% (wobec 21,6% w 2013 r.). Spadek jaki odnotowaliśmy w tym okresie w regionie był wyższy niż w kraju, gdzie wartość wskaźnika zmniejszyła się o 8,2 p.p. Mimo, że nadal był to najwyższy wskaźnik natężenia bezrobocia w Polsce, dystans do średniej krajowej w odniesieniu do 2013 r. zmniejszył się o 4,4 p.p. Potwierdza to systematyczną poprawę sytuacji na rynku pracy w regionie, na którą wpływ miała m.in. realizacja działań Samorządu Województwa polegających na zachętach dla utrzymywania i wzrostu zatrudnienia w firmach, na które w latach 2018-2019 wydatkowano ponad 570 mln zł. Zgodnie z Regionalnym Planem Działań na rzecz Zatrudnienia w Województwie Warmińsko-Mazurskim na 2020 rok, w kolejnych latach szczególnym wsparciem powinny zostać objęte osoby bezrobotne z grup o najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy: osoby poniżej 30 roku życia, powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotne, bez kwalifikacji zawodowych oraz niepełnosprawne.

W latach 2018-2019 nie zidentyfikowano przedsięwzięć inwestycyjnych przyczyniających się do powstawania infrastruktury służącej rozwojowi przedsiębiorczości, co może świadczyć o tym, iż potrzeby infrastrukturalne m.in. parków naukowo-technologicznych czy inkubatorów przedsiębiorczości zostały w większości zaspokojone. Obecnie odnotowuje się natomiast wzrost aktywności tych ośrodków w zakresie usług sprzyjającym rozwojowi firm, tworzenia warunków do rozpoczynania działalności gospodarczej oraz promocji postaw innowacyjnych i przedsiębiorczych.

W latach 2018-2019 w ramach realizacji poddziałania 2.4.1. *Rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego* RPO WiM 2014-2020 podpisano 129 umów o dofinansowanie. Ich realizacja przyczyni się do poprawy jakości kształcenia zawodowego oraz rozwoju współpracy szkół zawodowych i uczelni wyższych z przedsiębiorstwami.

2.1. Rozwój kapitału społecznego

Realizacja celu operacyjnego *Rozwój kapitału społecznego* w latach 2018-2019 odbywała się na poziomie lokalnym i regionalnym. W celu prezentacji najważniejszych działań, głównie mechanizmów wspierania rozwoju aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców Warmii i Mazur, pozyskano informacje z samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych oraz jednostek organizacyjnych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Opisano 27 inicjatyw i projektów, z których 17 wsparł organizacyjnie lub finansowo Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zaprezentowane w materiale informacje opisujące mechanizmy mające wpływ na rozwój kapitału społecznego to np. fundusze sołeckie, budżety obywatelskie, zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym, programy mikrodotacji, konsultacje społeczne itp. Inicjatywy są w taki sposób opracowane, że opisują jeden mechanizm funkcjonujący w regionie, w ramach którego podejmowane są różne działania przez lokalne lub regionalne instytucje lub organizacje. Mają więc charakter zbiorczy, np. ponad 1500 sołectw z 60 gmin w województwie warmińsko-mazurskim wykorzystuje do zwiększenia aktywności mieszkańców fundusze sołeckie. Na opisanie każdej inicjatywy oddzielnie zabrakłoby miejsca.

2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych

Cel operacyjny obejmuje kilka ważnych sfer rozwoju tj. edukację, opiekę zdrowotną, profilaktykę i wsparcie potrzebujących, instytucje kultury i organizacje pozarządowe, działania policji, straży pożarnej i inspekcji transportu drogowego, inwestycje w infrastrukturę, a także działania z zakresu koordynacji, monitoringu oraz informacji i promocji w zakresie przedmiotowego celu operacyjnego.

Na realizację wszystkich projektów i inicjatyw w latach 2018-2019 przeznaczono 892,6 mln zł, co stanowi wzrost o 59% w porównaniu z poprzednim okresem sprawozdawczym (lata 2016-2017). Największa różnica wystąpiła w wykorzystaniu funduszy unijnych. W latach 2018-2019 na wzrost dostępności i jakości usług publicznych w województwie warmińsko-mazurskim przeznaczono 413,7 mln ze środków unijnych, co oznacza wzrost o prawie 200%. Znaczną większość tych środków stanowiły środki RPO WiM 2014-2020 (95%). Zauważyć można również, że instytucje/jednostki realizujące projekty w większym stopniu zaczęły korzystać z innych funduszy unijnych: PO WER 2014-2020, PO IiŚ 2014-2020, PO PC 2014-2020, PROW 2014-2020, Programów EWT 2014-2020 oraz PO RYBY 2014-2020. Na ich realizację przeznaczono 16,8 mln zł, wobec 11 tys. zł w poprzednim okresie sprawozdawczym. Pomimo bardzo dużego wzrostu wydatków na cel operacyjny 2.2, nie był on równomierny w ramach wszystkich źródeł finansowania. W latach 2018-2019 nastąpił znaczny spadek środków z budżetu państwa (-107,7 mln zł, -67%), przeznaczonych na podniesienie dostępności i jakości usług publicznych w województwie warmińsko-mazurskim. Realizacja poszczególnych działań szczegółowo opisana została w rozdziale IV.

3.1. Doskonalenie administracji

Opisując kształtowanie się wskaźników celu operacyjnego 3.1 należy podkreślić, że skala i jakość realizowanych działań jest zadowalająca. Pozytywnym elementem, który wykazała analiza, jest m.in. duża liczba podjętych inicjatyw, która stanowi ok. 50% wszystkich działań. Świadczy to o dużej aktywności jednostek realizujących poszczególne działania. Dodatkowo pozytywnie ocenić należy wysoki udział projektów i inicjatyw podjętych na rzecz wsparcia przedsiębiorczości w regionie (30%) oraz fakt, że taki sam odsetek projektów/inicjatyw wsparty został przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Ważnym jest również zasięg projektów i inicjatyw w ramach indywidualnego docierania do beneficjentów ostatecznych – łącznie w działaniach udział wzięło ponad 3,2 mln uczestników, z czego ponad 26 tys. uczestników uzyskało dodatkowe kompetencje w oparciu o zrealizowane szkolenia.

3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Duża liczba przedsiębiorców i innych organizacji włączonych w realizację projektów i inicjatyw o charakterze międzyregionalnym świadczy o szeroko zakrojonej współpracy na różnych płaszczyznach. Jest to współpraca bardzo różnorodna, a dotyczy głównie inicjatyw w obszarach turystyki i produktów turystycznych, regionalnej żywności i tradycji kulinarnych, ochrony środowiska, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, kultury, rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieżowej, oświaty i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Niemal połowa projektów/inicjatyw realizowana była na rzecz rozwoju turystyki, dodatkowo 16% na rzecz konkretnych produktów turystycznych, a zatem nadal czynione są starania na rzecz rozwoju silnego wizerunku i marki turystycznej Warmii i Mazur. Zdecydowanie najwięcej projektów można skatalogować w działaniach w ramach współpracy z innymi regionami partnerskimi w zakresie promocji regionu oraz produktów regionalnych poprzez udział lub organizację targów, wystaw, wydarzeń turystycznych, rekreacyjnych i kulturalnych.

4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

W ramach dróg krajowych, wojewódzkich oraz lokalnych, wskaźnik liczby realizowanych inwestycji wykazuje wyraźne tendencje wzrostowe: w poprzednim okresie sprawozdawczym (lata 2016-2017) wynosił on 262, a w okresie 2018-2019 aż 639. Liczba prac budowlanych na drogach powiatowych i gminnych kształtowała się na poziomie 454, w poprzednim okresie sprawozdawczym wynosiła 95. Spowodowane jest to powołaniem w 2019 r. nowego mechanizmu wsparcia dla jednostek samorządu

terytorialnego jakim jest Fundusz Dróg Samorządowych (FDS). Jego celem jest przyśpieszenie powstawania nowoczesnej i bezpiecznej infrastruktury drogowej na szczeblu lokalnym. Znacznie też wzrosła liczba projektów realizowanych na drogach wojewódzkich (z 37 w latach 2016-2017 do 53 w latach 2018-2019), co podyktowane jest wyższą kwotą pozyskanych środków pieniężnych z RPO WiM 2014-2020 oraz realizacją wielu drobnych inwestycji polegających na poprawie bezpieczeństwa poprzez przebudowę dróg, m.in. w zakresie przebudowy chodników, ciągów pieszo-rowerowych czy ścieżek rowerowych. Natomiast liczba inwestycji wykonywanych na drogach krajowych i gruntowych pozostała na podobnym poziomie.

Prace budowlane w bieżącym okresie sprawozdawczym były prowadzone na 758 km infrastruktury drogowej, zaś w latach 2016-2017 na 398 km. Widać dynamikę wzrostową, analogicznie jak w przypadku liczby realizowanych inwestycji. Największy progres nastąpił w długości wybudowanej, przebudowanej i zmodernizowanej infrastruktury drogowej powiatowej i gminnej o 353,22 km w porównaniu z ubiegłym okresem sprawozdawczym. Przyczynił się to tego stanu FDS, dzięki któremu prace budowlane w 2019 r. na drogach lokalnych przebiegały na ok. 466 km infrastruktury. Ponadto długość dróg wojewódzkich, na których prowadzono inwestycje, również wzrosła z 11,214 km do 46,499 km. Wnioskować można, że jest to podyktowane zakończonymi projektami, m.in. rozbudową drogi nr 519 na odcinku Małydy – Morąg, rozbudową drogi nr 545 z przebudową dwóch skrzyżowań w mieście Nidzica wraz ze wschodnim wylotem drogi 604 oraz rozbudową drogi 598 na odcinku od skrzyżowania ul. Płoskiego z ul. Witosy/Bukowskiego do węzła Jaroty (S51) i większą ilością realizowanych inwestycji. Długość infrastruktury dróg gminnych i dróg stanowiących dojazd do gruntów rolnych, na której prowadzono prace, jest porównywalna z okresem 2016-2017.

Istotnym w zwiększaniu zewnętrznej dostępności komunikacyjnej są kolejowe przewozy pasażerskie. W latach 2018-2019 realizowano 11 inwestycji, z których znaczącym projektem jest modernizacja linii kolejowych nr 219, 353, 216. Długość infrastruktury, na której były prowadzone prace wynosi ok. 234 km. W porównaniu w poprzednim okresie (30,283 km), jest to bardzo duży postęp.

Coraz większe znaczenie w komunikacji międzyregionalnej i międzynarodowej ma Port Lotniczy Olsztyn-Mazury, co roku obserwuje się zwiększoną liczbę pasażerów w tego typu komunikacji. W latach 2016-2017 port przewiózł 226 140 osób, zaś w latach 2018-2019 272 586 pasażerów.

Mówiąc o dostępności komunikacyjnej nie sposób nie wspomnieć o przejściach granicznych, które uzupełniają układ transportowy. W latach 2018-2019 inwestycje realizowano na drogowych przejściach w Bezledach, Grzechotkach, Gołdapi i Gronowie oraz rozpoczęto projekt (faza projektowa) w morskim przejściu granicznym w Elblągu. Wskaźnik dotyczący osób korzystających z rezultatów powyższych inwestycji wynosi 1 218 347 osób. Przepuszczalność nastąpiła poprawa dostępności do przejść na granicy w Obwodzie Kaliningradzkim FR.

W obszarze rozwoju zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich w Olsztynie, Elblągu i Ełku w dalszym ciągu realizowano szereg projektów. Najwięcej inwestycji, o największym nakładzie finansowym wykonano w Olsztynie. Wskaźnik dotyczący długości infrastruktury w latach 2018-2019 sięgnął 65,475 km, co w porównaniu z ubiegłym okresem sprawozdawczym (2016-2017) stanowiło przyrost o 62,464 km. W Elblągu zaobserwowano wyraźny spadek liczby realizowanych inwestycji (z 31 w latach 2016-2017 do 21 w latach 2018-2019), co przełożyło się na zmniejszenie długości infrastruktury drogowej objętej wsparciem. Natomiast w Ełku pomimo zwiększonej liczby realizowanych inwestycji, nie odnotowano wzrostu długości infrastruktury drogowej, na której prowadzono prace w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego.

W latach 2018-2019 w obszarze infrastruktury teleinformatycznej w Olsztynie i Elblągu realizowano projekty dotyczące umożliwienia powszechnego i szybkiego dostępu do internetu wszystkim mieszkańcom i podmiotom gospodarczym w województwie. W Olsztynie rozbudowano infrastrukturę sieci miejskiej i podłączono jednostki miejskie, zaś w Elblągu rozbudowano e-usługi zasobu geodezyjnego i kartograficznego miasta Elbląg. W latach 2016-2017 z powyższego zakresu nie realizowano projektów, została wówczas podpisana tylko umowa na rozbudowę sieci miejskiej w Olsztynie.

4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźnik liczby realizowanych inwestycji dotyczący budowy, rozbudowy, modernizacji sieci gazowej oraz budowy przyłączy wzrósł z 111 w latach 2016-2017 do 149 w latach 2018-2019. Analogicznie wzrosły zarówno poniesione środki finansowe, jak i długość infrastruktury gazowniczej. W ostatnim okresie sprawozdawczym prace budowlane były prowadzone na 219 km infrastruktury, natomiast w bieżącym okresie na ok. 240 km. Corocznie realizowane są inwestycje, które polegają na budowie, modernizacji sieci gazowej oraz przebudowie gazociągów. Szereg inwestycji obejmowało również rozbudowę istniejącej sieci (budowę przyłączy) powiększając ilość odbiorców. Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego nie wszystkie gminy są zgazyfikowane, pomimo corocznych inwestycji. Wydaje się, że podejmowane działania nie są wystarczające, zważywszy, iż gaz jest ekologicznym paliwem, który nie zatrafa środowiska naturalnego.

Wyraźnie widać progres w liczbie inwestycji dotyczących odnawialnych źródeł energii – w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego wzrosła ona o 149. WFOŚiGW uczestniczył w 19 inwestycjach poprzez udzielanie dotacji i pożyczek na projekty dotyczące upowszechniania dobrych praktyk z zakresu efektywności energetycznej i wykorzystania OZE przez kościoły i kościelne osoby prawne. W latach 2018-2019 za pośrednictwem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w ramach RPO WiM 2014-2020 podpisano 435 umów na dofinansowanie projektów. Najwięcej projektów dotyczyło wytwarzania i dystrybucji energii odnawialnej (330) i efektywności energetycznej i wykorzystania OZE w Małych i Średnich Przedsiębiorstwach (99). Powodem wydaje się fakt, iż energia odnawialna jest energią tanią, przyjazną człowiekowi i środowisku.

W zakresie sieci ciepłowniczych wskaźnik dotyczący liczby inwestycji zmalał o 48, natomiast prace wykonywane na sieci ciepłowniczej kształtują się na podobnym poziomie 29 km, jak w ostatnim okresie sprawozdawczym. Środki finansowe przeznaczone na inwestycje wzrosły prawie 2,5 krotnie. Realizowane przedsięwzięcia miały wieloraki zakres działania. Nadrzędnym celem było stworzenie energooszczędnego systemu ogrzewania, jednocześnie emitującego jak najmniejszą ilość zanieczyszczeń do atmosfery. Szereg inwestycji polegało na wymianie ogrzewania węglowego na ogrzewanie na olej opałowy, prąd elektryczny czy paliwo gazowe. Likwidowano lokalne kotłownie i podłączano do miejskiej sieci, montowano instalację odsiarczania, wentylatory, wymieniano sieć na odcinki sieci preizolowanej itp.

W ramach sieci energetycznej, w dalszym ciągu realizuje się wiele inwestycji, które przyczyniają się do poprawy efektywności wykorzystania sieci elektroenergetycznej oraz poszerzenia kręgu odbiorców. Liczba wykonanych prac na sieci wzrosła o 442 inwestycje, co nie przełożyło się na długość infrastruktury, która w bieżącym okresie jest mniejsza o 108 km. Na podkreślenie zasługują projekty dofinansowane ze środków unijnych dotyczące umożliwienia podłączania nowych jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych oraz projekt dotyczący przebudowy sieci do

standardów Smart Grid, który pozwala na podniesienie bezpieczeństwa i jakość dostaw energii poprzez kontrolę produkcji i dystrybucji energii elektrycznej.

4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Liczne realizowane działania, zarówno inwestycyjne, jak i tzw. działania miękkie w tym edukacja ekologiczna, przyczyniły się do utrzymania tendencji wzrostowej obu wskaźników celu operacyjnego w analizowanym okresie. W 2018 r. wskaźnik *odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów* zanotował wzrost o 1,5 punktu procentowego w odniesieniu do roku 2017, a wskaźnik *odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólne mieszkańców* wzrósł o 0,7 punktu procentowego w roku 2018 w relacji do poprzedniego roku.

VI. Podsumowanie realizacji Strategii

1. W ciągu ostatnich lat widoczny jest systematyczny rozwój gospodarczy województwa warmińsko-mazurskiego, o czym świadczy stały wzrost poziomu PKB per capita. W latach 2011-2017 jego nominalna wartość na Warmii i Mazurach wzrosła blisko o jedną czwartą (tj. o 24,1%, z 29,3 tys. zł w 2011 roku do 36,3 tys. zł w roku 2017). Wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca, którą odnotowuje się na Warmii i Mazurach, jest porównywalna z wartościami występującymi w pozostałych województwach Polski Wschodniej (tj. w województwach: świętokrzyskim, podlaskim, podkarpackim i lubelskim). Pomimo tendencji wzrostowej, maleje jednak relacja PKB per capita Warmii i Mazur w stosunku do średniej ogólnopolskiej. Dzieje się tak, ponieważ województwa bogatsze o lepszej infrastrukturze i bazie produkcyjnej, rozwijają się szybciej od regionów słabszych, które mają gorszą sytuację wyjściową i muszą nadrabiać zaległości rozwojowe. Warto zwrócić uwagę, iż ponad 60% krajowego PKB generowane jest wyłącznie w pięciu najlepiej rozwiniętych województwach, tj. mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, dolnośląskim i małopolskim. Rozwój regionalny i niwelowanie opóźnień rozwojowych wymaga czasu, gdyż nie uda się nadrobić wszystkich wieloletnich zaległości rozwojowych zaledwie w ciągu kilku lat.
2. Pomimo licznych barier województwo warmińsko-mazurskie nadrabia dysproporcje rozwojowe względem innych regionów Unii Europejskiej. Świadczy o tym malejąca różnica pomiędzy regionalną wartością PKB na mieszkańca, a przeciętną wartością PKB per capita UE-28. W momencie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku, wartość PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim stanowiła zaledwie 37% średniej unijnej. W 2017 roku odsetek ten wzrósł do 49%. Oznacza to, iż dystans pomiędzy województwem warmińsko-mazurskim a UE-28 mierzony PKB na jednego mieszkańca zmalał o 12 punktów procentowych. Poprawa ta dowodzi o systematycznie postępującym procesie konwergencji, czyli upodobnianiu się Warmii i Mazur pod względem gospodarczym do pozostałych regionów UE. Wzrost relacji PKB per capita Warmii i Mazur w stosunku do UE-28 świadczy zarazem o poprawie warunków życia naszego regionu, które coraz bardziej zbliżają się do standardów europejskich.
3. Niewątpliwie do rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego przyczynia się wykorzystanie środków z funduszy europejskich, w tym RPO WiM 2014-2020. Gdyby nie istniała możliwość realizacji projektów współfinansowanych ze środków europejskich, wówczas wzrost społeczno-gospodarczy na Warmii i Mazurach byłby znacznie mniejszy, a różnice między regionami ulegałyby jeszcze większemu rozwarstwieniu. Potwierdzają to badania Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej⁷², według których około połowa luki rozwojowej pomiędzy województwem warmińsko-mazurskim a regionami UE-28, wyrażona w postaci PKB per capita, została zniwelowana dzięki realizacji polityki spójności. Analizy Ministerstwa podkreślają również, iż tempo procesu konwergencji zależy głównie od tempa wzrostu gospodarczego regionu, które w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2004-2018 średniorocznie wynosiło 2,9% (w cenach stałych). Szacuje się, iż ponad 1/4 powyższej wartości było efektem realizacji inwestycji współfinansowanych z funduszy unijnych. Powyższe dane świadczą zatem o tym, iż środki unijne pozytywnie stymulują wzrost gospodarczy i przyczyniają się do niwelowania różnic rozwojowych.

⁷² *Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski i regionów w latach 2004-2018*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2019 r.

4. Stan gospodarki Warmii i Mazur nie zależy wyłącznie od działań władz samorządowych, ale jest przede wszystkim wypadkową wielu czynników leżących poza gestią władz publicznych. Jedną z najistotniejszych przeszkód rozwojowych regionu jest jego peryferyjne położenie, czyli znaczne oddalenie od światowych i europejskich centrów gospodarczych oraz baz surowców. Przewagę w lokowaniu inwestycji zagranicznych mają natomiast regiony położone blisko głównych ośrodków gospodarczych i rynków zbytu. Ponadto województwo warmińsko-mazurskie przez wiele lat było zaniedbane pod względem inwestycyjnym, co obrazuje sieć i stan infrastruktury transportowej. Tymczasem inwestorzy zagraniczni lokowanie swoich inwestycji często uzależniają od szybkiego transportu. Ostatnie lata to kolejny okres zmiany transportowej rzeczywistości w województwie warmińsko-mazurskim. Prowadzonych był szereg inwestycji istotnych w skali międzyregionalnej i międzynarodowej, np. budowa dróg S7 (stanowiącej fragment VI korytarza transeuropejskiego TEN-T, zapewniający spójność terytorialną wspólnotowych krajów Unii Europejskiej), S51, obwodnicy Olsztyna w ciągu DK 16 oraz drogi ekspresowej S61 (część międzynarodowej drogi E67 łączącej Europę Środkową ze Skandynawią, która połączy słabo skomunikowany rejon Polski północno-wschodniej z jej częścią centralną). Na podkreślenie zasługuje progres w zakresie budowy, rozbudowy i remontu dróg lokalnych. Czynnikiem wpływającym na ten stan rzeczy jest powołany w 2019 r. Fundusz Dróg Samorządowych. Dzięki niemu możliwe były prace na drogach powiatowych i gminnych na ok. 466 km. Ułatwia to dostęp mieszkańców poszczególnych regionów do głównych ciągów komunikacyjnych na Warmii i Mazurach. Podobnie jak w przypadku infrastruktury drogowej, także i w przypadku infrastruktury kolejowej Warmię i Mazury cechuje względna słaba gęstość sieci, niższa od średniej krajowej. Inwestycje ostatnich lat przyczyniają się do zwiększenia dostępności wschodniej części województwa (linia 219 Szczytno – Ełk) oraz poprawy dostępności komunikacyjnej stolicy województwa z centralną częścią kraju (linia 216 Olsztyn – Działdowo). Dzięki licznym inwestycjom infrastrukturalnym zauważalna jest poprawa spójności przestrzennej naszego regionu, gdyż skrócił się czas dojazdu z miast powiatowych województwa do Olsztyna, a także zmniejszył się czas dojazdu z Olsztyna do stolic sąsiadujących regionów. Na zwiększoną dostępność komunikacyjną w skali międzynarodowej i międzyregionalnej województwa warmińsko-mazurskiego wpływa Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach. Działalność portu wpłynęła na atrakcyjność regionu dla inwestorów i turystów. Z roku na rok coraz więcej osób korzysta z tego typu komunikacji. Od początku swojej działalności do końca 2019 roku Port obsłużył ponad 420 tys. pasażerów. Realizacja inwestycji transportowych sprawia, iż województwo warmińsko-mazurskie staje się bardziej dostępne komunikacyjnie, a zarazem coraz bardziej konkurencyjne. W 2019 roku regionalny port lotniczy obsługiwał połączenia międzynarodowe z lotniskami w trzech krajach: Wielka Brytania (Londyn Luton, Londyn Stansted), Niemcy (Brema, Dortmund, Kolonia/Bonn) oraz Bułgaria (połączenie czarterowe z Burgas), a także jedną destynację krajową (Kraków).
5. Niewątpliwie jednym z kluczowych elementów rozwoju współczesnych gospodarek jest poziom przedsiębiorczości oraz innowacyjności. W województwie warmińsko-mazurskim poziom przedsiębiorczości stale rośnie – liczba zarejestrowanych w rejestrze REGON firm wzrasta systematycznie od początku monitorowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* i w 2019 r. była wyższa od wartości bazowej z roku 2011 o ok. 15%, a w porównaniu do 2017 r. o prawie 7%. Jednocześnie zmniejszył się dystans województwa do średniej krajowej pod względem liczby nowo zarejestrowanych firm w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców – w 2019 r. był on najniższy od początku okresu monitorowania *Strategii*. Również poziom innowacyjności w regionie Warmii i Mazur w ostatnim okresie uległ

poprawie, jednak nadal pozostaje na relatywnie niskim poziomie. Zaobserwowano wzrost nakładów wewnętrznych na B+R (wyrażonych jako % PKB) zarówno ogółem, jak i w sektorze przedsiębiorstw, co jest zjawiskiem pozytywnym, gdyż innowacyjność w znacznym stopniu zależy od nakładów na badania i rozwój. Udział nakładów krajowych na działalność B+R ogółem w PKB w 2017 roku wyniósł 0,51% i była to najwyższa wartość od początku okresu monitorowania *Strategii*. W stosunku do 2011 roku wzrosła ona o 0,03 punktu procentowego, a w porównaniu do 2015 roku aż o 0,19 punktu procentowego. Spowodowało to poprawę pozycji wśród województw z 14. miejsca w 2015 r. na 11. w roku 2017. Biorąc pod uwagę nakłady na działalność badawczo-rozwojową samego tylko sektora przedsiębiorstw w relacji do PKB, okazuje się, że wzrost był jeszcze bardziej dynamiczny. W 2017 r. wartość wskaźnika BERD⁷³ jako % PKB wynosiła 0,25% i była aż czterokrotnie wyższa niż w roku 2015 r., stanowiąc jednocześnie najlepszy wynik od 2011 r. W konsekwencji tego Warmia i Mazury awansowały z ostatniego miejsca wśród województw pod względem wartości wskaźnika w 2015 r. na 13. miejsce w roku 2017, wyprzedzając województwo świętokrzyskie, zachodniopomorskie i podlaskie. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych⁷⁴ w przemyśle i usługach w 2018 r. wzrósł w porównaniu do roku 2016 o 5,8 p.p., do wartości 14,9%. Dystans do średniej wartości krajowej zmniejszył się o 0,1 p.p., a region Warmii i Mazur awansował wśród województw z ostatniego na przedostatnie miejsce, wyprzedzając województwo świętokrzyskie. Na poprawę innowacyjności województwa warmińsko-mazurskiego niewątpliwie wpływają środki osi priorytetowej Inteligentna Gospodarka Warmii i Mazur Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, która m.in. zakłada urynkowanie działalności badawczo-rozwojowej, wzrost innowacyjności firm w obszarach inteligentnych specjalizacji, a także zwiększenie zastosowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach. Oferta dofinansowania spotkała się z dużym zainteresowaniem przedsiębiorstw, niemniej jednak nadal wiele firm z regionu nie decyduje się na wprowadzanie innowacji. Te przedsiębiorstwa wymagają przygotowania do implementacji nowych rozwiązań. Istotną rolę powinny tu pełnić jednostki samorządów terytorialnych oraz IOB, jako promujące kulturę przedsiębiorczości i innowacyjności. Ważne jest także kształtowanie przez administrację relacji współpracy między biznesem a nauką. Pozytywnym zjawiskiem jest coraz większa aktywność parków naukowo-technologicznych, które stają się faktycznymi centrami rozwoju technologicznego przedsiębiorstw i skupiają coraz większe grono nowoczesnych firm z regionu. Niestety poza działalnością parków naukowo-technologicznych oraz aktywnością w zakresie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych zaobserwowano niewielką aktywność instytucji około biznesowych w zakresie wspierania poziomu innowacyjności regionu, pomimo występowania na obszarze województwa kilku znaczących instytucji otoczenia biznesu.

6. Ważnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu jest funkcjonowanie podmiotów gospodarczych w sieci powiązań umożliwiającej ich kooperację. Stworzenie odpowiednich warunków do nawiązywania i kontynuowania współpracy stanowi jedno z zadań władz regionu. Ich kreowanie nabiera szczególnego znaczenia w gospodarce opartej na wiedzy. Możliwość współpracy podmiotów gospodarczych, takich jak przedsiębiorstwa, uczelnie wyższe czy jednostki naukowo-badawcze, stymuluje proces powstawania innowacji, kształtowania zasobów kapitału ludzkiego czy

⁷³ BERD (Business Expenditure on R&D) – Nakłady podmiotów gospodarczych na działalność badawczą i rozwojową.

⁷⁴ Przedsiębiorstwa, które w badanym okresie wprowadziły na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową biznesowych (nowy lub ulepszony produkt bądź nowy lub ulepszony proces biznesowy) – do 2015 roku – produktową lub procesową (nowy lub istotnie ulepszony produkt bądź nowy lub istotnie ulepszony proces).

dyfuzji wiedzy. Ponadto funkcjonowanie przedsiębiorstw w sieci powiązań z partnerami biznesowymi, stwarza szansę na umocnienie pozycji podmiotu na rynku oraz osiągnięcie lepszych efektów z prowadzonej działalności⁷⁵. Również władze województwa dostrzegają potencjał i potrzebę wsparcia działań mających na celu zintensyfikowanie kooperacji międzyregionalnej. Od 2016 roku systematycznie rośnie liczba projektów realizowanych z partnerami krajowymi i zagranicznymi, mających na celu zacieśnienie współpracy międzyregionalnej. Duża liczba przedsiębiorców i innych organizacji włączonych w realizację projektów i inicjatyw o charakterze międzyregionalnym świadczy o szeroko zakrojonej współpracy na różnych płaszczyznach. Jest to współpraca bardzo różnorodna, a dotyczy głównie inicjatyw w obszarach turystyki i produktów turystycznych, regionalnej żywności i tradycji kulinarnych, ochrony środowiska, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, kultury, rozwoju systemu edukacji, wymiany młodzieżowej, oświaty i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

7. Rozwój gospodarczy województwa warmińsko-mazurskiego przekłada się na poprawę sytuacji na rynku pracy. W 2018 roku na Warmii i Mazurach pracowało 457 tys. osób, czyli blisko o 35 tys. osób więcej niż w 2011 roku. W regionie spada także stopa bezrobocia rejestrowanego. Jeszcze w 2011 r. wynosiła ona 20,1%, natomiast w roku 2019 zmniejszyła się do 9%. Maleje jednocześnie dystans pomiędzy stopą bezrobocia rejestrowanego w regionie i przeciętnie w kraju. W 2011 roku różnica pomiędzy stopą bezrobocia rejestrowanego odnotowaną w regionie i w kraju wynosiła 7,7 punktu procentowego, tymczasem w roku 2019 rozbieżność ta zmniejszyła się do 3,8 punktu procentowego. Na taki stan rzeczy niewątpliwie wpływa poprawa koniunktury gospodarczej, a także wdrażanie funduszy europejskich. Dzięki projektom współfinansowanych z funduszy europejskich osoby bezrobotne mają szansę dopasowania swoich kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, a także uzyskują możliwość aktywizacji zawodowej. Na przykład, w ramach RPO WiM 2014-2020 od początku realizacji do końca 2019 r. wspartych zostało blisko 48 tys. osób bezrobotnych, czyli prawie co 2 osoba bezrobotna z naszego województwa.
8. Województwo warmińsko-mazurskie należy do grupy regionów, które w ostatnim czasie doświadczają negatywnych zmian demograficznych, przejawiających się spadkiem liczby ludności. W latach 2010-2019 liczba mieszkańców Warmii i Mazur zmniejszyła się blisko o 31 tys. osób, czyli o 2,1%. W analizowanym czasie spadek liczby ludności w kraju był mniejszy i wyniósł 0,4%. Obserwowany spadek liczby ludności w województwie warmińsko-mazurskim jest następstwem ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji. Na przykład, w 2019 r. przyrost naturalny na Warmii i Mazurach, wyrażający różnicę pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów w przeliczeniu na 1 000 osób, wyniósł -1,4 (przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej -0,9). Saldo migracji, przedstawiające różnicę między napływem a odpływem ludności w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców, w naszym regionie kształtowało się natomiast na poziomie -2,6 (w kraju 0,2). Niniejsze dane świadczą o tym, iż w 2019 r. z województwa warmińsko-mazurskiego wyprowadziło się więcej osób niż do niego przybyło. Zapobieganie i przeciwdziałanie depopulacji stanowi zatem jedno z najważniejszych wyzwań, przed którymi stoi nie tylko województwo warmińsko-mazurskie, ale większość polskich regionów. W przeciwdziałaniu temu procesowi w najbliższych latach pomagać będzie realizacja zaktualizowanej w 2020 r. Strategii rozwoju *Warmińsko Mazurskie 2030*.

⁷⁵ Drabik I. 2015. *Powiązania sieciowe a rozwój przedsiębiorczości międzynarodowej*. Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zarządzanie, Wyd. Naukowe UMK, Toruń, XLII, nr 3, s. 87-99.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego. Nakierowana jest ona m.in. na zapobieganie emigracji mieszkańców z województwa poprzez podnoszenie konkurencyjności regionu.

9. Pomimo obserwowanej w ostatnich latach poprawy sytuacji na rynku pracy, Warmia i Mazury pozostają jednym z najuboższych regionów w Polsce. Świadczą o tym najwyższe wartości wskaźników zagrożenia ubóstwem w skali całego kraju. Jednocześnie ludność Warmii i Mazur charakteryzuje się najniższym poziomem wynagrodzeń spośród mieszkańców pozostałych województw. Niedostatek pozostaje zatem istotnym problemem społecznym, który dotyczy wielu mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Bez interwencji publicznej skala ubóstwa w regionie byłaby jednak zdecydowanie większa. Ponadto niskie zarobki oraz wysoki poziom ubóstwa mogą nasilać ruchy migracyjne. Coraz większym wyzwaniem województwa staje się zatem nie tylko samo tworzenie miejsc pracy, ale tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości, konkurencyjnych płacowo, jak i dających podstawę do optymistycznego myślenia o przyszłości każdego pracownika. Na to jednak władze województwa nie mają dużego wpływu.
10. Na przestrzeni ostatnich lat w województwie warmińsko-mazurskim widoczny jest rozwój społeczeństwa informacyjnego. W naszym regionie systematycznie zwiększa się bowiem odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W 2018 roku wynosił on 73,6% gospodarstw domowych na Warmii i Mazurach (wzrost o 12 punktów procentowych w porównaniu z rokiem 2013) i był już bliski średniej krajowej (75,6%). Stopniowo wzrasta również odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną. W 2018 roku wynosił on 94,7% (wzrost o 7,2 punktu procentowego w porównaniu z rokiem 2013) i był niższy o zaledwie 1 punkt procentowy od odsetka krajowego. Jest to pozytywna tendencja, ponieważ we współczesnym świecie wykorzystanie informacji stanowi znaczącą wartość ekonomiczną, społeczną i kulturową. Intensywny wzrost znaczenia informacji oraz usług świadczonych drogą elektroniczną, a tym samym wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych w gospodarce, administracji rządowej i samorządowej, a także w życiu codziennym powoduje, iż informatyzacja i komputeryzacja stają się coraz ważniejszym czynnikiem rozwojowym. Niewątpliwie na rozwój społeczeństwa informacyjnego w województwie warmińsko-mazurskim pozytywnie wpływa realizacja RPO WiM 2014-2020. Od początku wdrażania programu do końca 2019 r. udostępniono ponad 2,5 tys. usług publicznych z dostępem on-line, z których skorzysta blisko 140 tys. osób.
11. W województwie istotną rolę w zapobieganiu i wykrywaniu wielu niebezpiecznych chorób odgrywają badania profilaktyczne. Ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Samorządu Województwa w latach 2018-2019 w województwie realizowanych było 40 programów profilaktycznych, które objęły ponad 187 tys. osób. Skuteczne wdrażanie profilaktycznych programów zdrowotnych w dużym stopniu przyczyniło się do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców naszego województwa, a w niektórych przypadkach do wczesnego wykrycia wielu niebezpiecznych chorób. Pożądane jest dalsze i konsekwentne realizowanie badań profilaktycznych, a tym samym zwiększenie środków finansowych na ten cel. Pozytywnym zjawiskiem na terenie województwa było prowadzenie działań i programów edukacyjnych (95 programów oraz 26 działań wspartych finansowo przez Samorząd Województwa), które przyczyniły się do podniesienia poziomu wiedzy społeczeństwa w zakresie promowania zdrowia oraz kształtowania odpowiednich postaw i zachowań prozdrowotnych. Sytuacja epidemiologiczna chorób zakaźnych na przestrzeni lat uległa diametralnej zmianie, nastąpił spadek liczby zachorowań po wprowadzeniu szczepień ochronnych. Tylko powszechne poddawanie się szczepieniom przeciw

wybranym chorobom zakaźnym zapewnia odpowiednio wysoki odsetek osób uodpornionych przeciw tym chorobom i skutecznie zmniejsza ryzyko epidemicznego szerzenia się tych chorób. Wobec czego konieczna jest kontynuacja programów profilaktycznych i edukacyjnych. Na te cele Samorząd Województwa przeznaczył w ramach RPO WiM 2014-2020 środki w wysokości ok. 27 mln zł. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury podmiotów leczniczych w znacznym stopniu przyczyniły się do podniesienia standardu świadczonych usług medycznych, poprawy jakości i dostępności do świadczeń zdrowotnych, a tym samym skrócenia czasu na ich oczekiwanie.

12. W dalszym ciągu niepokojącym zjawiskiem jest niewystarczająca liczba lekarzy, co zdecydowanie utrudnia mieszkańcom naszego województwa dostęp do świadczeń zdrowotnych. Spowodowane to jest migracją lekarzy poza granice naszego województwa, a także ograniczoną liczbą przyznanych miejsc specjalizacyjnych dla lekarzy. W 2016 r. wskaźnik liczby lekarzy na 10 tys. mieszkańców wynosił 21,5 i był o 2,4 pkt. niższy od średniej krajowej. W latach 2017-2018 wartość wskaźnika spadła i dysproporcja jeszcze bardziej się zwiększyła – wyniosła już 3,6 pkt. W związku z powyższym, pożądane jest podjęcie działań mających na celu umożliwienie lekarzom kształcenia specjalistycznego, stworzenie możliwości rozwoju zawodowego oraz stosowanie odpowiedniej polityki płacowej.

Wykaz skrótów

AFTN	Aeronautical Fixed Telecommunication Network (Stała telekomunikacyjna sieć lotnicza)
AWOS	Automated Weather Observing System (Automatyczny system pomiaru parametrów meteorologicznych)
B+R	Badania i rozwój
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL	Bank Danych Lokalnych
BERD	Business expenditure on research and development (Nakłady podmiotów gospodarczych na działalność badawczą i rozwojową)
CIITT	Centrum Innowacji i Transferu Technologii w Olsztynie
CKE	Centralna Komisja Egzaminacyjna
COSME	Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw na lata 2014-2020
DCS	Departure Control System (System kontroli wylotów)
DK	Droga krajowa
ERRIN	European Regions Research and Innovation Network (Europejska Sieć Współpracy Regionów w zakresie Badań i Innowacji)
ETD	Explosive trace detector (Wykrywacz materiałów wybuchowych)
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FR	Federacja Rosyjska
GERD	Gross domestic expenditure on research and development (Nakłady krajowe na działalność badawczą i rozwojową)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
IRZiBŻ PAN	Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk
ICT	Information and Communication Technologies (Technologie Informacyjno-Komunikacyjne)
IPiSS	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
IT	Information technology (Technologia Informacyjna)
JST	Jednostki samorządu terytorialnego
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NEET	Not in employment, education or training (osoby niezatrudnione, nie uczestniczące w edukacji lub szkoleniu)
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
OPN-T	Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna

OZE	Odnawialne źródła energii
PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PGE	Polska Grupa Energetyczna
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO IiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020
PO RYBY	Program Operacyjny Rybactwo i Morze na lata 2014-2020
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
RDLP	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RIS	Regionalna Strategia Innowacyjności
RPO WiM 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020
R&D	Research and development (Badania i rozwój)
SMS	System Monitorowania/Monitoringu Strategii
TEN-T	Transeuropejska sieć transportowa
UE	Unia Europejska
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
UWM	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
WDB	Wartość dodana brutto
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie
WMARR S.A.	Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna w Olsztynie
NN/WN/SN/nn	Sieć elektroenergetyczna najwyższego napięcia/wysokiego napięcia/średniego napięcia/niskiego napięcia
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie

Spis tabel, wykresów i map

Tabela 1	Wskaźniki celu głównego	5
Tabela 2	Wskaźniki celu strategicznego 1. Wzrost konkurencyjności gospodarki.....	11
Tabela 3	Wskaźniki celu strategicznego 2. Wzrost aktywności społecznej	16
Tabela 4	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika aktywności społecznej w 2016 r. i 2018 r.	17
Tabela 5	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład wskaźnika dostępności usług publicznych w 2016 r. i 2018 r.	18
Tabela 6	Wskaźniki celu strategicznego 3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych ..	19
Tabela 7	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika efektów współpracy sieciowej w 2016 r. i 2018 r.	21
Tabela 8	Wskaźniki celu strategicznego 4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju	21
Tabela 9	Wskaźniki cząstkowe wchodzące w skład syntetycznego wskaźnika infrastruktury w 2016 r. i 2018 r.	23
Tabela 10	Wskaźniki celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	30
Tabela 11	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	34
Tabela 12	Wskaźniki celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm	34
Tabela 13	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.2. Wzrost innowacyjności firm	37
Tabela 14	Wskaźniki celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	38
Tabela 15	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	41
Tabela 16	Wskaźniki celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego	42
Tabela 17	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.1. Rozwój kapitału społecznego	44
Tabela 18	Wskaźniki celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	45
Tabela 19	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	49
Tabela 20	Wskaźniki celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji	50
Tabela 21	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.1. Doskonalenie administracji	52
Tabela 22	Wskaźnik celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	52
Tabela 23	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	55
Tabela 24	Wskaźniki celu operacyjnego 4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	56
Tabela 25	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.1 Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	60
Tabela 26	Wskaźniki celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	60
Tabela 27	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	62

Tabela 28	Wskaźniki celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	63
Tabela 29	Podsumowanie wskaźników działań celu operacyjnego 4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska	64
Wykres 1	PKB per capita wg województw w cenach bieżących – 2017 rok (w zł).....	6
Wykres 2	PKB per capita w województwie warmińsko-mazurskim (w zł) i jego relacja do średniej krajowej (Polska=100) w latach 2011-2017	6
Wykres 3	Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w latach 2004-2017 (UE-28=100)	8
Wykres 4	Udział aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym w ogóle mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2018 (w %)	9
Wykres 5	Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim na tle kraju w latach 2011-2019 (w %)	9
Wykres 6	Wskaźniki ubóstwa w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2018 (w %)	10
Wykres 7	Wartość dodana brutto na 1 pracującego w cenach bieżących w 2017 roku (w zł) według województw	12
Wykres 8	Struktura wartości dodanej brutto w województwie warmińsko-mazurskim i Polsce w 2017 r. (w %)	13
Wykres 9	Zmiany w strukturze WDB w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2017 (w %)	13
Wykres 10	Nakłady na działalność B+R jako % PKB w 2017 r. (w %)	14
Wykres 11	Nakłady na działalność B+R jako % PKB (GERD) w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2017 (w %)	15
Wykres 12	Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2018 (w osobach)	15
Wykres 13	Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną w 2018 roku (w %)	19
Wykres 14	Liczba projektów i inicjatyw w celach strategicznych Strategii	25
Wykres 15	Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych Strategii w latach 2018-2019	25
Wykres 16	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów strategicznych	26
Wykres 17	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg celów operacyjnych	27
Mapa 1	Relacja PKB per capita do UE-28 według parytetu siły nabywczej waluty w 2017 roku (UE-28=100)	7

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

10-562 Olsztyn, ul.Emilii Plater 1
T: +48 89 521 93 00
E: dpr@warmia.mazury.pl
W: www.warmia.mazury.pl